

d/ Unaprijed odlučno spriječiti svaku javnu ili tajnu aktivnost u vodstvu HDZ za BiH koja bi se protivila ovim odlukama ili bi im mogle nanijeti bilo kakvu štetu.

U Grudama, 12. studenog 1991. godine

ZAPISNIČAR,
Jozo Marić

PREDSJEDNIK REGIONALNOG
KRIZNOG ŠTABA ZA HERCEGOVINU
Mate Boban
PREDSJEDNIK
TRAVNIČKE
REGIONALNE ZAJEDNICE
Dario Kordić

Svojeručno potpisani učesnici

1. Mate Boban, dopredsjednik HDZ BiH,
2. Jozo Marić, predsjednik SO Grude,
3. Vladimir Šoljić, predsjednik SO Bugojno,
4. Božo Raić, predsjednik HDZ Kupres,
5. Mijo Tokić, predsjednik SO T. Grad,
6. Ivan Šakić, predsjednik HDZ G. Vakuf,
7. Milan Lovrić, predsjednik SO Čitluk,
8. Šagolj Zdravko, krizni štab HDZ Konjic,
9. Milan Šimić, predsjednik SO Ljubuški,
10. Anto Bilić, dopredsjednik HDZ Busovača,
11. Anto Stipac, dopredsjednik HDZ i član komisije za regiju Busovača,
12. Stjepan Tuka, član općinskog odbora HDZ Fojnica,
13. Šušnja Bruno, potpredsjednik općine Busovača,
14. Dario Kordić, predsjednik Hrvatske travničke reg. zajednice,
15. Mirko Baković, predsjednik SO Livno,

16. Željko Raguž, predsjednik općine Stolac,
17. Ivan Bender, predsjednik Skupštine općine Neum,
18. Jadranko Topić, dopredsjednik OO HDZ BiH Mostar,
19. Anđelko Mikulić, predsjednik SO Široki Brijeg,
20. Pero Marković, predsjednik SO Čapljina,
21. Mate Bokan,
22. Milivoj Gagro, predsjednik SO Mostar.

(Arhiv Instituta za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava u Sarajevu, AIIZ, 2-783 i S. Čekić, nav. dj., Isto..., str. 306-309)

PRILOG 11.

ODLUKA O USPOSTAVI HRVATSKE ZAJEDNICE HERCEG-BOSNA (18. NOVEMBAR 1991.)

Na temelju slobodno izražene volje hrvatskoga naroda u Bosni i Hercegovini, njegovi demokratski izabrani predstavnici, na sjednici održanoj 18. studenoga 1991. godine u Grudama, donose

ODLUKU o uspostavi Hrvatske zajednice Herceg-Bosna

Članak 1.

Uspostavlja se Hrvatska zajednica Herceg-Bosna kao politička, kulturna, gospodarstvena i područna cjelina.

Članak 2.

Hrvatsku zajednicu Herceg-Bosna čine područja općina: Jajce, Kreševo, Busovača, Vitez, Novi Travnik, Travnik, Kiseljak, Fojnica, Skender Vakuf (Dobratići), Kakanj, Vareš, Kotor Varoš, Tomislavgrad, Livno, Kupres, Bugojno, Gornji Vakuf, Prozor, Konjic, Jablanica, Posušje, Mostar, Široki Brijeg, Grude, Ljubuški, Čitluk, Čapljina, Neum, Stolac, Trebinje (Ravno).

Članak 3.

Sjedište Hrvatske zajednice Herceg-Bosna je u Mostaru.

Članak 4.

Zajednici mogu pristupiti i druge općine Bosne i Hercegovine uz saglasnost općina utemeljitelja.

Članak 5.

Zajednica će štovati demokratski izabranu vlast Republike Bosne i Hercegovine dok postoji državna nezavisnost Bosne i Hercegovine u odnosu na bivšu ili svaku drugu Jugoslaviju.

Članak 6.

Zajednica će štovati i sve važeće međunarodne akte koji su temelj suvremenih civilizacijskih odnosa u društvu.

Članak 7.

Vrhovništvo zajednice je Predsjedništvo koje čine predstavnici hrvatskog naroda u općinskoj vlasti, prvi po funkciji ili predsjednici općinskih odbora Hrvatske demokratske zajednice. Predsjedništvo bira predsjednika, dva podpredsjednika, i tajnika.

Članak 8.

Ustrojstvo, funkcionisanje i odnos s drugim zajednicama regulirat će se statutom.

Ova odluka stupa na snagu odmah.

(Arhiv Instituta za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava u Sarajevu, 2-788 i S. Čekić, nav. dj., str. 310-311)

PRILOG 12.

ODLUKA USTAVNOG SUDA BOSNE I HERCEGOVINE O NEUSTAVNOSTI HRVATSKE ZAJEDNICE HERCEG-BOSNA

12.1. Ustavni sud Bosne i Hercegovine, na osnovu člana 387. stav 1. tačka. 3. Ustava Republike Bosne i Hercegovine, Amandmana LXXVII tačka 1. na Ustav RBiH i člana 72. tačka 3. Poslovnika Ustavnog suda Bosne i Hercegovine ("Službeni list SRBiH" broj 1/91 i "Službeni list RBiH", broj 8/92), na sjednici održanoj 14.9.1992. godine, donio je

ODLUKU

Poništavaju se:

1. Odluka o uspostavi Hrvatske zajednice Herceg-Bosna koju su 18.11.1991. godine donijeli "demokratski izabrani predstavnici Hrvatskog naroda u Bosni i Hercegovini"
2. Odluka o izmjenama i dopunama Odluke o ustpostavi Hrvatske zajednice Herceg-Bosna, koju je 3.2.1992. godine donijelo Predsjedništvo Hrvatske zajednice Herceg-Bosna;
3. Statutarna odluka o privremenom ustrojstvu izvršne upravne vlasti na prostoru Hrvatske zajednice Herceg-Bosna koju je 3.7.1992. godine donijelo Predsjedništvo Hrvatske zajednice Herceg-Bosna;
4. Uredba o organizaciji, radu i djelokrugu sudbene vlasti u slučaju ratnog stanja ili neposredne ratne opasnosti na teritoriji Hrvatske zajednice Herceg-Bosna, koju je 3. 7. 1992. godine donijelo Predsjedništvo Hrvatske zajednice Herceg-Bosna;
5. Uredba o oružanim snagama Hrvatske zajednice Herceg-Bosna koju je 3.7.1992. godine donijelo Predsjedništvo Hrvatske zajednice Herceg-Bosna;
6. Odluka o naknadama plaća i drugim novčanim naknadama pripadnicima oružanih snaga Hrvatske zajednice Herceg-Bosna, koju je 3.7.1992. godine donijelo Predsjedništvo Hrvatske zajednice Herceg-Bosna;
7. Uredba o preuzimanju u vlasništvo Hrvatske zajednice Herceg-Bosna sredstava bivše JNA i SSNO na teritoriji Hrvatske zajednice Herceg-

Bosna, koju je 3.7.1992. godine donijelo Predsjedništvo Hrvatske zajednice Herceg-Bosna;

8. Uredba o oduzimanju i prijelazu u vlasništvo Hrvatske zajednice Herceg-Bosna imovine okupatora, koju je 3.7.1992. godine donijelo Predsjedništvo Hrvatske zajednice Herceg-Bosna i

9. Uredba o javnim preduzećima u Hrvatskoj zajednici Herceg-Bosna koju je 3.7.1992. godine donijelo Predsjedništvo Hrvatske zajednice Herceg-Bosna.

Ova odluka objaviće se u "Službenom listu RBiH" i službenim glasilima opštine koje, prema poništenoj odluci o uspostavi Hrvatske zajednice Herceg-Bosna, čine područje zajednice.

Obrazloženje

Ustavni sud je po vlastitoj inicijativi 9.7.1992. godine pokrenuo postupak za ocjenjivanje ustavnosti i zakonitosti navedenih opštih akata. Odlukom o uspostavi Hrvatske zajednice Herceg-Bosna, od 18.11.1991. godine, utvrđeno je da se uspostavlja Hrvatska zajednica Herceg-Bosna, kao "politički kulturna, gospodarstvena i područna cjelina", koju čine područja opština: Jajce, Kreševo, Busovača, Vitez, Novi Travnik, Kiseljak, Fojnica, Skender Vakuf (Dobratiči), Kakanj, Vareš, Kotor Varoš, Tomislavgrad, Livno, Kupres, Bugojno, Gornji Vakuf, Prozor, Konjic, Jablanica, Posušje, Mostar, Široki Brijeg, Grude, Ljubuški, Čitluk, Čapljina, Neum, Stolac, Trebinje (Ravno), (članovi 1. i 2.); da je sjedište Hrvatske zajednice Herceg-Bosna u Mostaru (član 3.); da Zajednici mogu pristupati i druge opštine Bosne i Hercegovine uz saglasnost općina utemeljitelja (član 4.); da će Zajednica štovati demokratski izabranu vladu Republike Bosne i Hercegovine dok postoji državna nezavisnost Bosne i Hercegovine u odnosu na bivšu i svaku buduću Jugoslaviju (član 5.); da će štovati sve važeće međunarodne akte koji su temelj savremenih civilizacijskih odnosa u društvu (član 6.); da je Vrhovništvo zajednice Predsjedništvo koje čine predstavnici Hrvatskog naroda u općinskoj vlasti, prvi po funkciji ili predsjednici općine odbora Hrvatske demokratske zajednice; da Predsjedništvo bira predsjednika, dva dopredsjednika i tajnika (član 7.); da će se ustrojstvo, funkcioniranje i odnos sa drugim zajednicama regulisati statutom (član 8.) i da ova odluka stupa na snagu odmah (član 9.).

Prema Odluci o izmjenama i dopunama Odluke o uspostavi Hrvatske zajednice Herceg-Bosna, Vrhovnu vlast Hrvatske zajednice Herceg-Bosna, čine predsjednik Hrvatske zajednice Herceg-Bosna i Predsjedništvo Hrvatske zajednice Herceg-Bosna koje čine predstavnici Hrvatskog naroda u općinskoj vlasti.

Ustavom Republike Bosne i Hercegovine utvrđeno je da Republika preko republičkih organa, u okviru svojih prava i dužnosti utvrđenih ustavom, između ostalog, uređuje političko-teritorijalnu organizaciju Republike (član 304. tačka 21.); da se opštine, koje su prostorno i ekonomski međusobno povezane, mogu radi racionalnijeg i efikasnijeg ostvarivanja zajedničkih interesa i potreba radnih ljudi i građana i usklađivanje društveno-ekonomskog razvoja, udruživati u zajednicu opština. Udruživanje se vrši dogovorom koji zaključuju skupština opštine (Amandman XLII tačka 3.); da se obrazovanje i ukidanje opština i utvrđivanja područja opština uređuje zakonom (član 265. stav 2.).

Prema navedenim ustavnim odredbama za udruživanje opština u zajednicu opština potrebno je da postoji prostorna i ekonomska međusobna povezanost opština, da bi se racionalnije i efikasije ostvarivali zajednički interesi i potrebe radnih ljudi i građana i usklađivao društveno-ekonomski razvoj opština udruženih u zajednicu opština, kao i da se zaključi dogovor opština o tome. Zakonom se uređuje obrazovanje, ukidanje i utvrđivanje područja opština.

Uslovi i postupak na koji je osporenim odlukama uspostavljena Hrvatska zajednica Herceg-Bosna od strane "demokratski izabраниh predstavnika hrvatskog naroda" po ocjeni Ustavnog suda, nisu u saglasnosti sa Ustavom Republike BiH. Takođe, osporene odluke su u suprotnosti sa zakonom i zbog toga što se određivanjem da Zajednicu čine i naseljena mjesta (Dobratići i Ravno) iz opština Skender Vakuf i Trebinje koje ne ulaze u sastav Zajednice, mijenja političko teritorijalna organizacija svih opština, koje se suglasno Ustavu, može uraditi samo zakonom.

Statutarnom odlukom o privremenom ustrojstvu izvršne i upravne vlasti na prostoru Hrvatske zajednice Herceg-Bosna utvrđeno je da se uspostavlja Hrvatsko vijeće obrane sa sjedištem u Mostaru, kao najviše tijelo izvršne i upravne vlasti na području Zajednice, koje će svoje ovlasti obavljati kao privremeno tijelo do momenta uspostave redovite izvršne i upravne vlasti.

Uredbom o organizaciji, radu i djelokrugu sudbene vlasti u slučaju ratnog stanja ili neposredne ratne opasnosti utvrđeno je da će se u skladu s Uredbom sa zakonskom snagom o neprimjenjivanju odredaba saveznih zakona i propisa donijetih za njihovo izvršenje na teritoriju SRBiH ("Službeni list SRBiH" broj 2/92) od 11. travnja 1992. godine, Zakon o redovnim sudovima primjenjivati i za vrijeme ratnog stanja ili za vrijeme neposredne ratne opasnosti na teritoriji Hrvatske zajednice Herceg-Bosna ukoliko pojedine odredbe ovog zakona nisu u suprotnosti s ovom uredbom i da se utemeljuju vojni sudovi za područje operativne zone, kao samostalna odjeljenja redovnih sudova određenih ovom uredbom.

Uredbom o oružanim snagama Hrvatske zajednice Herceg-Bosna utvrđeno je da je obrambeni sustav Hrvatske zajednice Herceg-Bosna jedinstveni oblik ustrojstva oružanih snaga, tijela uprave i pravnih osoba u svrhu pravovremenog i organiziranog sprečavanja od napada i druge opasnosti po Hrvatsku zajednicu Herceg-Bosnu; da su oružane snage temeljni nositelji oružanog otpora; da su naglašene dužnosti građana u obrani, radnoj obavezi, civilnoj zaštiti i materijalnoj obavezi, da oružane snage čine jedinstvenu cjelinu i sastoje se od djelatnog i pričuvnog sastava; da je zabranjena svaka politička djelatnost, osnivanje stranaka, održavanje političkih skupova i manifestacija u oružanim snagama; da je u oružanim snagama u upotrebi Hrvatski jezik i latinično pismo; da je Vrhovni zapovjednik oružanih snaga Hrvatske zajednice Herceg-Bosna predsjednik Hrvatske zajednice Herceg-Bosna; da postrojbe oružanih snaga imaju svoju zastavu; da je zastava oružanih snaga Hrvatske zajednice Herceg-Bosna povijesna hrvatska zastava, odnosno trobojnica crven-bijel-plav, sa povijesnim grbom na sredini bijelog polja; da je znak pripadnosti oružanim snagama grb sa crveno-bijelim poljima i tropleterom, te oznake HVO i da se pripadnicima oružanih snaga temeljem službe u oružanim snagama osiguravaju pravo na zdravstvenu zaštitu, pravo na mirovinsko i invalidsko osiguranje i pravo na dječiji dodatak.

Odlukom o nakandama plaća i drugim novčanim naknadama pripadnika oružanih snaga Hrvatske zajednice Herceg-Bosna utvrđeno je pravo na plaću i druge novčane naknade pripadnicima djelatnog i pričuvnog sastava oružanih snaga.

Uredbom o preuzimanju u vlasništvo Hrvatske zajednice Herceg-Bosna sredstva bivše JNA i SSNO utvrđeno je da na teritoriji Hrvatske zajednice Herceg-Bosna preuzimaju i postaju njeno vlasništvo sva društvena sredstva kojima je upravljala i raspolagala bivša JNA i bivši SSNO.

Uredbom o oduzimanju i prijelazu u vlasništvo Hrvatske zajednice Herceg-Bosna imovine okupatora utvrđeno je da se imovina organa i tijela bivše federacije, poduzeća i drugih pravnih osoba sa sjedištem u Srbiji i Crnoj Gori, fizičkih osoba državljana Srbije i Crne Gore i fizičkih osoba državljana Bosne i Hercegovine, koji su sudjelovali ili sudjeluju na strani okupatora u neprijateljskim aktivnostima, oduzima i prelazi u vlasništvo Zajednice.

Uredbom o javnim poduzećima utvrđeno je da se u interesu gospodarskog i socijalnog razvoja, te zaštite prirode i prirodnih dobara hrvatskog naroda i drugih naroda u Hrvatskoj i zajednici Herceg-Bosna utemeljuju javna preduzeća u djelatnostima poljoprivrede i vinogradarstva, proizvodnje, prijenosa i distribucije električne energije, vodoprivrede, šumarstva, rudarstva, PTT, željezničkog i cestovnog prometa, osiguranja imovina i osoba. Istom uredbom ustanovljeno je službeno glasilo Hrvatske zajednice Herceg-Bosna i Radio-televizija Hrvatska zajednica Herceg-Bosna.

Sve odluke i uredbe koje je 3.7.1992. godine donijelo Predsjedništvo Hrvatske zajednice Herceg-Bosna, stupaju na snagu danom donošenja.

Prema članu 304. Ustava Republike BiH Republika preko republičkih organa, u okviru svojih prava i dužnosti utvrđenih ustavom, uređuje obligacione odnose, svojinsko-pravne i druge materijalno-pravne odnose (tačka 6.); štiti ustavnost i zakonitost u skladu sa ovim ustavom; obezbjeđuje jedinstvo pravnog sistema; uređuje sistem narodne odbrane i stara se o njegovom sprovođenju (tačka 16.); uređuje krivična djela i privredne prestupe i sankcije za ta djela; uređuje izvršenje kaznenih sankcija, sistem prekršaja, prekršajni postupak i odgovornost i sankcije za prekršaje kojima se povređuju republički propisi; uređuje posebne sudske i upravne postupke u oblastima u kojima društvene odnose uređuje republika; uređuje amnestiju i pomilovanja (tačka 19.) i uređuje vrste, nadležnost, sastav i organizaciju javnih tužilaštava, uređuje javno pravobranilaštvo, advokaturu i druge vidove pravne pomoći (tačka 20.).

Ustavom je takođe određeno da Republika, u okviru svojih prava i dužnosti utvrđenih ustavom, uređuje sistem državne uprave i prava, dužnosti i odgovornosti radnika u organima koje obrazuju društveno-političke

zajednice (Amandman XXXIX na Ustav Republike BiH) i da zakoni i drugi propisi i opšti akti organa društveno-političkih zajednica, kao i opšti akti organizacija udruženog rada i drugih organizacija i zajednica, moraju biti u saglasnosti sa ovim Ustavom (član 215.).

Uredbom sa zakonskom snagom o oružanim snagama Republike Bosne i Hercegovine ("Službeni list RBiH" broj 4/92) propisano je da se ovom uredbom uređuje organiziranje oružanih snaga Republike Bosne i Hercegovine kao zajedničke oružane sile svih građana, naroda Republike - Muslimana, Srba i Hrvata i pripadnika drugih naroda i narodnosti koji u njoj žive, i rukovođenje i komandovanje oružanim snagama Republike (član 1.); da organizaciju komandi jedinica i ustanova Armije utvrđuje Predsjedništvo Republike (član 7. stav 2.); da je Predsjedništvo Republike najviši organ rukovođenja i komandovanja Armije (član 8.); da jedinice i ustanove Armije imaju svoju zastavu (član 31. stav 1.); da pripadnici Armije nose jedinstven znak pripadnosti Armiji - grb Republike Bosne i Hercegovine (član 32.) i da je u Armiji u službenoj upotrebi jezik kojim govore građani Republike u skladu sa Ustavom i zakonom (član 34. stav 1.).

Uredbom sa zakonskom snagom o javnim preduzećima ("Službeni list RBiH" broj 4/92) propisano je da su preduzeća koja obavljaju djelatnost proizvodnje i prometa određenih proizvoda i pružanja usluga koje su nezamjenljiv uslov života i rada građana ili rada drugih preduzeća na drugom području ili ako je to neophodno za rad društveno-političke zajednice, preduzeća od posebnog društvenog interesa u Republici Bosni i Hercegovini i osnivaju se i posluju kao javno preduzeće. Osnivanje i poslovanje javnih preduzeća obavlja se u skladu sa propisima kojima se uređuju uslovi i način obavljanja tih djelatnosti i ovom uredbom (član 1.) i da zakonom ili na zakonu zasnovanoj odluci skupštine društveno-političke zajednice, javno preduzeće može osnovati Republika, opština, grad Sarajevo ili dvije ili više opština. (član 2. stav 1.).

S obzirom na navedene ustavne odredbe i odredbe navedenih uredbi sa zakonskom snagom, normiranje odnosa u vezi sa jedinstvom pravnog sistema, izvršnom, upravnom i sudskom vlasti, svojinsko-pravnim odnosima, sistemom narodne odbrane i osnivanjem javnih preduzeća je u nadležnosti Republike, kao i opština u mjeri u kojoj su za to one ovlaštene Ustavom i zakonom. Kako je normiranje navedenih odnosa u nadležnosti društveno-političke zajednice, što znači Republike i opština, to po ocjeni Ustavnog

suda, osporeni akti nisu u saglasnosti sa Ustavom i zakonom. Ustavni sud smatra da ovi akti ne bi bili u saglasnosti sa Ustavom i zakonom i onda kad bi se radilo o zajednici opština koja je formirana u skladu sa Amandmanom XLII tačka 3. Ustava, jer se tim zajednicama ne može povjeriti vršenje vlasti na način kako je to uređeno u poništenim aktima.

Na osnovu izloženog odlučeno je kao u dispozitivu ove odluke.

U broj 46/92
14. septembar 1992. godine
Sarajevo

Predsjednik
Ustavnog suda BiH
dr. Ismet Dautbašić, s.r.

(“Službeni list RBiH” broj 16, od 18. 9.1992.)

PRILOG 13.

**ZAHTJEV MEĐUNARODNOG SUDA PRAVDE
ZA DONOŠENJE PRIVREMENIH MJERA (8. APRIL 1993.)**

Međunarodni sud pravde

Godina 1993.

8. APRIL 1993.

PREDMET KOJI SE ODNOSI NA PRIMJENU KONVENCIJE
O SPRJEČAVANJU I KAŽNJAVANJU GENOCIDA
(BOSNA I HERCEGOVINA PROTIV JUGOSLAVIJE -
SRBIJE I CRNE GORE)

ZAHTJEV ZA DONOŠENJE PRIVREMENIH MJERA

R J E Š E N J E

Prisutni:

Predsjednik Ser Robert Dženingz; podpredsjednik ODA; sudije: Ago, Švebel, Bedžau, Ni, Evensen, Tarasov, Gijom, Šahabaden, Agilar Modsl, Viramantri, Ranjeva, Adžibola; Zapisničar Valencia-Ospina.

Međunarodni sud pravde,
u gore pomenutom sastavu,
nakon vijećanja,

uzevši u obzir članove 35, 36, 41. i 48. Statuta Suda i članove 73, 74. i 75. Pravila suda,

uzevši u obzir Tužbu Republike Bosne i Hercegovine (u daljem tekstu: Bosna i Hercegovina), podnesenu Registru Suda 20. marta 1993. godine, kojom se pokreće postupak protiv Savezne Republike Jugoslavije (Srbije i Crne Gore) (u daljem tekstu: Jugoslavija) u vezi sa sporom oko navodnog kršenja Konvencije o sprječavanju i kažnjavanju genocida, koju je Generalna

skupština ujedinjenih nacija usvojila 9. decembra 1948. godine (u daljem tekstu: Konvencija o genocidu), od strane Jugoslavije, kao i sa pitanjima za koja Bosna i Hercegovina smatra da su u vezi sa predmetom,

Donosi sljedeće Rješenje:

1. S obzirom da u gore pomenutoj Tužbi Bosna i Hercegovina, koja uzima član IX Konvencije o genocidu kao temelj za nadležnost Suda, nabraja niz događaja koji su se desili u Bosni i Hercegovini od aprila 1992. godine do danas a koji, po njenoj tvrdnji, predstavljaju djela genocida po definiciji koja je data u Konvenciji o genocidu, to jest

- (I) ubijanje pripadnika jedne grupe, tj. muslimanskog stanovništva Bosne i Hercegovine;
- (II) nanošenje ozbiljnih tjelesnih ili duševnih povreda pripadnicima te grupe;
- (III) namjerno nametanje takvih životnih uslova toj grupi koji su sračunati na izazivanje fizičkog uništenja cijele ili dijelova grupe; i
- (IV) nametanje mjera čiji je cilj da se spriječi natalitet grupe;

a s obzirom da Bosna i Hercegovina tvrdi da su radnje koje su predmet tužbe počinili bivši pripadnici Jugoslovenske narodne armije (JNA) i srpske vojne i paravojne snage po uputama, naredbama, i uz pomoć Jugoslavije; a s obzirom da Bosna i Hercegovina tvrdi da shodno tome, Jugoslavija snosi punu odgovornost za njihova djela po međunarodnom pravu;

2. S obzirom da na osnovu činjenica iznesenih u Tužbi Bosna i Hercegovina zahtijeva od Suda da presudi i proglasi kako slijedi:

“(a) da je Jugoslavija (Srbija i Crna Gora) prekršila i nastavlja da krši svoje zakonske obaveze prema narodu i državi Bosni i Hercegovini po članovima I, II(a), II(b), II(c), II(d), III(a), III(b), III(c), III(d), III(e), IV, i V Konvencije o genocidu;

(b) da je Jugoslavija (Srbija i Crna Gora) prekršila i nastavlja da krši svoje zakonske obaveze prema narodu i državi Bosni i Hercegovini na osnovu četiri Ženevske konvencije iz 1949. godine, njihovog Dodatnog protokola I iz 1977., međunarodnog običajnog ratnog prava, uključujući i Haške propise o ratovanju na kopnu iz 1907.

godine, i ostale temeljne principe međunarodnog humanitarnog prava;
(c) da je Jugoslavija (Srbija i Crna Gora) prekršila i nastavlja da krši članove 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 25, 26 i 28 Univerzalne deklaracije o ljudskim pravima u odnosu na građane Bosne i Hercegovine;

(d) da je Jugoslavija (Srbija i Crna Gora), kršeći svoje obaveze po opštem i običajnom međunarodnom pravu, ubijala sa i bez predumišljaja, ranjavala, silovala, pljačkala, mučila, otimala, nezakonito pritvarala i uništavala građane Bosne i Hercegovine i da to i dalje radi;

(e) da je u svojim postupcima prema građanima Bosne i Hercegovine Jugoslavija (Srbija i Crna Gora) prekršila i nastavlja da krši svoje svečane obaveze po članovima 1(3), 55 i 56 Povelje Ujedinjenih nacija;

(f) da je Jugoslavija (Srbija i Crna Gora) koristila i nastavlja da koristi silu i prijetnju silom protiv Bosne i Hercegovine, i tako prekršila članove 2(1), 2(2), 2(3), 2(4) i 33(1) Povelje Ujedinjenih nacija;

(g) da je Jugoslavija (Srbija i Crna Gora) koristila i koristi silu i prijetnju silom protiv Bosne i Hercegovine i tako prekršila svoje obaveze po opštem i običajnom međunarodnom pravu;

(h) da je Jugoslavija (Srbija i Crna Gora), kršeći svoje obaveze po opštem i običajnom međunarodnom pravu, narušila i nastavlja da narušava suverenitet Bosne i Hercegovine kroz:

- oružane napade protiv Bosne i Hercegovine iz zraka i sa kopna;
- neovlaštene letove vazdušnim prostorom Bosne i Hercegovine;
- nastojanja da na direktan i indirektan način prinudi i zastraši Vladu Bosne i Hercegovine;

(i) da se Jugoslavija (Srbija i Crna Gora), kršeći svoje obaveze po općem i običajnom međunarodnom pravu, miješala i nastavlja miješati u unutrašnje stvari Bosne i Hercegovine;

(j) da je Jugoslavija (Srbija i Crna Gora), kroz regrutovanje, obučavanje, naoružavanje, opremanje, finansiranje, opskrbu i na drugi način potičući, podržavajući, pomažući i rukovodeći vojnim i paravojnim akcijama svojih agenata i saradnika u Bosni i Hercegovini i protiv nje, prekršila i krši svoje izričite obaveze prema Bosni i Hercegovini, propisane poveljama i međunarodnim sporazumima, a naročito svoje obaveze na osnovu člana 2(4) Povelje ujedinjenih nacija, kao i svoje obaveze na osnovu opšteg i običajnog međunarodnog prava;

(k) da pod naprijed utvrđenim okolnostima Bosna i Hercegovina ima suvereno pravo da brani sebe i svoj narod po članu 51. Povelje Ujedinjenih nacija i običajnom međunarodnom pravu, uključujući direktno obezbjeđivanje oružja, vojne opreme, materijala i ljudstva iz drugih zemalja;

(l) da pod naprijed utvrđenim okolnostima Bosna i Hercegovina ima suvereno pravo po članu 51. Povelje Ujedinjenih nacija i običajnom međunarodnom pravu da zahtijeva od bilo koje zemlje da joj pruži direktnu pomoć u odbrani, uključujući i pomoć u vojnim sredstvima (oružje, oprema, materijal, ljudstvo, itd.);

(m) da Rezolucija 713. Vijeća sigurnosti (iz 1991.), kojom se uvodi embargo na oružje bivšoj Jugoslaviji, mora biti protumačena tako da ne narušava neotuđivo pravo Bosne i Hercegovine na individualnu i kolektivnu samoodbranu po odredbama člana 51. Povelje Ujedinjenih nacija i po pravilima običajnog međunarodnog prava;

(n) da sve naknadne rezolucije Vijeća sigurnosti koje se pozivaju na Rezoluciju 713. (iz 1991.) ili je reafirmišu moraju biti protumačene tako da ne narušavaju neotuđivo pravo Bosne i Hercegovine na individualnu i kolektivnu samoodbranu po odredbama člana 51. Povelje Ujedinjenih nacija i pravila običajnog međunarodnog prava;

(o) da Rezolucija 713. Vijeća sigurnosti (iz 1991.) i sve naknadne rezolucije Vijeća sigurnosti koje se pozivaju na nju ili je reafirmišu ne

smiju biti tumačene tako da nameću embargo na oružje Bosni i Hercegovini, u skladu sa odredbama članova 24(1) i 51. Povelje Ujedinjenih nacija i u skladu sa običajnom doktrinom *ultra vires*;

(p) da u skladu sa pravom na pojedinačnu i kolektivnu samoodbranu, priznatom u članu 51 Povelje Ujedinjenih nacija, sve ostale države potpisnice Povelje imaju pravo da direktno pomognu odbrani Bosne i Hercegovine na njen zahtjev, uključujući i direktnu pomoć u oružju, vojnoj opremi i materijalu, i ljudstvu (pripadnicima kopnenih snaga, mornarice, ratnog zrakoplovstva, itd.);

(r) da su Jugoslavija (Srbija i Crna Gora) i njeni agenti i saradnici dužni da odmah prestanu sa kršenjem gore navedenih zakonskih obaveza, a naročito da odmah prestanu i uzdrže se od:

- svoje sistematske prakse tzv. 'etničkog čišćenja' građana i suverene teritorije Bosne i Hercegovine;
- ubistava, likvidacija po kratkom postupku, mučenja, silovanja, kidnapovanja, sakaćenja, ranjavanja, fizičkog i mentalnog zlostavljanja, i pritvaranja građana Bosne i Hercegovine;
- divljačkog uništavanja sela, gradova, naselja i vjerskih objekata u Bosni i Hercegovini;
- granatiranja civilnih naselja u Bosni i Hercegovini, a naročito njenog glavnog grada Sarajeva;
- nastavljanja opsade bilo kojeg civilnog naselja u Bosni i Hercegovini, a naročito njenog glavnog grada Sarajeva;
- izgladnjavanja civilnog stanovništva Bosne i Hercegovine;
- obustavljanja, miješanja u dostavu, ili ometanje međunarodne humanitarne pomoći građanima Bosne i Hercegovine;
- svake upotrebe sile, direktne ili indirektno, otvorene ili prikrivene, protiv Bosne i Hercegovine, i od svake prijetnje silom protiv Bosne i Hercegovine;
- svakog narušavanja suvereniteta, teritorijalnog integriteta ili političke nezavisnosti Bosne i Hercegovine, uključujući svako miješanje, direktno ili indirektno, u unutrašnje stvari Bosne i Hercegovine;
- pružanja bilo koje vrste podrške, uključujući obezbjeđivanje obuke, oružja, municije, novca, materijala, pomoći, rukovođenja, ili bilo

koje druge vrste podrške, bilo kojem narodu, grupaciji, organizaciji, pokretu ili pojedincu koji se angažovao ili namjerava da se angažuje u vojnim ili paravojnim aktivnostima u ili protiv Bosne i Hercegovine;

(s) da Jugoslavija (Srbija i Crna Gora) ima obavezu da plati Bosni i Hercegovini, kao državi na osnovu njenog zakonskog prava i kao *parens patrie* njenih građana, reparacije za štete nanesene licima, imovini, privredi i prirodnoj sredini Bosne i Hercegovine kroz gore navedene povrede međunarodnog prava, u iznosu koji će odrediti Sud. Bosna i Hercegovina pridržava pravo da podnese Sudu preciznu procjenu šteta koje je prouzročila Jugoslavija (Srbija i Crna Gora)“;

3. S obzirom da je zahtjevom koji je podnijet Registru 20. marta 1993. odmah po podnošenju Tužbe, Bosna i Hercegovina, pozivajući se na član 41. Statuta Suda i članove 73, 74, 75. i 78. Pravila suda i oslanjajući se na činjenice izložene u Tužbi, hitno zatražila da Sud odredi sljedeće privremene mjere koje trebaju biti na snazi dok Sud rješava ovaj slučaj:

“1. Da Jugoslavija (Srbija i Crna Gora), zajedno sa svojim agentima i saradnicima u Bosni i Hercegovini i drugdje, mora odmah prestati sa i uzdržati se od svih genocidnih radnji protiv naroda i države Bosne i Hercegovine, uključujući, ali se ne ograničavajući samo na, ubistva; likvidacije po kratkom postupku; mučenja; silovanja; sakaćenja; tzv. ‘etničko čišćenje’; divljačko uništavanje sela, gradova i naselja; opsadu sela, gradova i naselja; izgladnjivanje civilnog stanovništva; prekidanje, miješanje u dostavu, ili ometanje međunarodne humanitarne pomoći civilnom stanovništvu; granatiranje civilnih naselja; i zatvaranje civila u koncentracione logore ili na neki drugi način.

2. Da Jugoslavija (Srbija i Crna Gora) mora odmah prestati sa i uzdržati se od direktnog ili indirektnog pružanja bilo koje vrste podrške, uključujući obuku, oružje, municiju, materijal, pomoć, novčanu pomoć, uputstva ili bilo koju drugu vrstu podrške, bilo kom narodu, grupaciji, organizaciji, pokretu, miliciji, ili pojedincu koji se angažovao ili namjerava da se angažuje u vojnim ili paravojnim

aktivnostima u Bosni i Hercegovini ili protiv naroda, države i Vlade Bosne i Hercegovine.

3. Da Jugoslavija (Srbija i Crna Gora) mora odmah prestati sa i uzdržati se od bilo kojeg vida vojnih ili paravojnih aktivnosti svojih zvaničnika, agenata, saradnika ili snaga u Bosni i Hercegovini, ili protiv naroda, države i Vlade, te od bilo kakve upotrebe sile ili prijetnje silom u svojim odnosima sa Bosnom i Hercegovinom.

4. Da pod sadašnjim okolnostima Vlada Bosne i Hercegovine ima pravo tražiti i primati pomoć od drugih zemalja da bi odbranila sebe i svoj narod, uključujući pomoć u vidu direktne nabavke oružja, opreme i materijala.

5. Da pod sadašnjim okolnostima Vlada Bosne i Hercegovine ima pravo da traži da joj bilo koja zemlja pruži direktnu pomoć u odbrani, uključujući i pomoć u vidu direktne dostave oružja, vojne opreme i materijala i ljudstva (pripadnika kopnenih snaga, mornarice, ratnog zrakoplovstva, itd.).

6. Da pod sadašnjim okolnostima svaka zemlja ima pravo da pruži direktnu pomoć odbrani Bosne i Hercegovine na njen zahtjev, uključujući i pomoć u vidu direktne dostave oružja, vojne opreme i materijala i ljudstva (pripadnika kopnenih snaga, mornarice, ratnog zrakoplovstva, itd.);

4. S obzirom da je 20. marta 1993., na dan kada su u Registru primljeni Tužba i Zahtjev za donošenje privremenih mjera, Zapisničar obavijestio Vladu Jugoslavije o podnošenju Tužbe i Zahtjeva, telefaksom joj poslao tekst istih i 22. marta poslao ovjerene kopije Tužbe i Zahtjeva ekspres preporučenom poštom u skladu sa članom 40, stav 2. Statuta i članovima 38, stav 4. i 73, stav 2. Pravila suda;

5. S obzirom da je Zapisničar 25. marta 1993. godine obavijestio članice Ujedinjenih nacija i ostale zemlje koje imaju pravo da nastupaju pred Sudom, o podnošenju Tužbe, njenom predmetu, kao i Zahtjevu za donošenje

privremenih mjera, prije nego što je ovim zemljama poslana obavijest u vidu štampanog dvojezičnog teksta Tužbe na osnovu člana 40, stav 3. Statuta i člana 42. Pravila suda;

6. S obzirom da je 25. marta 1993. godine Zapisničar, u skladu sa članom 43. Pravila suda, poslao obavijest predviđenu članom 63, stav 1. Statuta, državama koje nisu strane u sporu, a za koje se čini na osnovu informacije koju je Generalni sekretar Ujedinjenih nacija pružio u svojstvu depozitara (ST/LEG/SER.E/10 i dosadašnje dopune) da su strane potpisnice Konvencije o genocidu, te da je uz to još poslao Generalnom sekretaru Ujedinjenih nacija informaciju predviđenu članom 34, stav 3 Statuta Suda;

7. S obzirom da je 25. marta 1993. godine Zapisničar obavijestio strane u sporu da će 1. i 2. aprila 1993. godine Sud održati javnu raspravu da bi saslušao mišljenje strana o Zahtjevu za donošenje privremenih mjera; s obzirom da je 29. marta 1993. godine Jugoslavija zahtijevala da se rasprava odgodi do nekog datuma početkom maja 1993. godine, ali da je Sud odlučio 30. marta 1993. godine da, s obzirom na hitnost koja se po članu 74. Pravila suda pripisuje Zahtjevu za privremenim mjerama, nije u mogućnosti da udovolji zahtjevu za odgodu rasprave;

8. S obzirom da je 31. marta 1993. godine pravni zastupnik Bosne i Hercegovine podnio Registru Suda dokument datiran 8. juna 1992. godine, koji po tvrdnji Bosne i Hercegovine čini dodatnu osnovu za nadležnost Suda, pored one koja je navedena u Tužbi;

9. S obzirom da u pismenim primjedbama o zahtjevu za donošenje privremenih mjera, podnijetim Sudu 1. aprila 1993. godine, Vlada Jugoslavije

- "preporučuje da Sud, u skladu sa članom 41. svog Statuta i članom 73. svojih Pravila postupka, naredi primjenu privremenih mjera, a naročito:
- da naloži Vladi pod kontrolom A. Izetbegovića da se striktno pridržava najnovijeg primirja u 'Republici Bosni i Hercegovini', koje je stupilo na snagu 28. marta 1993.;
- da naloži vladi pod kontrolom A. Izetbegović a da poštuje Ženevsku konvenciju o zaštiti žrtava rata iz 1949. i njene Dodatne protokole

- iz 1977. godine, jer se nad Srbima koji žive u 'Republici Bosni i Hercegovini' vrši genocid činjenjem veoma teških ratnih zločina koji znače kršenje obaveze da se ne zadire u osnovna ljudska prava;
- da naloži Vladi lojalnoj A. Izetbegoviću da odmah zatvori i raspusti sve zatvore i internacijske logore za interniranje u 'Republici Bosni i Hercegovini' u kojima su Srbi zatočeni zbog svog etničkog porijekla i za koje se sumnja da su u njima Srbi podvrgnuti mučenju, te da su im stoga životi i zdravlje u stvarnoj opasnosti;
  - da naloži Vladi pod kontrolom A. Izetbegovića da bez odlaganja dozvoli srpskom stanovništvu da bezbjedno napusti Tuzlu, Zenicu, Sarajevo i ostala mjesta u 'Republici Bosni i Hercegovini', u kojima su podvrgnuti šikaniranju i fizičkom i mentalnom zlostavljanju, a imajući u vidu da ih može zadesiti sudbina Srba iz istočne Bosne koja je bila poprište ubistva i masakra nekoliko hiljada srpskih civila;
  - da naloži Vladi lojalnoj A. Izetbegoviću da smjesta prestane sa daljim uništavanjem pravoslavnih crkava i bogomolja i drugog srpskog kulturnog nasljeđa, i da oslobodi i zaustavi dalje maltretiranje svih pritvorenih pravoslavnih sveštenika;
  - da naloži Vladi pod kontrolom A. Izetbegovića da prestane sa svim vidovima diskriminacije zasnovane na nacionalnoj ili religioznoj pripadnosti i sa praksom 'etničkog čišćenja', uključujući i diskriminaciju u dodjeli humanitarne pomoći, protiv srpskog stanovništva u 'Republici Bosni i Hercegovini'";

10. S obzirom da su saslušana mišljenja o Zahtjevu za privremenim mjerama, koja su na javnoj raspravi, održanoj 1. i 2. aprila 1993. godine, izložili sljedeći zastupnici:

u ime Bosne i Hercegovine:

Njegova ekselencija Gospodin Muhamed Šaćirbegović i
Gospodin Frensis Ej. Bojl, *zastupnici;*

u ime Jugoslavije:

Gospodin Ljubinko Živković i
Gospodin Šabtai Rozen, *vršioci dužnosti zastupnika;*

i s obzirom da su primljeni odgovori strana na pitanje koje je član Suda postavio za vrijeme rasprave;

11. Uzimajući i u obzir "Dodatni podnesak" o činjenicama iznesenim u prilog Tužbi i Zahtjevu koji je zastupnik Bosne i Hercegovine Sudu poslao faksom 1. aprila 1993. godine;

12. S obzirom da je u pismenim primjedbama, pomenutim u stavu 9, Jugoslavija napravila ono što je ona nazvala "preliminarnom primjedbom u vezi sa legitimnošću Tužitelja", tvrdeći da ni Predsjednik Republike Bosne i Hercegovine, gospodin Alija Izetbegović, koji je imenovao zastupnike te zemlje i odobrio pokretanje tekućeg postupka, ni Vlada Republike Bosne i Hercegovine nisu legalno izabrani; s obzirom da Jugoslavija tvrdi da legitimitet i mandat Vlade i Predsjednika Bosne i Hercegovine osporavaju ne samo predstavnici srpskog naroda, nego i predstavnici hrvatskog naroda, i da je mandat gospodina Izetbegovića istekao 20. decembra 1992. godine, te da ga je po ovom osnovu osporio Predsjednik Vlade Bosne i Hercegovine u svom pismu predsjedavajućem Potkomiteta za evropske poslove komiteta za vanjsku politiku Senata Sjedinjenih Američkih Država od 24. februara 1993. godine, a koje je pismo Generalni sekretar Ujedinjenih nacija razaslao kao dokument Generalne skupštine i Vijeća sigurnosti na zahtjev predsjednika Vlade Bosne i Hercegovine;

13. S obzirom da je zastupnik Bosne i Hercegovine ustvrdio da Ujedinjene nacije priznaju predsjednika Izetbegovića za legitimnog šefa države Republike Bosne i Hercegovine; S obzirom da je Sudu ovaj slučaj povjeren na osnovu ovlaštenja šefa države, kojeg Ujedinjene nacije tretiraju kao takvog; S obzirom da je ovlaštenje šefa države da djeluje u ime svoje zemlje u njenim međunarodnim odnosima univerzalno priznato i izraženo u, na primjer, članu 7, stav 2(a) Bečke konvencije o zakonu o međunarodnim ugovorima; S obzirom da, shodno tome Sud može, u svrhu tekućeg postupka o Zahtjevu za privremenim mjerama, prihvatiti da je povjeravanje ovog slučaja Sudu postupak te zemlje;

14. S obzirom da prije nego što odluči da li da donese privremene mjere ili ne, Sud ne mora da se definitivno uvjeri da je nadležan za osnovanost parnice, ali da ne bi trebalo da donese takve mjere ako ne izgleda *prima facie* da odredbe na koje se Tužitelj poziva ili koje se nalaze u Statutu pružaju osnovu na kojoj se nadležnost Suda može utvrditi; S obzirom da ovo razmatranje uključuje i nadležnost *ratione personae* i nadležnost *ratione materiae*, te iako su danas skoro sve države strane potpisnice Statuta Suda, u principu se samo ovo posljednje mora uzeti u razmatranje;

15. S obzirom da član 35. stav 1, Statuta Suda predviđa da će “Sud biti otvoren prema državama potpisnicama sadašnjeg Statuta”, a član 93. stav 1, Povelje Ujedinjenih nacija da su “sve članice Ujedinjenih nacija *ipso facto* potpisnice Statuta Međunarodnog suda pravde”; i s obzirom da se u Tužbi tvrdi da su “kao članice Organizacije ujedinjenih nacija Republika Bosna i Hercegovina i Jugoslavija (Srbija i Crna Gora) potpisnice Statuta”; međutim, s obzirom da Bosna i Hercegovina ukazuje u Tužbi da “cijela međunarodna zajednica, i [sic] uključujući Vijeće sigurnosti Ujedinjenih nacija ... kao i Generalnu skupštinu, žestoko osporava kontinuitet” Jugoslavije sa bivšom Socijalističkom Federativnom Republikom Jugoslavijom, članicom Ujedinjenih nacija, i spominje (*inter alia*) Rezoluciju 777. Vijeća sigurnosti (iz 1992.) i Rezoluciju 47/1. Generalne skupštine;

16. S obzirom da Rezolucija 777. Vijeća sigurnosti (iz 1992.) od 19. septembra 1992. godine glasi u svom relevantnom dijelu:

“Vijeće sigurnosti,

S obzirom da je država koja je bila poznata kao Socijalistička Federativna Republika Jugoslavija prestala da postoji, Posebno podsjećajući na Rezoluciju 757. (1992) koja konstatuje da ‘zahtjev Savezne Republike Jugoslavije (Srbije i Crne Gore) da automatski naslijedi članstvo bivše Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije u Ujedinjenim nacijama općenito nije prihvaćen’,

1. *Smatra* da Savezna Republika Jugoslavija (Srbija i Crna Gora) ne može automatski naslijediti članstvo bivše Socijalističke Federativne

Republike Jugoslavije i stoga preporučuje Generalnoj skupštini da donese odluku da Savezna Republika Jugoslavija treba da podnese molbu za prijem u članstvo Ujedinjenih nacija i da neće učestvovati u radu Generalne skupštine;”

i s obzirom da je 22. septembra 1992. godine Generalna skupština usvojila Rezoluciju 47/1 koja glasi u svom relevantnom dijelu:

“Generalna skupština,

Primivši preporuku Vijeća sigurnosti od 19. septembra 1992. godine da bi Savezna Republika Jugoslavija (Srbija i Crna Gora) trebalo da podnese molbu za prijem u članstvo Ujedinjenih nacija i da neće učestvovati u radu Generalne skupštine,

1. Smatra da Savezna Republika Jugoslavija (Srbija i Crna Gora) ne može automatski naslijediti članstvo bivše Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije u Ujedinjenim nacijama i stoga donosi odluku da bi Savezna Republika Jugoslavija (Srbija i Crna Gora) trebalo da podnese molbu za prijem u članstvo u Ujedinjenim nacijama i da neće učestvovati u radu Generalne skupštine...”

17. S obzirom da je 29. septembra 1992. godine Generalni podsekretar i pravni zastupnik Ujedinjenih nacija poslao pismo stalnim predstavnicima Bosne i Hercegovine i Hrvatske u Ujedinjenim nacijama, u kojem je naveo da je “Sekretarijat ujedinjenih nacija zauzeo sljedeći stav o političkim posljedicama usvajanja Rezolucije 47/1 od strane Generalne skupštine”:

“Iako je Generalna skupština nedvojbeno utvrdila da Savezna Republika Jugoslavija (Srbija i Crna Gora) ne može automatski naslijediti članstvo bivše Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije u Ujedinjenim nacijama i da bi Savezna Republika Jugoslavija (Srbija i Crna Gora) trebalo da podnese molbu za prijem u članstvo u Ujedinjenim nacijama, jedina praktična posljedica Rezolucije je da Savezna Republika Jugoslavija (Srbija i Crna Gora) neće učestvovati u radu Generalne skupštine. Prema tome, jasno je da predstavnici Savezne Republike Jugoslavije (Srbije i Crne Gore) ne mogu više učestvovati u radu Generalne skupštine, njenih podružnih tijela, i konferencija i sastanaka koje ona saziva.

S druge strane, Rezolucija ne ukida niti suspenduje članstvo Jugoslavije u Organizaciji. Shodno tome, stolica i pločica sa imenom ostaju kakve su i bile, ali predstavnici Savezne Republike Jugoslavije (Srbije i Crne Gore) ne mogu sjediti iza natpisa "Jugoslavija" u tijelima Skupštine. Jugoslovenska misija u sjedištu Ujedinjenih nacija može nastaviti da radi i može primati i odašiljati dokumente. Sekretarijat će i dalje držati izvješenu zastavu stare Jugoslavije u sjedištu, pošto je to posljednja zastava Jugoslavije koju je Sekretarijat koristio. Rezolucija ne oduzima Jugoslaviji pravo da učestvuje u radu drugih organa koji nisu tijela Skupštine. Prijem nove Jugoslavije u Ujedinjene nacije na osnovu člana 4. Povelje će značiti prestanak situacije nastale Rezolucijom 47/1.";

18. S obzirom da i pored činjenice da usvojeno rješenje sadrži poteškoće pravne prirode, pitanje da li Jugoslavija jeste ili nije članica Ujedinjenih nacija i kao takva strana potpisnica Statuta Suda je pitanje na koje Sud ne mora da dá konačan odgovor u sadašnjoj fazi postupka;

19. S obzirom da član 35. Statuta, nakon što je utvrđeno da će Sud biti otvoren za strane potpisnice Statuta, dalje kaže:

"2. Vijeće sigurnosti će postaviti uslove pod kojima će Sud biti otvoren za druge zemlje, u zavisnosti od posebnih odredi važećih sporazuma, ali ti uslovi ni u kom slučaju neće dovesti strane u položaj nejednakosti pred Sudom";

s obzirom da Sud, stoga, smatra da postoji pravni osnov da jedna država pokrene postupak protiv druge države koja je potpisnica takve specijalne odredbe nekog važećeg ugovora ali nije potpisnica Statuta, i neovisno od uslova koje je Vijeće sigurnosti propisalo u svojoj Rezoluciji 9. iz 1946. godine (uporedi: S. S. WIMBLEDON, Stalni međunarodni sud pravde 1923, Serija A, br. 1, str. 6); S obzirom da se po mišljenju Suda kompromisna klauzula u multilateralnoj konvenciji, kao što je član IX Konvencije o genocidu na koji se Bosna i Hercegovina poziva u ovom predmetu, može smatrati *prima facie* specijalnom odredbom važećeg ugovora; S obzirom da su shodno tome, Bosna i Hercegovina i Jugoslavija strane potpisnice Konvencije o genocidu, sporovi na koje se odnosi član IX u svakom slučaju *prima facie* spadaju u *ratione personae* nadležnost Suda;

20. S obzirom da zbog toga Sud sada mora smatrati svoju nadležnost *ratione materiae*; S obzirom da član IX Konvencije o genocidu, za koji Bosna i Hercegovina tvrdi u svojoj Tužbi da je u njemu našla osnovu za nadležnost Suda, predviđa da:

“Sporovi između strana potpisnica koji se odnose na tumačenje, primjenu ili izvršavanje sadašnje Konvencije, uključujući i sporove koji se odnose na odgovornost jedne države za genocid ili za bilo koje drugo djelo pobrojano u članu III, biće podnijeti Međunarodnom sudu pravde na zahtjev bilo koje strane u sporu”;

21. S obzirom da je bivša Socijalistička Federativna Republika Jugoslavija potpisala Konvenciju o genocidu 11. decembra 1948. godine i bezrezervno deponovala dokument ratifikacije 29. avgusta 1950. godine; S obzirom da teritorije obje strane u sadašnjem predmetu odgovaraju dijelovima teritorije bivše Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije;

22. S obzirom da je u vrijeme proglašenja Savezne Republike Jugoslavije (tj. Tuženika u tekućem postupku) na dan 27. aprila 1992. godine u njeno ime usvojena formalna deklaracija sa sljedećim učinkom:

“Savezna Republika Jugoslavija, nastavljajući državni, međunarodno-pravni i politički identitet Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije, striktno će se pridržavati svih međunarodnih obaveza preuzetih od strane Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije”;

i s obzirom da je ova namjera Jugoslavije da se pridržava međunarodnih ugovora bivše Jugoslavije potvrđena u zvaničnoj noti koju je Stalna jugoslovenska misija u Ujedinjenim nacijama poslala Generalnom sekretaru 27. aprila 1992. godine;

23. S obzirom da je Bosna i Hercegovina 29. decembra 1992. godine poslala Generalnom sekretaru Ujedinjenih nacija, depozitaru Konvencije o genocidu, Obavještenje o sukcesiji koje glasi:

“razmotrivši Konvenciju o sprječavanju i kažnjavanju zločina genocida od 9. decembra 1948. godine, koje je bivša Socijalistička

Federativna Republika Jugoslavija bila potpisnica, Vlada Republike Bosne i Hercegovine želi da naslijedi obaveze iz Konvencije i iskreno se obavezuje da će ispunjavati i izvršavati sve njene odredbe, a ova obaveza je na snazi od 6. marta 1992. godine, dana kada je Republika Bosna i Hercegovina stekla nezavisnost”;

i s obzirom da je 18. marta 1993. godine Generalni sekretar poslao sljedeće Obavještenje depozitara stranama potpisnicama Konvencije o genocidu:

“Dana 29. decembra 1992. godine Vlada Bosne i Hercegovine je pohranila kod Generalnog sekretara Obavještenje o sukcesiji, koja je stupila na snagu 6. marta 1992. godine, dan kada je Bosna i Hercegovina preuzela odgovornost za svoje međunarodne odnose”;

24. S obzirom da je Jugoslavija osporila pravovaljanost i efekat Obavještenja od 29. decembra 1992., tvrdeći da nijedno pravilo opšteg međunarodnog prava ne daje Bosni i Hercegovini pravo da jednostrano proglasi da je ona sada strana potpisnica Konvencije o genocidu samo zato što je bivša Socijalistička Federativna Republika Jugoslavija bila potpisnica Konvencije, pa se shodno tome Konvencija može primijeniti na ono što je sada teritorija Bosne i Hercegovine, da je postupak “proglašenja sukcesije” koji predviđa Bečka konvencija o sukcesiji država a koji se tiče Ugovora (koja Konvencija nije na snazi), bio sastavljen za i može se primijeniti je samo na slučajeve dekolonizacije, pa shodno tome se ne može primijeniti na Bosnu i Hercegovinu; i da Obavještenje od 29. decembra 1992. godine, ako se tumači kao dokument o pristupanju međunarodnom ugovoru po članu XI Konvencije o genocidu, može “stupiti na snagu jedino 90-og dana nakon podnošenja dokumenta,” u skladu sa članom XIII Konvencije; s obzirom da je Jugoslavija zaključila da je Sud nadležan na osnovu Konvencije o genocidu, ako je uopšte nadležan, samo za činjenice koje su uslijedile nakon isteka 90-og dana od dana podnošenja Obavještenja od 29. decembra 1992. godine;

25. S obzirom da je Sud primijetio da se Generalni sekretar odnosi prema Bosni i Hercegovini kao strani koja nasljeđuje obaveze iz Konvencije o genocidu, a ne kao strani koja pristupa Konvenciji, i ako je to zaista tako, pitanje primjene članova XI i XIII Konvencije neće se ni postavljati; S

obzirom da Sud ipak konstatuje da čak i u slučaju da Bosnu i Hercegovinu treba tretirati kao stranu koja je pristupila Konvenciji o genocidu, zbog čega bi se za Tužbu moglo reći da je bila preuranjena na dan kad je podnijeta, “ovaj slučaj bi sada bio ‘pokriven’” činjenicom da je period od 90 dana istekao od dana kada je Tužba podnijeta do dana rasprave o Zahtjevu (uporedi: *Mavrommatis Palestine Concessions* (Mavrommatisove palestinske koncesije, Presuda br. 2), Stalni međunarodni sud pravde, Serija A, br. 2, str. 34); S obzirom da pri odlučivanju da li da donese privremene mjere Sud nije toliko zaokupljen prošlošću, koliko sadašnjošću i budućnošću; S obzirom da, čak i u slučaju da je njegova nadležnost vremenski ograničena, kako tvrdi Jugoslavija, o čemu Sud ne mora odlučiti sada, to mu ne mora biti prepreka da primijeni svoja ovlaštenja po članu 41. Statuta;

26. S obzirom da se stoga Sudu čini da mu član IX Konvencije o genocidu, koje su i Bosna i Hercegovina i Jugoslavija strane potpisnice, pruža osnovu za nadležnost utoliko što se predmet spora odnosi na “tumačenje, primjenu ili izvršavanje” Konvencije, uključujući sporove “koji se odnose na odgovornost jedne države za genocid ili za bilo koje drugo djelo pobrojano u članu III” Konvencije;

* * *

27. S obzirom da je 31. marta 1993. godine zastupnik Bosne i Hercegovine podnio pismo datirano 8. juna 1992. godine, koje predstavlja dodatni osnov za nadležnost Suda u ovom predmetu, a koje su gospodin Momir Bulatović, Predsjednik Republike Crne Gore, i gospodin Slobodan Milošević, Predsjednik Republike Srbije, poslali Predsjedniku Arbitražne komisije međunarodne konferencije o miru u Jugoslaviji; S obzirom da Sud smatra da činjenica da ovo pismo nije pomenuto u Tužbi kao jedna od osnova za nadležnost ne predstavlja sama po sebi prepreku da mu se prida značaj u daljem toku postupka (uporedi: VOJNE I PARAVOJNE AKTIVNOSTI U NIKARAGVI I PROTIV NIKARAGVE – NIKARAGVA PROTIV SJEDINJENIH AMERIČKIH DRŽAVA), Izvještaji Međunarodnog suda pravde 1984, str. 426-427, stav 80);

28. S obzirom da se u pismu od 8. juna 1992. godine pominje pismo koje je Predsjednik Arbitražne komisije uputio 3. juna 1992. predsjednicima Republike Bosne i Hercegovine, Republike Hrvatske, Republike Makedonije, Republike Crne Gore, Republike Srbije i Republike Slovenije i Predsjedništvu Savezne Republike Jugoslavije, u kojem zahtijeva izjavu o stavu njihovih zemalja po tri pitanja koja je postavio Predsjedavajući Konferencije o miru u Jugoslaviji; S obzirom da je prvo pitanje bilo da li je Savezna Republika Jugoslavija nova država koja traži priznanje od strane zemalja članica Evropske zajednice, drugo pitanje je bilo da li se disolucija bivše Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije može smatrati završenom, i treće:

“Ako je to slučaj, na kojim osnovama i na koji način bi problemi sukcesije, koji su se pojavili između različitih država nastalih iz Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije, trebalo da budu riješeni?”

29. S obzirom da su u zajedničkom pismu od 8. juna 1992. godine Predsjednici Crne Gore i Srbije osporili nadležnost Komisije da daje mišljenje o tri pitanja koja su joj postavljena, i dalje rekli, kako se vidi iz prevoda srpsko-hrvatskog originala na engleski jezik koji je prevod obezbijedila Bosna i Hercegovina:

“2. Principijelni stav SR Jugoslavije je da bi sva pitanja koja se tiču sveukupnog rješenja jugoslovenske krize trebalo da budu riješena kroz sporazum između SR Jugoslavije i svih bivših jugoslovenskih republika.

3. SR Jugoslavija je mišljenja da bi svi sporovi između SR Jugoslavije i bivših jugoslovenskih republika koji se ne mogu riješiti sporazumno trebalo da budu podneseni Međunarodnom sudu pravde kao najvišem sudskom organu Ujedinjenih nacija.

Shodno tome, i s obzirom na činjenicu da su sva pitanja koja su pokrenuta u Vašem pismu pravne prirode, SR Jugoslavija predlaže da u slučaju da učesnice Konferencije ne postignu sporazum, o ovim pitanjima treba da presudi Međunarodni sud pravde u skladu sa svojim Statutom”;

30. S obzirom da Bosna i Hercegovina tumači ovaj tekst kao ponudu Savezne Republike Jugoslavije da podnese Sudu sve svoje neriješene pravne sporove sa Bosnom i Hercegovinom, i da je pozivajući se na ovu ponudu zastupnik Bosne i Hercegovine na raspravi naveo da Bosna i Hercegovina “na temelju toga Sudu podnosi sve pravne sporove koje ima sa ... Jugoslavijom a koji su navedeni u naš o j Tužbi [i] Zahtjevu za privremenim mjerama”;

i predložio

“da ovaj formalni izraz namjere da relevantne vlasti predaju nadležnosti ovog Suda ... pruža dodatnu osnovu za nadležnost Suda da rješava sve neriješene pravne sporove između nas”;

i zatražio od Suda

“da razmotri ovu dodatnu osnovu za nadležnost ... kao podršku Zahtjevu za donošenje privremenih mjera”;

31. S obzirom da iako u sadašnjoj fazi postupka i na osnovu informacija dostupnih Sudu, Sudu nije sasvim jasno da li je namjera pisma od 8. juna 1992. bila da služi kao “izravno obećanje” dvaju predsjednika, obavezujuće za Jugoslaviju, da bezuslovno prihvataju jednostrano podnošenje Sudu širokog spektra pravnih sporova (Uporedi: *Aegean Sea Continental Shelf* (Epikontinentalni pojas Egejskog mora), Izvještaji Međunarodnog suda pravde iz 1978., str. 44, stav 108); ili mu je namjera bila da posluži kao obećanje da će se Sudu podnijeti samo tri pitanja koja je postavio Predsjedavajući komiteta; ili je pisano samo kao izraz generalne politike preferiranja sudskog rješenja sporova koji ne uključuje ponudu ili obećanje;

32. S obzirom da stoga Sud ne može smatrati pismo od 8. juna 1992. godine kao *prima facie* osnovu za nadležnost u tekućem slučaju, te zbog toga mora nastaviti samo na osnovu toga da on *prima facie* ima nadležnost, i *ratione personae* i *ratione materiae*, po članu IX Konvencije o genocidu;

33. S obzirom da je Jugoslavija skrenula pažnju na brojne rezolucije koje je Vijeće sigurnosti ujedinjenih nacija usvojilo o situaciji u bivšoj Jugoslaviji, i na činjenicu da s tim u vezi Vijeće sigurnosti donosi odluke na osnovu člana 25. Povelje, i da je izričito navelo da djeluje na osnovu poglavlja VII Povelje; S obzirom da Jugoslavija tvrdi da bi, dok god Vijeće sigurnosti djeluje u skladu sa članom 25. i na osnovu tog poglavlja, "bilo preuranjeno i neprikladno da Sud donese privremene mjere, a naročito tražene privremene mjere"; S obzirom da je shvatanje Suda da se ova primjedba odnosi prvenstveno na one mjere koje je Bosna i Hercegovina zahtijevala, a koje izlaze iz okvira Konvencije o genocidu i koje iz tog razloga Sud ne može ni razmatrati; S obzirom da u svakom slučaju, kako je to Sud primijetio u jednom od prethodnih procesa, iako u Povelji postoji:

"odredba o jasnom razgraničenju funkcija Generalne skupštine i Vijeća sigurnosti u vezi sa bilo kojim sporom ili situacijom, Generalna skupština ne bi trebalo da daje bilo kakvu preporuku u vezi sa datim sporom ili situacijom osim ako to Vijeće sigurnosti ne zahtijeva, Povelja ne sadrži nijednu sličnu odredbu koja se odnosi na Vijeće sigurnosti i Sud. Vijeće vrši funkcije političke prirode koje su mu dodijeljene, dok Sud vrši isključivo pravosudnu funkciju. Shodno tome, oba organa mogu vršiti svoje zasebne ali komplementarne funkcije u odnosu na jedan te isti slučaj" (VOJNE I PARAVOJNE AKTIVNOSTI U NIKARAGVI I PROTIV NIKARAGVE – NIKARAGVA PROTIV SJEDINJENIH AMERIČKIH DRŽAVA, Nadležnost i osnovanost, Presuda, Izvještaji Međunarodnog suda pravde 1984, str. 435, stav 95);

34. S obzirom da ovlaštenje Suda da donese privremene mjere po članu 41. Statuta Suda ima za cilj da očuva prava strana u očekivanju sudske odluke i pretpostavlja da pravima koja su predmet spora u sudskom postupku neće biti nanesena nepopravljiva šteta, i s obzirom da iz toga proizilazi da Sud mora voditi računa da takvim mjerama očuva prava za koja može naknadno presuditi da pripadaju ili Tužitelju ili Tuženiku;

35. S obzirom da Sud, nakon što je ustanovio postojanje osnova za svoju nadležnost, ne bi trebalo da donese mjere zaštite ni za kakva druga osporena prava, osim onih koja eventualno mogu pružiti osnov za presudu u procesu primjene te nadležnosti; S obzirom da će shodno tome Sud ograničiti svoje razmatranje traženih mjera i proklamovanih osnova za zahtjev za tim mjerama, na one koje potpadaju pod Konvenciju o genocidu;

* * *

36. S obzirom da su zakonska prava koja se želi zaštititi donošenjem privremenih mjera pobrojana u Zahtjevu Bosne i Hercegovine za uvođenjem tih mjera kako slijedi:

- “(a) pravo građana Bosne i Hercegovine da fizički prežive kao narod i država;
- (b) pravo naroda Bosne i Hercegovine na život, slobodu, sigurnost, kao i druga osnovna ljudska prava navedena u Univerzalnoj deklaraciji o ljudskim pravima iz 1948. godine;
- (c) pravo naroda i države Bosne i Hercegovine da uvijek budu pošteđeni genocida i drugih genocidnih radnji koje je protiv njih počinila Jugoslavija (Srbija i Crna Gora), zajedno sa svojim agentima i saradnicima u Bosni i Hercegovini i drugdje;
- (d) pravo naroda i države Bosne i Hercegovine da uvijek budu pošteđeni upotrebe sile ili prijetnje silom od strane druge države koja djeluje zajedno sa svojim agentima i saradnicima na suverenoj teritoriji Bosne i Hercegovine i drugdje;
- (e) pravo Bosne i Hercegovine da se bavi svojim poslovima i rješava pitanja iz svoje nadležnosti bez miješanja ili posredovanja bilo koje druge države koja djeluje izravno, ili preko svojih agenata i saradnika, ili na oba načina;
- (f) pravo naroda Bosne i Hercegovine na samoopredjeljenje;
- (g) fundamentalno pravo naroda i države Bosne i Hercegovine na suvereno postojanje”;

37. S obzirom da Jugoslavija na sličan način traži zaštitu određenih prava kroz donošenje privremenih mjera koje je ona predložila, a koje su obrazložene u stavu 9. gore;

38. S obzirom da je u odnosu na mjere koje traže i Bosna i Hercegovina i Jugoslavija, Sud ipak ograničen na, kako je to već ranije istaknuto, razmatranje onih prava po Konvenciji o genocidu koja mogu činiti predmet presude Suda u procesu primjene njegove nadležnosti na osnovu člana IX Konvencije;

39. S obzirom da član II Konvencije o genocidu definiše genocid na slijedeći način, u relevantnom dijelu:

“Po ovoj Konvenciji genocidom se smatra bilo koja od sljedećih radnji, počinjenih sa namjerom da se sasvim ili djelimično uništi jedna državna, etnička, rasna ili vjerska grupa kao takva:

(a) Ubijanje pripadnika te grupe;

(b) Nanošenje ozbiljnih tjelesnih ili duševnih povreda pripadnicima te grupe;

(c) Namjerno nametanje takvih životnih uslova toj grupi koji su sračunati na izazivanje fizičkog uništenja cijele ili dijelova grupe;

(d) Nametanje mjera čiji je cilj da se spriječi natalitet grupe;

40. S obzirom da je u Izjavi o činjenicama u svojoj Tužbi i naknadnom dokumentu nazvanom “Dodatni podnesak”, Tužitelj predočio Sudu opise vojnih i paravojnih aktivnosti, uključujući i bombardovanje i granatiranje gradova i sela, uništavanje kuća i prinudno raseljavanje civilnog stanovništva, i djela nasilja, uključujući likvidacije, ubistva, mučenja i silovanja, koja, u okolnostima pod kojima su počinjena pokazuju, po mišljenju Tužitelja, da su djela genocida uistinu počinjena i da će se nastaviti, naročito protiv bošnjačkog stanovništva Bosne i Hercegovine;

41. S obzirom da Bosna i Hercegovina tvrdi u svojoj Tužbi da su djela na koja se u njoj žali počinili bivši članovi Jugoslovenske narodne armije (JNA) i srpske vojne i paravojne snage po uputstvima, naredbi i uz pomoć Jugoslavije, te da je stoga Jugoslavija po međunarodnom pravu apsolutno odgovorna za njihove aktivnosti; i s obzirom da u svom Zahtjevu za donošenje privremenih mjera Bosna i Hercegovina isto tako tvrdi da činjenice navedene u Tužbi pokazuju da Jugoslavija čini djela genocida, i direktno i preko svojih agenata i saradnika, te da nema razloga da se vjeruje da će Jugoslavija dobrovoljno odustati od ovog načina ponašanja dok je slučaj pred Sudom;

42. S obzirom da Jugoslavija tvrdi da ovo nije slučaj agresije jedne države na drugu već građanskog rata, i tvrdi da se njeni vojnici ne nalaze na teritoriji Bosne i Hercegovine, da ne pomaže vojno nijednu stranu u sukobu, i da ne pomaže, niti na bilo koji način podstiče činjenje zločina koji su navedeni u Tužbi; da Jugoslavija i njeni niži organi, uključujući i vojsku, nisu počinili i ne čine nijedno od djela na koje se odnosi član III Konvencije o genocidu; kao i da tvrdnje iz Tužbe nemaju osnova; te s obzirom da Jugoslavija, takođe, tvrdi da je ono što Bosna i Hercegovina traži privremena presuda o osnovanosti parnice, a što nije obuhvaćeno članom 41. Statuta (upoređi: *Factory at Chorzow – Indemnities*, (Tvornica u Čorzou – Odšteta, Rješenje od 21. novembra 1927. godine, Stalni međunarodni sud pravde, Serija A, br. 12, str. 10));

43. S obzirom da u svojim pismenim primjedbama o Zahtjevu za donošenje privremenih mjera Jugoslavija “zahtijeva da Sud utvrdi odgovornost vlasti” Bosne i Hercegovine za djela genocida protiv srpskog naroda u Bosni i Hercegovini i pokazuje namjeru da podnese dokaze u tom smislu; te s obzirom da je na raspravama Jugoslavija tvrdila da su protiv Srba koji žive u Bosni i Hercegovini počinjeni genocid i genocidne radnje; S obzirom da Bosna i Hercegovina sa svoje strane tvrdi da ne postoji ni činjenični ni pravni osnov da se protiv nje donesu privremene mjere, jer ne postoji vjerodostojan dokaz da je njena Vlada počinila djelo genocida protiv bilo koga;

44. S obzirom da Sud, u vezi sa tekućim postupkom po Zahtjevu za donošenje privremenih mjera, mora, u skladu sa članom 41. Statuta, da razmotri okolnosti za koje mu je naznačeno da zahtijevaju donošenje privremenih mjera, ali ne može donijeti konačnu presudu o činjeničnom stanju ili o krivičnoj odgovornosti, te da odluka Suda ne smije imati štetne posljedice na pravo svake strane u sporu da osporava činjenice koje je terete, da osporava da snosi odgovornost za te činjenice, i da podnosi argumente koji se tiču osnovanosti parnice;

45. S obzirom da član I Konvencije o genocidu predviđa da:
“Strane potpisnice potvrđuju da je po međunarodnom pravu genocid zločin, bez obzira da li je počinjen u miru ili u ratu, i one se obavezuju da će taj zločin sprječavati i kažnjavati”;

te s obzirom da su se na taj način sve strane potpisnice Konvencije obavezale “da sprječavaju i kažnjavaju” zločin genocida; S obzirom da, po mišljenju Suda, pod goreopisanim okolnostima na koje mu je skrenuta pažnja, a po kojima postoji ozbiljna sumnja da su počinjena djela genocida, Jugoslavija i Bosna i Hercegovina imaju jasnu obavezu da učine sve u svojoj moć i da spriječe činjenje bilo kojeg takvog djela ubuduće, bez obzira da li se mogu pravno teretiti za neko takvo djelo počinjeno u prošlosti;

46. S obzirom da se za potrebe donošenja odluke o tekućem zahtjevu za donošenje privremenih mjera od Suda ne traži da sada utvrdi da li je ijedna od strana prekršila Konvenciju o genocidu, već da utvrdi da li okolnosti zahtijevaju donošenje privremenih mjera koje strane moraju poduzeti u svrhu zaštite prava na osnovu Konvencije o genocidu; te s obzirom da je za Sud dovoljno što je, uzimajući u obzir obavezu koju nameće član I Konvencije o genocidu, donošenje mjera zatraženo radi zaštite tih prava; i s obzirom da član 75, stav 2, Pravila suda priznaje ovlaštenje Suda da, nakon što je podnijet zahtjev za privremenim mjerama, donese mjere koje se sasvim ili djelimično razlikuju od mjera koje su zahtijevane ili koje strana koja je podnijela Zahtjev treba da preduzme ili da ih se pridržava;

* * *

47. S obzirom da se Bosna i Hercegovina takođe poziva na član VIII Konvencije o genocidu koji predviđa da

“Bilo koja strana potpisnica može tražiti od nadležnih organa Ujedinjenih nacija da poduzmu one korake na osnovu Povelje Ujedinjenih nacija koje ona smatra odgovarajućim za sprječavanje i zaustavljanje djela genocida ili bilo koji drugi korak nabrojan u članu III”,

i da Bosna i Hercegovina traži od Suda da “djeluje trenutno i djelotvorno da bi učinio sve što može da spriječi i zaustavi” djela genocida na koja se Bosna i Hercegovina žali u Tužbi ili za koja postoji opasnost da će se desiti; S obzirom da Sud smatra da, po svemu sudeći, član VIII, čak i pod pretpostavkom da se može primijeniti na Sud kao jedan od “nadležnih organa

Ujedinjenih nacija”, ne daje Sudu bilo kakvu drugu funkciju ili nadležnost osim onih predviđenih njegovim Statutom; S obzirom da se, shodno tome, u ovoj fazi postupka od Suda ne zahtijeva ništa više nego da razmotri koje privremene mjere mogu biti donešene po članu 41. Statuta;

* * *

48. S obzirom da u svom Zahtjevu za donošenje privremenih mjera Bosna i Hercegovina takođe tvrdi da bi Sud trebalo da koristi svoje ovlaštenje da donese privremene mjere u svrhu sprječavanja pogoršanja ili proširenja spora kada god smatra da to okolnosti zahtijevaju; S obzirom da su dostupne informacije dovoljne da Sud utvrdi da postoji ozbiljan rizik da će se poduzeti koraci koji mogu pogoršati ili proširiti postojeći spor o sprječavanju ili kažnjavanju zločina genocida, ili otežati njegovo rješavanje;

* * *

49. S obzirom da zločin genocida “predstavlja užas za savjest čovječanstva, rezultira velikim gubicima za čovječanstvo ... i protivan je moralnom pravu i duhu i ciljevima Ujedinjenih nacija”, po riječima Rezolucije 96. (I) Generalne skupštine od 11. decembra 1946. godine o “Zločinu genocida”, na koju je Sud podsjetio u svom Savjetodavnom mišljenju o Rezervama na Konvenciju o genocidu (*Reservations on the Convention on Genocide*) (Izveštaji Međunarodnog suda pravde iz 1951., str. 23);

* * *

50. S obzirom da u svjetlu nekoliko naprijed obrazloženih razmišljanja Sud zaključuje da okolnosti zahtijevaju donošenje privremenih mjera kako je to predviđeno članom 41. Statuta Suda;

51. S obzirom da odluka donesena u tekućem postupku ni na koji način ne prejudicira pitanje nadležnosti Suda da rješava osnovanosti parnice, ili da se bavi

bilo kojim drugim pitanjem koje se odnosi na osnovanost Tužbe ili na same argumente slučaja, i ne ostavlja posljedice na pravo Vlada Bosne i Hercegovine i Jugoslavije da podnose dokaze u vezi sa ovim pitanjima;

* * *

52. Zbog ovoga,

SUD

Donosi sljedeće privremene mjere, prije donošenja konačne odluke u postupku koji je Republika Bosna i Hercegovina pokrenula 20. marta 1993. godine protiv Savezne Republike Jugoslavije (Srbije i Crne Gore):

A. (1) Jednoglasno,

Vlada Savezne Republike Jugoslavije (Srbije i Crne Gore) treba odmah, u skladu sa svojom obavezom iz Konvencije o sprječavanju i kažnjavanju zločina genocida od 9. decembra 1948. godine, da poduzme sve mjere... koje su u njenoj moći da spriječi činjenje zločina genocida;

(2) Sa 13 glasova prema 1,

Vlada Savezne Republike Jugoslavije (Srbije i Crne Gore) treba naročito da osigura da bilo koje vojne, paravojne ili neregularne oružane formacije, koje bi mogle biti pod njenom komandom ili koje ona možda podržava, kao i bilo koje organizacije i pojedinci koji bi mogli biti pod njenom kontrolom, komandom ili uticajem, ne počine bilo koje djelo genocida, zavjere u svrhu činjenja genocida, direktnog i javnog podstrekavanja na genocid, ili saučesništva u genocidu, bilo da je to djelo usmjereno protiv muslimanskog stanovništva Bosne i Hercegovine ili bilo koje druge državne, etničke, rasne ili vjerske grupe;

ZA: *predsjednik* Ser Robert Dženingz; *potpredsjednik* Oda; *sudije* Ago, Švebel, Bedžau, Ni, Evensen, Gijom, Šahabadin, Agilar Modslji, Viramanatri, Ranjeva, Adžibola;

PROTIV: *sudija* Tarasov;

B. Jednoglasno,

Vlada Savezne Republike Jugoslavije (Srbije i Crne Gore) i Vlada Republike Bosne i Hercegovine ne smiju da poduzimaju bilo kakve korake i mora da osiguraju da se neće poduzimati nikakvi koraci koji bi mogli pogoršati ili proširiti postojeći spor o sprječavanju ili kažnjavanju zločina genocida ili koji bi mogli otežati njegovo rješavanje.

Napisano na engleskom i francuskom jeziku, pri čemu se engleska verzija smatra zvaničnom verzijom, u Palati mira u Hagu na današnji dan 8. aprila 1993. godine, u četiri primjerka, od kojih će jedan biti arhiviran u arhivi Suda, a po jedan od ostala tri primjerka proslijeđen Vladi Republike Bosne i Hercegovine, Vladi Savezne Republike Jugoslavije (Srbije i Crne Gore), te Generalnom sekretaru Ujedinjenih nacija da bi ga on proslijedio Vijeću sigurnosti.

R. Y. DŽENINGZ, predsjednik (*potpisan*)

Eduardo VALENSIA-OSPINA, zapisničar (*potpisan*)

Sudija Tarasov prilaže izjavu o Rješenju suda.

R.Y.DŽ. (*parafirao*)

E.V.O. (*parafirao*)

(B. Antony, BOSANSKI NAROD OPTUŽUJE ZA GENOCID:
POSTUPAK PRED MEĐUNARODNIM SUDOM PRAVDE
U PREDMETU BOSNA I HERCEGOVINA PROTIV SRBIJE
RADI SPRJEČAVANJA I KAŽNJAVANJA ZLOČINA
GENOCIDA, isto, str. 245-274)

PRILOG 14.

PRESUDA STALNOG TRIBUNALA NARODA (11. DECEMBAR 1995. GODINE) *

(...)**

VI P R E S U D A

Stalni Tribunal naroda na svom Drugom zasjedanju o bivšoj Jugoslaviji, održanom u Barceloni, Španija, od 7.-11. decembra 1995., proglašava:

S obzirom na međunarodnu odgovornost:

1. Krivičnu odgovornost izvršilaca povreda ljudskih prava navedenih gore, njihovih vojnih komandanata i njihovih političkih vođa za zločine protiv čovječnosti i zločin genocida, uključujući silovanja zasnovana na etničkoj osnovi. Naročito, Tribunal proglašava da postoji dovoljno dokaza da se optuže predsjednici Srbije i Hrvatske, Slobodan Milošević i Franjo Tuđman, iako nisu optuženi od strane Međunarodnog krivičnog suda OUN za bivšu Jugoslaviju.

2. Federalna Republika Jugoslavija (Srbija i Crna Gora) je odgovorna za sljedeće međunarodne zločine i prekršaje:

- agresiju na Republiku Bosnu i Hercegovinu i Republiku Hrvatsku;
- intervenciju u poslove koji su u nadležnosti unutrašnje jurisdikcije Republike Bosne i Hercegovine i Republike Hrvatske;
- teške masakre i sistematske povrede osnovnih ljudskih prava albanskog stanovništva na Kosovu, uključujući i lišavanje prava na samoopredjeljenje;

---

* Dokument je usvojen na Drugom zasjedanju o bivšoj Jugoslaviji, održanom od 7. do 11. decembra 1995. godine, u Barceloni.

** Preambula i prvih pet poglavja izostavljeni.

- propust da se pridržava obaveza koje proističu iz odluka Savjeta bezbjednosti o prestanku miješanja u unutrašnje stvari Bosne i Hercegovine i obaveza da saraduje sa Međunarodnim tribunalom za bivšu Jugoslaviju;
- zločine genocida nad muslimanskim stanovništvom Bosne;
- ponovne i masovne povrede zakona i običaja ratovanja, kao i teške prekršaje pravila međunarodnog humanitarnog prava;
- zločine protiv čovječnosti i teške masovne i sistematske povrede osnovnih ljudskih prava unutar svoje vlastite jurisdikcije.

3. Republika Hrvatska je odgovorna za sljedeće međunarodne zločine i prekršaje:

- agresiju na Republiku Bosnu i Hercegovinu;
- intervenciju u poslove koji su u nadležnosti unutrašnje jurisdikcije Republike Bosne i Hercegovine;
- propust da se pridržava obaveza koje proističu iz odluka Savjeta bezbjednosti o prestanku miješanja u unutrašnje stvari Bosne i Hercegovine i obaveza da saraduje sa Međunarodnim tribunalom za bivšu Jugoslaviju;
- zločin genocida nad muslimanskim stanovništvom Bosne;
- ponovne povrede zakona i običaja ratovanja, kao i teške prekršaje pravila međunarodnog humanitarnog prava, naročito na području Zapadne Slavonije i Krajine;
- zločine protiv čovječnosti i teške, masovne i sistematske prekršaje osnovnih ljudskih prava unutar svoje vlastite jurisdikcije.

4. Republika Bosna i Hercegovina je odgovorna za sljedeće međunarodne prekršaje:

- ponovne povrede zakona i običaja ratovanja, kao i teške prekršaje pravila međunarodnog humanitarnog prava;
- teške i masovne povrede osnovnih ljudskih prava unutar svoje vlastite jurisdikcije.

5. Samoproglašena Republika bosanskih Srba je odgovorna za sljedeće međunarodne zločine i prekršaje:

- zločin genocida nad muslimanskim stanovništvom Bosne;

- ponovne povrede zakona i običaja ratovanja, kao i teške prekršaje pravila međunarodnog humanitarnog prava;
- zločine protiv čovječnosti i teške, masovne i sistematske prekršaje osnovnih ljudskih prava na teritoriji pod njenom kontrolom.

6. Samoproglašena Republika Herceg-Bosna je odgovorna za sljedeće međunarodne zločine i prekršaje:

- zločin genocida nad muslimanskim stanovništvom Bosne;
- ponovne povrede zakona i običaja ratovanja, kao i teške prekršaje pravila međunarodnog humanitarnog prava;
- zločine protiv čovječnosti i teške, masovne i sistematske prekršaje osnovnih ljudskih prava na teritoriji pod njenom kontrolom.

7. Samoproglašena Srpska Republika Krajina je odgovorna za sljedeće međunarodne zločine i prekršaje:

- ponovne i masovne povrede zakona i običaja ratovanja, kao i teške prekršaje pravila međunarodnog humanitarnog prava;
- zločine protiv čovječnosti i teške, masovne i sistematske prekršaje osnovnih ljudskih prava na teritoriji pod njenom kontrolom.

8. Članice države Ujedinjenih nacija nisu ispunile odluke Savjeta bezbjednosti koje se odnose na:

- embargo na oružje koje se odnosi na bivšu Jugoslaviju;
- komercijalni i finansijski embargo koji se odnosi na Federalnu Republiku Jugoslaviju (Srbija i Crna Gora);
- prilagođavanje njihove unutrašnje jurisdikcije sa Statutom Međunarodnog tribunala za bivšu Jugoslaviju.

Dalje:

1. Brojne države snose moralnu i političku odgovornost za propust da djeluju na osnovu dovoljno provjerenih informacija koje su dokazivale postojanje očitih djela genocida ili njegovo planiranje.
2. Ovo, također, ima za posljedicu odgovornost onih država za njihov propust da ispune svoje zakonske obaveze pod vlastitim povjerenjem, da podrže, respektuju i osiguraju poštivanje humanitarnog prava.

3. Da je Savjet bezbjednosti Ujedinjenih nacija propustio da izvrši svoju dužnost da zaštiti međunarodni mir i sigurnost, što se tiče konflikta na teritorijama bivše Jugoslavije. Pet stalnih članica Savjeta bezbjednosti snose posebnu odgovornost s obzirom na neodređivanje jasnog i efektivnog mandata UNPROFOR-a, ostavljajući komandante na terenu sa širokim mogućnostima slobodne odluke.
4. Evropska unija i njene države - članice imaju posebnu moralnu i političku odgovornost za propust da djeluju, a ponekad su se promišljeno usprotivile da se spriječe genocidna djela i zločini protiv mira na teritorijama bivše Jugoslavije.
5. Njemačka mora snositi posebnu odgovornost za svoj uticaj u komadanju društva bivše Jugoslavije, kroz njeno prerano i unilateralno priznanje Slovenije i Hrvatske, u ovom drugom bez jamstva osiguranja za zaštitu prava manjina unutar tih područja, potrebnih preduslova za suverenost kako je jasno rečeno od strane Badinterove komisije u jesen 1991.
6. Što se tiče uloge medija, službeni mediji i mediji pod kontrolom onih inače sklonih paravojnim grupama na svim teritorijama bivše Jugoslavije, su odgovorni za kreiranje ambijenta straha i ksenofobije u pojedinim društvima. Ovaj ambijent je dijelom doprinio izbijanju neprijateljstava i eskalaciji povreda do genocidnih razmjera.

VII Preporuke i prijedlozi

Stalni Tribunal naroda neprestalno ponavlja preporuke istaknute na zasjedanju održanom u Bernu 20. februara 1995. Također, ukazuje na sljedeće preporuke:

- A. Pozivaju se, Međunarodna zajednica, a posebno Evropska unija, da usvoje sljedeće mjere, radi naknade za teške štete (čiji su i oni uzročnici), te da ispune svoju odgovornost kako se navodi u Presudi:
  - 1) Angažovati njihove ekonomske, tehnološke i kulturne resurse za materijalnu i moralnu rekonstrukciju zemalja razorenih ratom a naročito Bosnu i Hercegovinu.
  - 2) Evropska unija bi naročito trebalo da preuzme inicijativu da ponudi svoj prostor kao novo zajedničko područje. To bi moglo pomoći u smanjenju problema granica, kao i naporima za

rekonstrukciju. U tom širem kontekstu moguće je popraviti široku mrežu koegzistencije i individualnih i kolektivnih prava, čija kriza je prouzrokovala rat. Na taj način, Evropa, može kompenzirati odštetu za svoju neaktivnost za vrijeme konflikta. Dok je Dejtonski mirovni plan, ustvari sankcionirao vrstu etničke podjele balkanskog stanovništva, podjelom bivše Jugoslavije na područje različitih interesnih sfera, Evropa može promovirati mir koji je efikasniji i trajan, otvarajući svoja vrata za sve nove države koje su formirane u ratu. Implementacija takvog plana zavisice od efikasne demokratizacije na području, i zaštite manjina.

Ciljevi ovog oblika obnove su, pored unapređivanja mirovnog procesa i rekonstrukcije bivše Jugoslavije, također, jačanje evropskog identiteta, kao prostora dogovora i mirne koegzistencije stanovništva sa različitim kulturama, otvoreno novim spajanjima i novim plodnim kulturnim uticajima. Ova perspektiva, pružanje utočišta za sve narode bivše Jugoslavije na širem evropskom tlu je historijska prilika za implementaciju takve šire ideje Evrope. U stvari, ovi narodi su u centru spajanja i preloma tri velike civilizacije (Rimski katolici, Grčka ortodoksna crkva i Muslimani), koji žive između dva velika svjetska bloka koji su se raspali (kapitalistički zapad i komunistički istok). Bosna, naročito simbolično predstavlja epicentar gdje ove linije historijskog dodira i preloma križaju jednu drugu u nerješivom obliku. I jasno je da preživljenje ove nove "dvodjelne" političke strukture bosanske države dizajnirane Dejtonskim sporazumima, jednako nevjerovatno u kontekstu razdvajanja kao što je moguće unutar okvira šireg zajedničkog evropskog tla.

- 3) Konačno, ovaj Tribunal smatra da strahote građanskog rata u bivšoj Jugoslaviji, koje su podstakle Savjet bezbjednosti Ujedinjenih naroda da formira "ad hoc" Tribunal za zločine, nose u prvom redu hitnu potrebu formiranja Stalnog krivičnog Tribunala za zločine protiv čovječnosti, sa obligatornom jurisdikcijom, obvezujućom ne samo za države, već i žrtve zločina, i koji je ovlašten da utvrdi (sudi) ličnu odgovornost svih koji su umiješani, uključujući i političke vođe. Formiranje takvog tribunala bi, također, trebalo da prati, unutar specifičnog vremenskog ograničenja, usvajanje istinskog međunarodnog

kaznenog zakonika koji se primjenjuje ne samo na genocid, mučenje i zločine protiv čovječnosti, već, također, i ozbiljne povrede ljudskih prava za koje ne postoji državna jurisdikcija. "Statut Stalnog međunarodnog krivičnog Tribunala" usvojen od strane Komisije za međunarodno pravo treba brižljivo modificirati, da odgovara takvim potrebama.

- B. Nadalje, zahtijevano je da se dezerterima, onima koji iz bilo kojih razloga odbijaju da ratuju, i ratnim dezerterima bivše Jugoslavije obezbijedi legalni status političkih izbjeglica s pravom na azil. Nadalje, pozivamo političke lidere da ih amnestiraju, garantujući im ponovo sva građanska prava.
- C. Preporučeno je da profesionalci medija preispitaju svoj zakonik etike u svjetlu ljudskih prava, prava naroda da bi unaprijedili mir. Preporučeno je da međunarodni mediji pruže pomoć nezavisnom nacionalnom mediju u izvršavanju njihovog posla.
- D. Preporučeno je da Haški tribunal istraži i osudi novinare, urednike i direktore medija osumnjičenih za zločine i poticanje genocida, određenih Konvencijom 1948.
- E. Preporučeno je da djela etničkog seksualnog nasilja Haški tribunal kvalificira, u skladu sa članom 5. njegovog Statuta, kao zločin protiv čovječnosti, te ukoliko se utvrdi da su ta djela učinjena, ona moraju biti, na osnovu člana 4. istog Statuta, sankcionisana, također, kao zločin genocida.
- F. Preporučeno je svim državama članicama Ujedinjenih nacija da ratifikuje Konvenciju od 4. decembra 1989. koja zabranjuje regrutovanje, korištenje, finansiranje i obučavanje plaćenika.

(GENOCID U BOSNI I HERCEGOVINI 1991.-1995., Zbornik radova sa Međunarodnog kongresa za dokumentaciju genocida u Bosni i Hercegovini, Bon, 31. avgust – 4. septembar 1995., Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava, Sarajevo, Gesellschaft für bedrohte Völker - International, Göttingen, Human rights Group for Bosnia, Kuala Lumpur, Sarajevo, 1997, str. 755-760.)

PRILOG 15.

NIRNBERŠKI PRINCIPI

... b/ **FORMULACIJA NIRNBEŠKIH PRINCIPA OD STRANE KOMISIJE ZA MEĐUNARODNO PRAVO ***

Načela međunarodnog prava priznata Statutom Njimeškog suda i presudom tog suda

Načelo I

Svako lice koje učini delo koje predstavlja međunarodno-pravni zločin odgovorno je za to i podložno kažnjavanju.

Načelo II

Činjenica da unutrašnje pravo ne kažnjava za delo koje predstavlja međunarodno-pravni zločin ne oslobađa u međunarodnom pravu odgovornosti ono lice koje ga je počinilo.

Načelo III

Činjenica da je lice koje je učinilo delo koje predstavlja međunarodno-pravni zločin delalo u svojstvu šefa države ili vlade ne oslobađa ga odgovornosti u međunarodnom pravu.

Načelo IV

Činjenica da je neko lice radilo po naređenju svoje vlade ili pretpostavljenog ne oslobađa ga odgovornosti u međunarodnom pravu, ako je imalo mogućnost moralnog izbora.

Načelo V

Svako lice koje je optuženo za međunarodno-pravni zločin ima pravo na pravično suđenje, kako u pogledu činjenica tako i u pogledu prava.

---

* Prema dokumentu UN. A/CN. 4/34 od 3. avgusta 1950. godine.

Načelo VI

Za sledeće zločine kažnjavaju se kao za međunarodnopravne zločine:

a/ Zločini protiv mira:

- I. planiranje, pripremanje, započinjanje ili vođenje agresorskog rata ili rata kojim se krše međunarodni ugovori, sporazumi ili garantije;
- II. učestvovanje u nekom zajedničkom planu ili zaveri radi izvršenja bilo kojeg od dela pomenutih u odeljku "I";

b/ ratni zločini: povrede ratnih zločina i običaja, koje obuhvataju, ali se na njih ne ograničavaju, ubistva, zlostavljanja ili odvođenja na prinudni rad, ili za koji drugi cilj civilnog stanovništva okupirane teritorije, ubistvo ili zlostavljanje ratnih zarobljenika ili lica na moru, ubijanje talaca, pljačkanje javne ili privatne imovine, zlonamerno razaranje gradova ili sela, ili pustošenje koje nije opravdano vojnom potrebom;

c/ zločin protiv čovečnosti: ubistvo, istrebljenje, porobljavanje, deportacija, ili bilo koje drugo nečovečno delo izvršeno protiv bilo kog civilnog stanovništva, ili proganjanja na političkoj, rasnoj ili verskoj osnovi, ako su ova dela ili proganjanja izvršena putem nekog zločina protiv mira ili ratnog zločina ili u vezi s tim zločinima.

Načelo VII

Saučestvovanje u nekom zločinu protiv mira, u ratnom zločinu ili zločinu protiv čovečnosti, kao što su ti zločini definisani u načelu VI, međunarodnopravni je zločin...

(ZBORNIK ODABRANIH MATERIJALA I TEKSTOVA, II,
Komisija za kodifikaciju međunarodnog ratnog prava DSNO i DSIP,
Beograd, 1960., str. 222-229)

PRILOG 16.

DEFINICIJA AGRESIJE

9. DODATAK REZOLUCIJI OPĆE SKUPŠTINE UN-A 3314 OD 14. DECEMBRA 1974. GODINE

Opća skupština,

Podsjećajući da je jedan od osnovnih ciljeva Ujedinjenih naroda održavati međunarodni mir i sigurnost i poduzimati djelotvorne kolektivne mjere radi sprečavanja i otklanjanja prijetnji miru i radi suzbijanja čina agresije ili drugih narušenja mira,

Podsjećajući da Vijeće sigurnosti, u skladu sa člankom 39, Povelje Ujedinjenih naroda, utvrđuje postojanje svake prijetnje miru, narušenja mira ili čina agresije i daje preporuke ili odlučuje koje će se mjere poduzeti u skladu s člancima 41. i 42. radi održavanja ili uspostavljanja međunarodnog mira i sigurnosti,

Podsjećajući, također na dužnost država, u skladu s Poveljom, da rješavaju svoje međunarodne sporove mirnim sredstvima kako ne bi doveli u opasnost međunarodni mir, sigurnost i pravdu,

Imajući u vidu da ništa u ovoj definiciji agresije ne treba tumačiti kao da na bilo koji način utječe na domašaj odredaba Povelje što se tiče funkcija i ovlaštenja organa Ujedinjenih naroda,

Smatrajući, također, da u sadašnjem trenutku treba definirati agresiju budući da je ona najozbiljniji i najopasniji oblik protupravne upotrebe sile koji, u uvjetima stvorenima postojanjem svih vrsta oružja za masovno uništavanje, sadrži u sebi moguću prijetnju svjetskim sukobom sa svim njegovim katastrofalnim posljedicama,

Ponovno potvrđujući dužnost država da ne pribjegavaju upotrebi sile kako bi lišile narode njihova prava na samoodređenje, slobodu i nezavisnost, ili kako bi ugrozile njihovu teritorijalnu cjelovitost,

Ponovno potvrđujući, također, da je područje neke države nepovredivo te da ne može, čak ni privremeno, biti predmetom vojne okupacije ili drugih

nasilnih mjera koje poduzima neka druga država kršeći Povelju te da ono ne može biti predmetom stjecanja od strane neke druge države, koje je posljedica takvih mjera ili prijetnje da će se njima pribjeći,

Ponovno potvrđujući, također, odredbe Deklaracije o načelima međunarodnog prava o prijateljskim odnosima i suradnji između država u skladu s Poveljom Ujedinjenih naroda,

Uvjereni da bi usvajanje definicije agresije trebalo da ima takav učinak da odvraća eventualnog agresora, da pojednostavi utvrđivanje čina agresije i provođenje mjera za njihovo suzbijanje te da, također, omogući zaštitu zakonitih prava i interesa žrtve, kao i pružanje pomoći,

Smatrajući da je, iako pitanje da li je izvršen čin agresije treba razmotriti s obzirom na sve okolnosti svakoga pojedinog slučaja, ipak poželjno formulirati temeljna načela koja mogu služiti kao putokaz za takvo određivanje,

Usvaja sljedeću definiciju:

Član 1.

Agresija je upotreba oružane sile od strane neke države protiv suverenosti, teritorijalne cjelovitosti ili političke nezavisnosti neke druge države ili upotreba oružane sile koja je na bilo koji drugi način nespojiva s Poveljom Ujedinjenih naroda, kao što to proizilazi iz ove definicije.

Objašnjenje: U ovoj definiciji izraz "država"

- a) upotrebljava se ne prejudicirajući pitanje priznanja ili pitanje da li je neka država članica Ujedinjenih naroda,
- b) uključujući u danom slučaju pojam "skupna država".

Član 2.

Ako neka država prva upotrijebiti oružanu silu kršeći Povelju, to je *prima facie* dokaz o činu agresije, iako Vijeće sigurnosti može, u skladu s Poveljom, zaključiti da ne bi bilo opravdano utvrditi da je izvršen čin agresije s obzirom na ostale bitne okolnosti, uključujući činjenicu da odnosni čini ili njihove posljedice nisu dovoljno ozbiljni.

Član 3.

Svaki od sljedećih čina, bez obzira na objavu rata, uz rezervu odredaba članka 2. i u skladu s tim odredbama, čin je agresije:

- a) invazija ili napad oružanim snagama neke države na područje neke druge države, ili svaka vojna okupacija, čak i privremena, koja proizilazi iz takve invazije ili napada, ili svako pripojenje područja ili dijela područja neke druge države izvršeno upotrebom sile,
- b) bombardiranje od strane oružanih snaga neke države područja neke druge države, ili upotreba bilo koje vrste oružja od strane neke države protiv područja neke druge države,
- c) blokada luka i obala neke države od oružanih snaga neke druge države,
- d) napad od strane oružanih snaga neke države na kopnene, pomorske ili zračne vojne snage ili na mornaricu i civilno zrakoplovstvo neke druge države,
- e) upotreba oružanih snaga neke države koje su stacionirane na području neke druge države uz pristanak države prijema, protivno uvjetima koji su predviđeni sporazumom, ili svako produljenje njihove prisutnosti na tom području nakon prestanka sporazuma,
- f) postupak neke države kojim dopušta da njezino područje, koje je stavila na raspolaganje nekoj drugoj državi, ta druga država upotrijebi za izvršenje čina agresije protiv neke treće države,
- g) upućivanje od strane ili u ime neke države oružanih odreda ili skupina dobrovoljaca ili plaćenika koji poduzimaju protiv neke druge države oružane čine takve ozbiljnosti da se izjednačuju s gore navedenim činima, ili se sadržajno mogu njima obuhvatiti.

Član 4.

Gornje nabrojane čina nije taksativno i Vijeće sigurnosti može utvrditi da i drugi čini znače agresiju prema odredbama Povelje.

Član 5.

Nikakav razlog bilo koje prirode, političke, ekonomske, vojne ili neke druge, ne može opravdati agresiju.

Agresivni rat je zločin protiv međunarodnog mira. Agresija izaziva međunarodnu odgovornost.

Nikakvo stjecanje područja ili posebne prednosti koje proizilaze iz agresije nisu i neće se priznati kao zakonite.

Član 6.

Ništa u ovoj definiciji ne treba tumačiti kao da na bilo koji način proširuje ili sužava domašaj Povelje, uključujući njezine odredbe koje se odnose na upotrebu sile koja je dopuštena.

Član 7.

Ništa u ovoj definiciji, a osobito članak 3. ne može ni na koji način prejudicirati pravo na samoodređenje, slobodu i nezavisnost, kako to proizilazi iz Povelje, onih naroda koji su nasilno lišeni toga prava i na koje se odnosi Deklaracija o načelima međunarodnog prava o prijateljskim odnosima i suradnji između država u skladu s Poveljom Ujedinjenih naroda, a osobito naroda koji se nalaze pod kolonijalnim ili rasističkim porecima ili drugim oblicima strane dominacije, niti pravo tih naroda da se bore za ostvarenje toga cilja i da traže i primaju pomoć u skladu s načelima Povelje i spomenute deklaracije.

Član 8.

Gornje odredbe su u svojem tumačenju i primjeni međusobno povezane i svaku odredbu treba tumačiti u kontekstu s ostalima.

(M. Bisić, RATNI ZLOČINI I GENOCID - Zbirka pravnih dokumenata i sudska praksa, Ministarstvo pravde i Uprave Kantona Sarajevo, Sarajevo, juna 1997., str. 50-52)

PRILOG 17.

KONVENCIJA O SPREČAVANJU I KAŽNJAVANJU ZLOČINA GENOCIDA

Stranke ugovornice,

Uzimajući u obzir da Opšta skupština Ujedinjenih naroda, Rezolucijom 96 (I) od 11. prosinca 1946. godine, izjavila da je genocid zločin prema međunarodnom pravu, protivan duhu i ciljevima Ujedinjenih naroda i da ga civilizirani svijet osuđuje;

Priznajući da je u svim razdobljima povijesti genocid prouzročio velike gubitke čovječanstvu;

Uvjerene da je potrebna međunarodna suradnja da bi se čovječanstvo oslobodilo tog groznog zla;

Slazu se o ovome:

Član I.

Stranke ugovornice potvrđuju da je genocid, bez obzira na to da li je izvršen u vrijeme mira ili u vrijeme rata, zločin prema međunarodnom pravu i obvezuju se da će ga sprečavati i kažnjavati.

Član II.

U ovoj konvenciji genocid znači bilo koje od sljedećih djela, počinjeno s namjerom da se potpuno ili djelimično uništi jedna nacionalna, etnička, rasna ili vjerska skupina:

- a) ubojstvo članova skupine;
- b) nanošenje teške tjelesne ili duševne povrede članovima skupine;
- c) namjerno podvrgavanje skupine takvim uvjetima života koji bi trebali dovesti do njezina potpunoga ili djelimičnog uništenja;
- d) nametanje takvih mjera kojima se želi spriječiti rađanje u okviru skupine;
- e) prisilno premještanje djece iz skupine u drugu.

Član III.

Kažnjiva će biti sljedeća djela:

- a) genocid;

- b) zavjera da se izvrši genocid;
- c) neposredno i javno poticanje da se izvrši genocid;
- d) pokušaj da se izvrši genocid;
- e) saučesništvo u genocidu.

Član IV.

Kaznit će se osobe koje su izvršile genocid ili bilo koje drugo djelo nabrojano u članku III, bez obzira na to da li su one čelnici, funkcioneri ili obični pojedinci.

Član V.

Stranke ugovornice obavezuju se da usvoje, u skladu sa svojim odnosnim ustavima, zakonodavne mjere potrebne da bi se osigurala primjena odredaba ove konvencije, a osobito da je predvidjela djelovorne krivične sankcije za osobe krive za genocid ili za bilo koje drugo djelo nabrojano u članku III.

Član VI.

Osobama optuženim za genocid ili za bilo koje drugo djelo nabrojano u članku III. sudit će nadležni sud države na čijem je području djelo počinjeno ili međunarodni krivični sud koji će biti nadležan za one stranke ugovornice koje budu prihvatile njegovu sudbenost.

Član VII.

Genocid i druga djela nabrojana u članku III. ne smatraju se političkim zločinima radi izručenja.

Stranke ugovornice se obvezuju da će u takvim slučajevima odobravati izručenje u skladu sa svojim zakonima i međunarodnim ugovorima koji su na snazi.

Član VIII.

Svaka stranka ugovornica može zahtijevati od nadležnih organa Ujedinjenih naroda da preduzmu, u skladu s Poveljom Ujedinjenih naroda, mjere koje smatraju prikladnim za sprečavanje i kažnjavanje djela genocida ili bilo kojega drugog djela nabrojanog u članku III.

Član IX.

Sporovi među strankama ugovornicama u tumačenju, o primjeni ili provedbi ove Konvencije, uključujući one što se odnose na odgovornost neke

države za genocid ili za bilo koje drugo djelo nabrojano u članku III, iznijet će se pred Međunarodni sud na zahtjev jedne od stranaka u sporu.

Član X.

Ova Konvencija, koje su engleski, francuski, kineski, ruski i španjolski tekst jednako vjerodostojni, nosit će datum 9. prosinca 1948.

Član XI.

Ova će Konvencija do 31. prosinca 1949. godine biti otvorena potpisivanju svake članice Ujedinjenih naroda i svake države nečlanice kojoj Opća skupština uputi poziv za potpisivanje.

Ova će Konvencija biti ratificirana, a isprave o ratifikaciji položiti će se kod glavnog tajnika Ujedinjenih naroda.

Počev od 1. siječnja 1950. moći će ovoj konvenciji pristupiti svaka članica Ujedinjenih naroda i svaka država nečlanica koja primi gore spomenuti poziv.

Isprave o pristupanju položiti će se kod glavnog tajnika Ujedinjenih naroda.

Član XII.

Svaka stranka ugovornica može u svakom trenutku, priopćenjem glavnom tajniku Ujedinjenih naroda, proširiti primjenu ove konvencije na sva područja ili na bilo koje od područja za čije je vanjske odnose ona odgovorna.

Član XIII.

Na dan kad bude položeno prvih dvadeset isprava o ratifikaciji ili pristupanju, glavni će tajnik o tome sastaviti zapisnik. On će prijepis tog zapisnika dostaviti svim državama članicama Ujedinjenih naroda i državama o kojima je riječ u članku XI.

Ova će Konvencija stupiti na snagu devedesetog dana nakon dana kad je položena dvadeseta isprava o ratifikaciji ili pristupanju.

Svaka ratifikacija ili pristupanje izvršeni poslije toga kasnijeg datuma djelovat će od devedesetog dana nakon polaganja isprave o ratifikaciji ili pristupanju.

Član XIV.

Ova će Konvencija trajati deset godina počev od dana kada stupi na snagu. Ona će poslije toga ostati na snazi u uzastopnim razdobljima od po pet godina, i to za one stranke ugovornice koje ju ne otkazu barem šest mjeseci prije kraja razdoblja koje je u tijeku.

Otkazivanje će se izvršiti pismenim priopćenjem upućenim glavnom tajniku Ujedinjenih naroda.

Član XV.

Ako, zbog otkazivanja, broj stranaka ove konvencije bude manji od šesnaest, Konvencija će prestati da bude na snazi počevši od dana kad zadnji otkaz postane pravovaljanim.

Član XVI.

Svaka stranka ugovornica može zahtijevati reviziju ove Konvencije u bilo koje vrijeme pismenim priopćenjem upućenim glavnom tajniku.

Opća skupština će odlučiti o mjerama što bi ih trebalo poduzeti u pogledu takvoga zahtjeva.

Član XVII.

Glavni tajnik Ujedinjenih naroda priopćit će svim članicama Ujedinjenih naroda i državama nečlanicama o kojima je riječ u članku XI.

- a) potpise, ratifikacije i pristupanja primljene u skladu s člankom XI;
- b) priopćenja primljena u skladu s člankom XII;
- c) datum stupanja na snagu ove konvencije u skladu s člankom XIII;
- d) otkaze primljene u skladu s člankom XIV;
- e) prestanak Konvencije u skladu s člankom XV;
- f) priopćenja primljena u skladu s člankom XVI.

Član XVIII.

Izvornik ove Konvencije položit će se u arhiv Ujedinjenih naroda.

Ovjereni prijepis ove Konvencije dostavit će se svim članicama Ujedinjenih naroda i državama nečlanicama o kojima je riječ u članku XI.

Član XIX.

Glavni tajnik Ujedinjenih naroda registrirat će ovu konvenciju na dan kad Konvencija stupi na snagu.

(M. Bisić, nav. dj., str. 42-45)

PRILOG 18.

REZOLUCIJA 752 (1992.)

Vijeće sigurnosti,

ponovo potvrđuje svoje rezolucije 713 (1991.) od 25. septembra 1991., 721 (1991.) od 27. novembra 1991., 724 (1991.) od 15. decembra 1991., 727 (1992.) od 8. januara 1992., 740 (1992.) od 7. februara 1992., 743 (1992.) od 21. februara 1992. i 749 (1992.) od 7. aprila 1992.

Izražavajući uvažavanje izvještaja generalnog sekretara od 24. aprila 1992. (S/23836) i 12. maja (S.23900) shodno Rezoluciji 749 (1992.),

duboko zabrinuto zbog ozbiljnosti situacije u nekim dijelovima bivše Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije, posebno zbog ubrzanog i nasilnog pogoršanja situacije u Bosni i Hercegovini,

pozivajući se, također, na odredbe poglavlja VIII Povelje Ujedinjenih naroda, i stalne uloge što je Evropska zajednica ima u postizanju miroljubivog rješenja u Bosni i Hercegovini, kao i u ostalim republikama bivše Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije,

razmotrivši objavu iz Beograda od 4. maja 1992. opisanu u paragrafu 24 izvještaja generalnog sekretara od 12. maja 1992. u vezi sa povlačenjem pripadnika Jugoslovenske narodne armije (JNA) iz svih republika izuzev Srbije i Crne Gore i odricanje nadležstva nad onima koji ostanu,

uzevši u obzir hitnu potrebu za humanitarnom pomoći i različite pozive u ovom smislu, posebno one Predsjednika Bosne i Hercegovine,

žaleći zbog tragičnog incidenta od 4. maja 1992. koji je uzročio smrt člana promatračke misije Evropske zajednice,

duboko zabrinuto za sigurnost osoblja Ujedinjenih naroda u Bosni i Hercegovini,

traži da sve strane i ostali kojih se to tiče u Bosni i Hercegovini, trenutačno obustave borbe, neposredno i u potpunosti poštujući prekid borbi potpisan 12. aprila 1993. i da surađuju sa naporima Evropske zajednice za hitno postizanje političkog rješenja pregovorima uz poštivanje principa da je svaka promjena granica silom neprihvatljiva,

s oduševljenjem prihvata napore poduzete od Evropske zajednice u okviru rasprave u ustavnim sporazumima za Bosnu i Hercegovinu pod pokroviteljstvom Konferencije o Jugoslaviji, potiče da rasprava nastavi bez

odlaganja, i potiče tri zajednice u Bosni i Hercegovini da aktivno i konstruktivno učestvuju u ovim raspravama na stalnoj osnovi kako je preporučeno od generalnog sekretara i da zaključe i provedu ustavne sporazume nastale na osnovu trostranih razgovora,

zahtijeva da se svi oblici miješanja koji dolazi izvan Bosne i Hercegovine odmah povuku ili potčine nadležstvu Vlade Bosne i Hercegovine, ili se raspuste i razoružaju, a njihovo oružje stavi pod djelotvorno međunarodno promatranje, i traži od generalnog sekretara da bez odlaganja razmotri kakva se međunarodna pomoć može iznaći i vezi s ovim;

zahtijeva, također, da sve neregularne snage u Bosni i Hercegovini budu raspuštene i razoružane;

poziva sve strane i ostale kojih se to tiče da osiguraju da se nasilni izgon osoba iz područja gdje žive i svi pokušaji da se promijeni etnički sastav stanovništva, bilo gdje u bivšoj Socijalističkoj Federativnoj Republici Jugoslaviji, odmah obustave;

naglašava hitnu potrebu za humanitarnom pomoći, materijalnom i novčanom, uzevši u obzir veliki broj izbjeglica i raseljenih lica i u potpunosti podržave trenutačne napore da se humanitarna pomoć dostavi svim žrtvama sukoba i da se pomogne slobodnom povratku raseljenih lica svojim kućama;

poziva sve strane i ostale kojih se to tiče da osiguraju ustanovljene uvjete za djelotvornu i neometanu dostavu humanitarne pomoći, uključiv siguran i neometan pristup aerodromu u Bosni i Hercegovini;

traži od generalnog sekretara da aktivno razmatra provodljivost zaštite međunarodnih programa humanitarne pomoći, uključiv mogućnost navedenu u paragrafu 29 njegovog izvještaja od 12. maja 1992., i izvodljivost sigurnog pristupa Sarajevskom aerodromu, i o tome izvijestiti Vijeće od 26. maja 1992.;

dalje traži da generalni sekretar, razmatrajući razvoj situacije i rezultate napora poduzetih od strane Evropske zajednice, nastavi aktivno razmatrati mogućnost raspoređivanja misije Ujedinjenih naroda za održanje mira u Bosni i Hercegovini, pod pokroviteljstvom Ujedinjenih naroda;

zahtijeva da sve strane i ostali kojih se to tiče u potpunosti surađuju za UNPROFOR-om i Promatračkom misijom Evropske zajednice, i da u potpunosti poštuju njihovu slobodu kretanja i sigurnost njihovih pripadnika;

uzima u obzir dosadašnji napredak postignut u raspoređivanju snaga UNPROFOR-a, s oduševljenjem prihvaća činjenicu da je UNPROFOR preuzeo punu odgovornost predviđenu mandatom u istočnoj Slavoniji, i traži

da generalni sekretar osigura da UNPROFOR preuzme punu odgovornost u svim zaštićenim područjima Ujedinjenih naroda (UNPA) što je prije moguće i da podstiče sve strane i ostale kojih se to tiče da razriješe probleme preostale u vezi sa ovim;

potiče sve strane i ostale kojih se to tiče da na svaki način surađuju sa UNPROFOR-om u skladu sa planom Ujedinjenih naroda i da se strogo pridržavaju plana u svim vidovima, posebno u vezi sa razoružanjem neregularnih snaga u UNPA zonama, bez obzira na porijeklo snaga;

odlučuje ostati aktivno angažirano na problemu i razmotriti daljnje korake ka postizanju mirnog rješenja u skladu sa relevantnim rezolucijama Vijeća.

(M. Bisić, nav. dj., str. 53-55)

REGISTRI

REGISTAR LIČNIH IMENA

A

Abazović D. Mirsad: 13.

Abdić Fikret: 162, 346.

Adžibola (sudija Međunarodnog suda pravde): **405, 409.**

Adžić Blagoje: 205, 215, 217, 221, 279.

Ago (sudija Međunarodnog suda pravde): **405, 429.**

Aljić Meho: 274.

Andraši Juraj: 22.

B

Bajčetić Miloš: 215.

Bajazid-Sultan: 310.

Bajić Ljubomir: 225.

Bakalović Hasan: 36.

Bakarić Vladimir: 112, 328.

Bakić Ibrahim: 14.

Baković Mirko: 394.

Banac Ivo: 99.

Bečković Matija: 148.

Bedžai (sudija Međunarodnog suda): 405, 429.
Bekić Darko: 160.
Belošević (pukovnik): 162.
Bender Ivan: 395.
Berić Dušan: 148.
Bijedić Bahrudin: 295.
Bikov, potporučnik: 242.
Bilandžić Dušan: 111, 112, 113.
Bilić Anto: 394.
Biorčević Andrija: 271.
Bisić Mustafa: 22, 61, 62, 71, 442, 446, 449.
Blaškić Tihomir: 13.
Boban Mate: 162, 244, 291, 392, 394.
Bobetko Janko: 275.
Bojl Fransis: 11, 413, 430.
Bokan Dragoslav: 279.
Bokan Mate: 395.
Borić Milan: 204.
Bošković (pukovnik): 162.
Božović Radoman: 223.
Brđanin Radoslav: 382.
Brijan Aristid: 53, 69, 71, 325.
Broz Josip – Tito: 97, 112, 113, 133, 328, 356.
Bubanj Viktor: 211, 212.
Buha Aleksa: 171.
Bunčić Simeon: 205.
Bulajić Milan: 148.
Bulatović Momir: 420.
Bulović (srpski sveštenik): 173.
Burns F. John: 232.

C

- Cigar Norman: 13.
Cilh Tilman: 378.
Cokić Jevrem: 270.
Crnčević Brano: 148.
Croix La: 284.
Cvjetičanin Veljko: 103.
Cvetković Dragiša: 98, 99, 133, 161, 259.
Cvijić Jovan: 363.

Č

- Čarnojević Arsenije: 363.
Čartoriski Adam: 89.
Čavlović Ivan: 98.
Čekić Smail: 13, 14, 159, 189, 190, 192, 208, 211, 212, 214, 218,
226, 246, 268, 295, 382, 383, 384, 385, 395, 397.

Ć

- Ćamilović Slobodan: 21.
Ćosić Dobrica: 148, 158.
Ćušić Mićo: 205.

D

- Damjanović Radomir: 270.
Danon Moše: 305.
Dautbašić Ismet: 88, 90, 92, 388, 404.
Dautbašić Sead: 195.
Demirović Muradif: 181.

Derviškadić Dževad: 193, 313.
Drinić Gavro: 241, 279.
Drnovšek Janez: 215.
Dubajić Mile: 214.
Dučić Jovan: 369.
Dukić Rajko: 290.
Dukljanin (pop): 128.
Duraković Nijaz: 100, 119.

DŽ

Dženingz Ser Robert (predsjednik Međunarodnog suda pravde):
405, 429, 430.
Džirilo Šakir: 199.

Đ

Đaković Đuro: 294.
Đerzelez Alija: 309.
Đilas Aleksa: 89, 99.
Đilas Milovan: 112.
Đogo Gojko: 148.
Đorđić Budimir: 240.
Đurđevac Vojislav: 183, 225, 233, 234.
Đuretić Veselin: 148, 169.
Đurišić Pavle: 95, 96, 260, 279.

E

Ekmečić Milorad: 147, 169, 292.
Eps Dvajjan: 173.
Evensen (sudija Međunarodnog suda pravde): 405, 429.

F

- Festić Raifa: 132.**
Fereira (Evropka misija): 183.
Fetahagić Muharem: 184.
Filipović (pukovnik): 183.
Fočo Salih: 105.

G

- Gaćeša Dragan: 214.**
Gagro Milivoj: 395.
Garagić Muris: 272.
Garašanin Ilija: 89, 90, 153, 158, 337.
Gavrilović Branislav: 236, 278.
Gazi Husref-beg: 308, 310.
Gijom (sudija Međunarodnog suda pravde): 405, 429.
Gligorov Kiro: 266.
Gojić (major JNA): 179.
Gračanin Petar: 204, 238, 278.
Gradašćević Husein-beg: 130, 309.
Gregović (štamparija): 55.
Grozdanić Sulejman: 174.
Gutman Roj: 13.

H

- Habul Emir: 289.**
Hafizović Rešad: 173.
Hasanbegović Safet: 193.
Hitler Adolf: 123, 124, 127.
Hodžić Sead: 28

I

- Ilić: 382.
Imamović Enver: 101.
Imamović Mustafa: 93, 94, 130, 131.
Irenije (srpski sveštenik): 173.
Isaković Antonije: 148, 149, 338.
Ivanović Boro: 271.
Izetbegović Alija: 266, 288, 291, 412, 413, 414.

J

- Janković (naziv za četnički odred): 279.
Jamani Zeki Ahmed
Janković (general): 181.
Janković Dragoslav: 89, 90, 91.
Janković Savo: 180, 181, 213, 225, 234.
Jevtić Atanasije: 173, 285.
Jevtić Miroljub: 148, 169.
Jovanović Josip: 213.
Jovanović M. Miloš: 260.
Jović Borisav: 215.
Jović Mirko: 235.

K

- Kačavenda Petar: 173.
Kadijević Veljko: 177, 205, 215.
Kalajit Vuk (naziv za četnički odred): 279.
Kamenica Mehmed: 181.
Karadžić Radovan: 162, 163, 188, 189, 191, 202, 203, 204, 208, 209, 239, 244, 288, 291, 381.

Karčić Fikret: 27, 30, 31, 32.
Kardelj Edvard: 108, 112, 328, 356.
Kavran Dragoljub: 21.
Kelog Frank: 53, 69, 71, 325.
Kilibarda Novak: 170, 279.
Kinam (bizantijski hroničar): 129.
Klauzevic Karl: 55.
Klikovac Uroš
Klinton Bil: 283.
Kočić Petar: 369.
Kojić Radomir: 211.
Koljević Nikola: 171.
Komad Trifko: 384.
Kon Geca: 55.
Kordić Dario: 243, 392, 394.
Kostić Laza: 369.
Kozar Đuro: 269.
Krajišnik Momčilo: 383.
Kraljačić Tomislav: 148.
Kreso Muharem: 13, 96, 225, 295.
Kukanjac Milutin: 178, 181, 183, 184, 185, 203, 211, 212, 216,
233, 385.
Kulin ban: 129.
Kutiljero Hose: 291.
Kvaternik Slavko: 259.
Kvesić Branko: 244.

L

Lajinović S. (vođa "Srpske garde"): 236.
L'arvenige: 284.
Lašić Đorđe: 95, 96, 260.
Latas Omer-paša: 130.

Latić Alija: 117.
Lemkin Rephael: 38.
Leovac Slavko: 171.
Lerotić Zvonko: 160.
Litvinov: 69, 325.
Lončar Dušan: 271.
Lovrenović Ivan: 130.
Lovrić Milan: 394.
Lubarda Vojislav: 148.
Lučkin Sejad: 204, 216, 290, 291.

M

Macić Bećir: 13, 295.
Maček Vlatko: 98, 99, 133, 161, 259.
Maglajlija Seid: 198.
Maksimović Vojislav: 171.
Mandić Momčilo: 244.
Marković Ante: 159, 339.
Marković Mihajlo: 170, 204.
Marković Pero: 395.
Marić Jozo: 394.
Martić Milan: 204, 236, 278.
Martinović (sa Kosova): 363.
Mazovjecki Tadeuš: 276.
Memić Mustafa: 101.
Mešetović Senad: 178, 195.
Mihailović Draža: 95, 96, 102, 158, 205, 260.
Mijatović Dragan: 237, 238, 277.
Mikulić Anđelko: 395.
Milanković Veljko: 179.
Miličić (pukovnik): 180, 181.

Milošević Slobodan: 135, 147, 155, 157, 159, 160, 161, 162, 173, 177, 202, 207, 208, 233, 240, 243, 251, 252, 259, 334, 337, 339, 420, 431.

Minić Miloš: 13.

Mirković Stevan: 240.

Mitrović Golub: 260.

Mladić Ratko: 233, 234, 238.

Mladenović Mihajlo: 236.

Močinić Miroslav: 181.

Modli Agilar (sudija Međunarodnog suda pravde): 405, 429.

Moljević Stevan: 95, 102, 153, 158, 259, 260, 348.

Mrđa Dragan: 273.

Muslimović Fikret: 177.

Musolini Benito: 123, 127.

N

Nađ Kosta: 221.

Nazir Hasan: 310.

Nedeljković Milan: 233.

Negovanović Marko: 162, 205.

Nešković (tehničar RTSA): 182.

Ni (sudija Međunarodnog suda pravde): 405, 429.

Ninković Milan: 180.

Ninković Špiro: 225, 233.

Nobile Mario: 160.

O

Oda (potpredsjednik međunarodnog suda pravde): 405, 429.

Ojdanić Dragoljub: 270.

Omeragić Adem: 274.

Ospina-Valensia Eduardo (zapisničar Međunarodnog suda pravde): 405, 430.
Ostojić Velibor: 188, 190.
Oven Dejvid Lord: 296.
Ožegović A. Hamid: 173.

P

Panić Života: 221.
Pašić Nikola: 91, 94, 257.
Pavelić Ante: 98.
Pavić Milorad: 148.
Pejković (pukovnik): 180.
Pelivan Jure: 223.
Perazić Gavro: 52, 55, 57, 59, 61, 64, 68, 70, 73.
Perišić Momčilo: 233, 270.
Petković Milivoj: 245.
Petranović Branko: 92, 95, 134, 257, 259.
Petrović Veljko: 369.
Petrov Rajko Nogo : 148.
Plavšić Biljana: 172, 207.
Politis: 69, 325.
Porfirogenet Konstantin: 128.
Prašćević (general): 277.
Prkačin Ante: 245.
Princip Slobodan Seljo: 211, 212, 243.

R

Radojković Milenko: 55.
Radović Amfilohije: 173.
Raguž Željko: 395.

Raić Božo: 394.
Ranjeva (sudija Međunarodnog suda pravde): **405, 429.**
Ražnatović Željko – Arkan: 172, 235, 238, 240, 277, 289.
Rodić Slavko: 213, 221.
Rondić Ramiz: 160.
Roso Ante : 245.
Rozen Šabtai (vršilac dužnosti zastupnika Međunarodnog suda pravde): **413.**

S

Sadiković Ćazim: 29.
Samardžić Radovan: 148.
Sali Sevima: 28, 31, 65, 66.
Saltaga Fuad: 13, 14.
Selimović Meša: 369.
Simo (Mihić): 195.
Sinanović Mirsad: 196.
Smailbegović Faruk: 197.
Smiljanić Dušan: 204.
Softić Sakib: 13, 22.
Sokolović Mehmed Paša: 272.
Sonja (Kod "Sonje"): **273.**
Stajić Aleksandar: 33, 40.
Stambolić Ivan: 135.
Stanić Janez: 103, 104.
Stanisavljević Miodrag: 284.
Stanišić Mićo: 238, 244.
Stanković (major): **180.**
Stanojlović Dragan: 186, 196.
Stipac Anto: 394.
Stojić Bruno: 244.
Strugar Pavle: 233, 270.

Stubličanin Milan: 180.
Stupar Nebojša: 204.
Supek Rudi: 123.
sv. Ante: 305.
sv. Ivo: 305.

Š

Šaćirbegović Muhamed: 413.
Šaf Adam: 103.
Šagolj Zdravko: 394.
Šahabudin (sudija Međunarodnog suda pravde): 405, 429.
Šakić Ivan: 394.
Šarkinović Hamdija: 375.
Šestanović Muhamed: 14.
Šešelj Vojislav: 235, 239, 241.
Šimić Petar: 205.
Šipka Žarko: 181.
Šoljić Vladimir: 394.
Šovagović Branko: 233.
Španović Sreten: 146, 149, 158.
Štrosmajer Josip: 89.
Šušnja Bruno: 394.
Švebel (sudija Međunarodnog suda pravde): 405, 429.

T

Tadić Duško: 13.
Tadić Ljubomir: 170.
Tarasov (sudija Međunarodnog suda pravde): 405, 430.
Talić Momir: 233.
Tesla Nikola: 199.

Tokić Mijo: 394.
Terzić Zlatan: 28, 31, 65, 66.
Tomašević Stjepan: 129.
Toholj Miroslav: 148.
Tomić Ivo: 98.
Topić Jadranko: 395.
Tošić Đuro: 148.
Trnka Kasim: 380.
Trumbić Ante: 93.
Tuka Stjepan: 394.
Tuđman Franjo: 155, 157, 160, 161, 243, 251, 252, 259, 288,
337, 339, 392, 431.
Tumanov Simo: 162.
Turhanbeg Emin: 310.

U

Uščuplić Midhat: 195.
Uzelac Nikola: 179, 208, 271.

V

Vajner Slaviša Čiča: 211.
Vasić Dragiša: 95, 260.
Vasić Milan: 148, 170.
Vasiljević Aleksandar Aco: 162, 205, 271.
Vasiljević Igor Guskov: 242, 279.
Veliki Petar: 102.
Vens Sajurs: 293, 296.
Vešović Milena: 33, 40.
Viramanatri (sudija Međunarodnog suda pravde): 405, 429.
Vlačić Matija: 275.

Vlatko (sin Hercega Stjepana): 129.
Vučinić Siniša: 279.
Vučerević Božidar: 183.
Vukčić Stjepan Kosača: 129.
Vukić Radosav: 179.
Vuković Vladimir: 225.

Z

Zaga (naziv za četnički odred): 279.
Zah František: 89.
Zečević Momčilo: 92, 95, 134, 257, 259.
Zenuni Bajram: 183.
Zuković Ljubomir: 171, 172.

Ž

Živak Strahinja Strajo: 213.
Živković Ljubinko: 413.
Žugić Velimir: 179.

REGISTAR GEOGRAFSKIH POJMOVA

A

- Afganistan: 70.
- Ahatovići: 272.
- Ahmići: 274, 276.
- Ajvatovica: 305.
- Albanija: 88, 95, 259.
- Amerika: 108, 284, 327.
- A.P. Vojvodina: 368.
- A.P. Zapadna Bosna: 267.
- A.R. Bosanska Krajina: 179.
- A.R. "Krajina": 381, 258.
- Arapska: 72.
- Atlantik: 72.
- Australija: 198.
- Austrija: 67, 68, 89, 131, 251, 368.
- Austro-Ugarska: 91, 94, 129, 130, 365, 368.
- Austro-Ugarska monarhija: 127, 130.
- Autonomna oblast Zapadna Bosna: 157.
- Autonomna pokrajina Zapadna Bosna: 10, 157, 162.
- Autonomna regija: 382.
- Autonomna regija "Krajina": 381.

B

- Babanovac:** 290.
Bačevo: 313.
Bačka: 96, 260, 261.
Bajina Bašta: 248, 263.
Balkan: 91, 128, 170, 285, 306, 364.
Banija: 365.
Banovići: 190.
Banovina Hrvatska: 99, 133, 259.
Banat: 96, 260, 261.
Banatski Karlovci: 246.
Banja Luka: 185, 195, 213, 218, 220, 223, 226, 228, 237, 246, 258, 278, 307, 310, 382.
Bar: 102, 209, 210, 233.
Barcelona: 431.
Baranja: 260.
Bare: 213.
Bašćaršija: 289, 304, 305.
Batajnica: 241, 268.
Becelj-Ciganište: 178, 180, 340.
Beč: 65, 67.
Belgija: 68.
Berlin: 52, 229.
Bern: 434.
Beograd: 9, 17, 21, 22, 24, 35, 44, 49, 50, 51, 52, 55, 59, 61, 64, 84, 89, 92, 95, 108, 109, 111, 134, 145, 146, 147, 179, 180, 185, 188, 193, 196, 199, 202, 223, 240, 250, 251, 257, 270, 271, 279, 294, 347, 363, 438.
Bihać: 129, 214, 226, 233, 247, 248, 314.
BiH: 18, 20, 87, 98, 99, 102, 119, 120, 132, 134, 135, 136, 138, 170, 181, 252, 341, 383, 389, 392, 393, 404.
Bihorski kadiluk: 102.
Bijelo Polje: 221.

Bikavac: 274.
Bijeljina: 137, 224, 227, 237, 239, 242, 266, 268, 269, 277, 289,
296, 311, 345.
Bileća: 137, 209, 223, 227, 233, 237, 270, 277, 344.
Biograd: 129.
Bjelašnica: 178, 184, 185, 269, 340.
Bjelosavljevići: 268.
Blagaj: 309.
Blagovići: 227.
Bliski Istok: 52.
Bogovac: 269.
Boka: 134.
Boka Kotorska: 260.
Bokševica: 276.
Bon: 12.
Borač: 273.
Bosanska Dubica: 137, 176.
Bosanska Gradiška: 137.
Bosanska Kostajnica: 286.
Bosanska Krajina: 119, 179, 204, 208, 214, 240, 241, 310.
Bosanska Krupa: 176, 198, 310.
Bosanska Otoka: 204, 278, 279.
Bosanska Posavina: 216.
Bosanski Brod: 176, 190, 193, 212, 227, 234, 266, 268, 277, 286,
288, 289, 290, 296, 298, 313, 315, 345.
Bosanski Miloševac: 241.
Bosanski Novi: 137, 195, 286.
Bosanski pašaluk: 130.
Bosanski Petrovac: 214, 218, 221.
Bosanski Šamac: 190, 228.
Bosansko Grahovo: 137, 160, 218, 278.
Bosansko Suho Polje: 310
Bosna: 13, 96, 101, 127, 129, 130, 137, 160, 171, 191, 243, 258,
273, 283, 285, 291, 292, 295, 296, 303, 304, 305, 382, 432.

Bosna (rijeka): 127, 435.

Bosna i Hercegovina: 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 17, 18, 28, 87, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 115, 119, 120, 127, 129, 130, 131, 132, 133, 134, 135, 136, 138, 139, 143, 144, 145, 146, 147, 148, 149, 154, 155, 157, 158, 159, 160, 161, 162, 163, 168, 169, 170, 172, 175, 176, 177, 178, 179, 181, 183, 184, 185, 186, 187, 188, 189, 190, 191, 192, 193, 194, 195, 197, 198, 199, 202, 203, 204, 205, 206, 208, 209, 210, 212, 214, 215, 216, 217, 219, 221, 222, 223, 224, 225, 226, 228, 230, 231, 232, 233, 234, 238, 239, 240, 243, 244, 245, 246, 248, 249, 250, 251, 252, 253, 258, 259, 260, 261, 262, 263, 265, 266, 267, 268, 269, 270, 271, 272, 273, 275, 277, 278, 280, 281, 282, 283, 284, 286, 287, 288, 289, 290, 291, 292, 293, 294, 295, 296, 297, 298, 301, 302, 303, 304, 305, 306, 307, 310, 311, 315, 328, 329, 330, 331, 333, 334, 336, 337, 338, 339, 341, 342, 343, 344, 345, 346, 347, 348, 350, 354, 357, 379, 380, 381, 384, 388, 389, 390, 391, 392, 393, 396, 397, 398, 399, 402, 405, 406, 407, 408, 409, 410, 411, 412, 413, 414, 415, 417, 418, 419, 420, 421, 422, 423, 424, 425, 426, 427, 428, 429, 434, 447, 448.

Bosnia: 12.

Božanovići: 233.

Brač: 129.

Bratunac: 228, 239, 268, 277, 278, 292, 310.

Brčko: 161, 214, 218, 248, 259, 268, 269, 274, 279, 302, 304, 310, 314.

Brda: 102, 269.

Brđani: 213

Breza: 310.

Brisel: 288, 291.

Brod na Drini: 274.

Brus: 229.

Budimpešta: 32.

Bugarska: 67, 88, 91, 133.

Bugojno: 160, 192, 213, 219, 221, 268, 275, 394, 396, 399.

Buna: 305, 309.

Busovača: 160, 296, 393, 394, 396, 399.

Butile: 219, 246.

Butmir: 220, 227, 310, 314.

C

Caparde: 248.

Cazin: 137.

Cazinska Krajina: 162.

Centar-Sarajevo: 184, 278.

Crna Gora: 10, 11, 12, 13, 20, 88, 91, 96, 100, 101, 102, 114, 134, 135, 136, 144, 146, 154, 155, 159, 168, 171, 173, 182, 183, 185, 194, 197, 198, 199, 202, 207, 221, 222, 224, 230, 232, 233, 235, 236, 238, 239, 240, 246, 248, 249, 250, 251, 252, 257, 258, 259, 260, 261, 262, 263, 264, 265, 266, 267, 273, 277, 279, 280, 286, 287, 292, 294, 308, 327, 332, 333, 334, 336, 337, 341, 343, 346, 347, 348, 354, 402, 405, 406, 407, 408, 409, 410, 411, 415, 416, 417, 421, 424, 429, 430, 447.

Crno Blato: 214.

Crvene stijene: 227.

Č

Čajniče: 207, 223, 290, 305, 309.

Čapljina: 218, 223, 243, 270, 314, 317, 395, 396, 399.

Čehoslovačka: 70.

Čehotina: 274.

Čelinac: 137, 233, 376, 378.

Čemerno: 290.

Čitluk: 137, 160, 394, 396, 399.

Čorze: 426.

ČSSR: 114, 328.

D

D. Bukovac: 214.

Deleuši: 209.

Derventa: 137, 190, 212, 218, 228, 247, 259, 279, 290, 315,

**Doboj: 180, 190, 195, 212, 218, 227, 228, 240, 268, 272, 277,
279, 290, 310, 314.**

Dobratíci: 396, 399, 400.

Dobrinja: 213, 228.

Dobroševići: 272.

Dobrun: 248.

Donji Vakuf: 190, 279, 305, 310.

Dračevica: 276.

Drevni Istok: 51.

Drina: 128, 129, 159, 261, 268, 272, 290.

Drivuša: 213.

Drvar: 221, 225, 234.

Duboka: 273.

Dubrave: 278.

Dubrovnik: 223, 259, 285.

Dugo Polje: 241.

Dunav: 169, 368.

Đ

Điđevo: 272.

E

Egejsko more: 422.

Egipat: 72.

Engleska: 28, 67, 296.

Estonija: 70.
Etiopija: 69.
Europa: 393.
Evropa: 27, 32, 108, 283, 287, 319, 320, 327, 435.

F

Federacija Bosne i Hercegovine: 28.
Federalna Republika Jugoslavija: 12, 431, 433.
Finska: 70.
Firenca: 93.
FNRJ: 110.
Foča: 171, 172, 200, 221, 223, 226, 239, 248, 266, 272, 274, 278,
290, 292, 305, 308, 310, 311.
Fojnica: 160, 192, 259, 277, 394, 396, 399.
Francuska: 29, 67, 68, 102, 107, 282, 296.

G

Gacko: 101, 223, 248, 270, 277.
Getingen: 12, 436.
Glamoč: 160.
Glumina: 311.
Goražde: 128, 178, 181, 182, 187, 209, 223, 248, 268, 273, 301,
302, 304, 314, 340, 344.
Gornji Milanovac: 233.
G. Vakuf: 394.
Gornji Vakuf: 160, 192, 275, 296, 396, 399.
Grabež: 242.
Grac: 162, 288.
Gračanica: 190, 212, 227, 268.

Gračanica (Rogatica): 272.
Grad Sarajevo: 385.
Gradačac: 130, 190, 242, 248, 268, 269, 302, 304, 309.
Grahovo: 101.
Grbavica: 239, 242, 277, 278, 279, 294, 307.
Grčka: 88, 91, 188, 282.
Grude: 137, 160, 161, 223, 230, 244, 392, 393, 394, 396, 399.
Gusinje: 101, 102.

H

Hag: 11, 13, 33, 64, 77, 78, 82.
Hambarine: 279.
Han Derventa: 210.
Han Kran: 219.
Han Pijesak: 218, 219, 237, 238.
Helsinki: 32, 59.
Herceg-Bosna: 99, 200, 243.
Hercegovina: 129, 136, 137, 172, 207, 210, 223, 244, 258, 259.
Hodbina: 278.
Horion Bosona: 128.
Hrasnica: 220, 227.
Hrasno: 239, 278.
Hrustovo: 237, 272, 277.
Hrvatska: 88, 89, 95, 97, 99, 115, 120, 128, 132, 133, 134, 136, 138, 139, 144, 149, 150, 154, 155, 157, 159, 161, 163, 168, 170, 175, 176, 180, 188, 189, 191, 194, 198, 199, 200, 202, 212, 215, 217, 222, 223, 230, 232, 233, 235, 242, 243, 245, 250, 251, 252, 259, 261, 262, 265, 266, 271, 274, 275, 278, 279, 287, 288, 289, 296, 303, 327, 328, 333, 337, 338, 341, 355, 356, 358, 364, 365, 366, 367, 382, 392, 393, 431, 434.
Hrvatska Posavina: 244, 275.
Hrvatska Republika "Herceg-Bosna": 175, 200, 243, 250, 274.

Hrvatska zajednica Herceg-Bosna: 10, 161, 189, 192, 243, 341, 396, 398, 399, 400, 401, 402.

Hvar: 129.

Hum: 184.

HZ Herceg-Bosna: 157, 250.

I

Igman: 301.

Ilidža: 172, 211, 216, 227, 242, 273, 277.

Ilijaš: 242, 279.

Ilok: 259.

Iran: 70.

Istočna Bosna: 413.

Istočna Evropa: 105.

Istočna Hercegovina: 102, 204, 248, 258, 259, 267, 271.

Istok: 171.

Istra: 202.

Italija: 68, 69, 107, 122, 123, 133, 251.

Ivangrad: 195.

Izrael: 72.

J

Jablanica: 160, 192, 275, 276, 296, 396, 399.

Jadran: 129.

Jadransko more: 169.

Jajce: 129, 160, 192, 241, 268, 302, 305, 396, 399.

Japan: 68, 69, 107, 122.

Jezero: 235.

Jošava: 273.

Jošavića (rijeka): 377.

Jugoistočna Bosna: 223.

Jugoslavija: 11, 13, 20, 21, 70, 88, 90, 92, 93, 94, 97, 98, 99, 111, 112, 115, 120, 121, 122, 125, 127, 133, 135, 136, 143, 154, 155, 156, 158, 163, 169, 173, 175, 187, 190, 198, 199, 202, 203, 204, 206, 217, 221, 222, 246, 259, 260, 261, 270, 283, 285, 296, 326, 327, 329, 336, 337, 342, 347, 354, 355, 357, 359, 360, 361, 364, 365, 367, 368, 374, 375, 383, 386, 392, 397, 405, 406, 407, 408, 409, 410, 411, 412, 413, 415, 417, 420, 422, 423, 424, 425, 426, 427, 429, 431, 433, 434, 435, 447.

Južna Srbija: 259.

Južni dio Hercegovine: 194.

K

Kakanj: 160, 192, 213, 228, 396, 399.

Kalesija: 188, 190, 239, 278, 310, 314.

Kalinovik: 209, 223, 233, 235, 242.

Kamin: 269.

Karađorđevo: 13, 155, 159, 161, 162.

Karlobag: 202, 261.

Karlovac: 202, 261.

Kasaba: 273.

Kasindol: 212.

Kenija: 195, 196.

Kifino Selo: 223.

Kikinda: 246.

Kina: 69.

Kipar: 193.

Kiseljak: 160, 209, 219, 220, 344, 396, 399.

Ključ: 129, 272, 310.

Knin: 218, 220, 233, 248, 251.

Kninska krajina: 204.

Kobilja glava: 310.

Kolašin: 102.

Konjević Polje: 268.
Konjic: 160, 192, 213, 219, 247, 275, 296, 394, 396, 399.
Koran: 218, 219, 227.
Korčula: 129.
Kordun: 180, 365.
Koreja: 52, 72.
Korićanske stijene: 273.
Koritnik: 274.
Kosovo: 91, 97, 112, 113, 135, 147, 169, 233, 251, 332, 336, 361, 362, 363, 364, 373, 431.
Kosovo i Metohija: 361, 362, 363, 364.
Kosovo Polje: 364.
Kostarika: 76.
Koševo: 312.
Kotor: 129.
Kotor Varoš: 272, 274, 396.
Kovačevo Selo: 214.
Kovanići: 213.
Kozara: 178, 179, 340.
Kozarac: 273.
Krajina: 432.
Kraljevina Jugoslavija: 127, 133, 258.
Kraljevina SHS: 132, 133, 258.
Kraljevina Srba, Hrvata i Slovenaca: 93, 94, 132.
Kraljevo: 220.
Krečane: 274.
Kreševo: 160, 396, 399.
Krupac: 305.
Kuala Lumpur: 12, 436.
Kući: 101.
Kupa: 261.
Kupres: 160, 216, 219, 227, 288, 345, 394, 396, 399.
Kupreška visoravan: 208.
Kuzmin: 224.

L

- Ladevci: 268.
Laktaši: 137.
Leotar: 178, 182, 340.
Letonija: 70.
Libija: 196.
Lička Plješevica: 178, 179, 340.
Lika: 180, 248, 365.
Lisabon: 288.
Litvanija: 70.
Livno: 160, 185, 317, 394, 396, 399.
Lokarno: 68.
London: 32, 33, 34, 70, 71, 230, 257, 260.
Lopare: 218.
Lovćen: 102.
Loznica: 221, 247.
Lukavac: 190, 194.
Lukavica: 210, 211, 212, 220, 236, 237, 239, 298, 307, 385.

Lj

- Ljubinje: 137, 223, 248.
Ljubuški: 137, 160, 223, 287, 317, 394, 396, 399.
Ljuta: 269.

M

- Mađarska: 67, 133.
Maglaj: 160, 190, 268, 304, 309.
Majevica: 178, 180, 181, 242, 279, 340.
Makedonija: 91, 121, 224, 282.

Mali Zvornik: 263, 274.
Marići: 214.
Međeđe: 224, 248, 268.
Memići: 269.
Metaljka: 248.
Modriča: 190, 193, 212, 227, 240, 241, 269, 279, 313, 314.
Mojmilo: 228, 239.
Mokro: 218, 219, 229.
Montanja Negra: 102.
Moskva: 33, 34, 250.
Mostar: 187, 192, 194, 198, 219, 220, 223, 226, 228, 239, 244, 267, 268, 270, 274, 275, 276, 287, 296, 298, 307, 310, 314, 315, 316, 317, 395, 396, 399, 400.
Mostarsko Blato: 276.
Mratinje: 248.
Mrkonjić Grad (Varcar Vakuf): 134, 309.

N

Napulj: 123.
NDH: 98, 99, 133, 259.
Nedžarići: 186.
Neretva: 160, 213, 278, 315.
Neum: 137, 223, 290, 395, 396, 399.
Nevesinje: 213, 220, 223, 227, 248, 268, 270.
Nezavisna država Hrvatska: 98, 99, 133, 259.
New York: 232.
Nikaragva: 420, 423.
Nikšić: 101, 102, 209, 259, 344.
Nirnberg: 9, 33, 36, 43, 45, 71, 350.
Niš: 233, 271.
Njujork: 282.
Novakove njive: 227.

Novakova pećina: 227.
Novi: 129.
Novi Grad: 278.
Novi Travnik: 160, 219, 244, 275, 396, 399.
Novi Sad: 146.
Novo Sarajevo: 187, 278, 385.

Nj

Njemačka: 38, 52, 54, 67, 68, 69, 107, 122, 123, 124, 133, 282,
283, 296.

O

Oborci: 310.
Obudovac: 214.
Odžak: 190, 212, 314.
Olovo: 198, 268, 279, 304.
Orahovac: 268.
Orašje: 190, 242, 269, 279.
Osijek: 275.
Osmanska carevina: 30.
Oštri Rat: 228.
Otočac: 365.
Otomansko carstvo: 127, 129, 130.
Ozren: 268, 310.

P

Pale: 184, 193, 211, 218, 219, 227, 239, 250, 268, 278.
Palestina: 420.

Novakova pećina: 227.
Novi: 129.
Novi Grad: 278.
Novi Travnik: 160, 219, 244, 275, 396, 399.
Novi Sad: 146.
Novo Sarajevo: 187, 278, 385.

Nj

Njemačka: 38, 52, 54, 67, 68, 69, 107, 122, 123, 124, 133, 282, 283, 296.

O

Oborci: 310.
Obudovac: 214.
Odžak: 190, 212, 314.
Olovo: 198, 268, 279, 304.
Orahovac: 268.
Orašje: 190, 242, 269, 279.
Osijek: 275.
Osmanska carevina: 30.
Oštri Rat: 228.
Otočac: 365.
Otomansko carstvo: 127, 129, 130.
Ozren: 268, 310.

P

Pale: 184, 193, 211, 218, 219, 227, 239, 250, 268, 278.
Palestina: 420.

Pančevo: 235.
Pariz: 53, 67, 284.
Pavlovac: 309.
Pavlovića oblast: 129.
Peć: 233.
Pelagićevo: 214, 269.
Petrograd: 82.
Pirin Do: 272.
Plav: 101, 102.
Ploče: 194, 245.
Podgorani: 209.
Podgorica: 102, 223, 233, 270, 375.
Podgrab: 227.
Podhrastovi: 312.
Podmilačje: 305.
Podrinje: 182, 210.
Podveležje: 182, 227.
Pofalići: 294.
Poljska: 70.
Ponikve: 268.
Ponor (iznad Prače): 227.
Popovo Polje: 182.
Posavina: 160, 240.
Posušje: 137, 160, 223, 396, 399.
Potočari: 214.
Potsdam: 33, 34.
Površnica: 212.
Požarnica: 214.
Prahovo: 272.
Prijedor: 273.
Prnjavor: 179.
Prozor: 160, 243, 244, 274, 275, 276, 296, 317, 396, 399.
Prusac: 305.

R

Radimlja: 305, 309.

Rajlovac: 220, 228.

Rajna: 68.

Raška: 128.

Raštani: 276.

Ravno: 223, 266, 267, 271, 287, 296, 396, 399, 400.

Razljevo: 214.

RBiH: 17, 18, 20, 21, 23, 35, 36, 37, 93, 101, 102, 115, 120, 121, 122, 138, 139, 171, 287, 288, 386, 388, 391, 398, 399, 403.

Reljevo: 220.

Republika BiH: 400, 403.

Republika Bosna i Hercegovina: 9, 12, 14, 16, 17, 18, 19, 20, 23, 24, 27, 28, 35, 36, 38, 87, 88, 97, 100, 101, 114, 121, 137, 139, 143, 145, 149, 150, 153, 154, 155, 156, 157, 158, 160, 161, 162, 163, 167, 170, 171, 172, 173, 175, 176, 177, 178, 181, 184, 185, 186, 187, 188, 189, 191, 192, 193, 194, 195, 196, 197, 198, 199, 200, 201, 207, 210, 211, 216, 217, 218, 220, 221, 222, 224, 225, 226, 228, 229, 230, 232, 235, 237, 239, 241, 242, 243, 244, 246, 247, 248, 249, 250, 251, 252, 253, 257, 259, 260, 261, 262, 263, 264, 265, 266, 267, 269, 270, 271, 273, 274, 275, 277, 278, 279, 280, 284, 285, 286, 287, 288, 289, 294, 296, 297, 298, 299, 300, 301, 302, 303, 304, 305, 306, 307, 309, 311, 312, 313, 314, 315, 316, 317, 318, 319, 322, 326, 327, 328, 330, 332, 333, 334, 335, 336, 337, 338, 339, 340, 341, 342, 343, 344, 346, 347, 348, 349, 386, 387, 388, 390, 397, 398, 400, 402, 403, 405, 412, 413, 415, 419, 421, 429, 430, 431, 432.

Republika Crna Gora: 389, 420, 421.

Republika Hrvatska: 12, 13, 20, 197, 243, 245, 249, 262, 263, 336, 393, 421, 431.

Republika Makedonija: 421.

Republika Srbija: 215, 360, 362, 364, 374, 389, 420, 421.

Republika Srpska: 99, 138, 157, 162, 171, 176, 185, 231, 236, 250, 341.

Republika Srpska Bosna i Hercegovina: 188, 190, 383.
Republika Srpska Krajina : 162.
Republika srpskog naroda u BiH: 138, 157, 176, 204, 386.
Rijeka: 244, 275.
Rim: 32.
Rimsko carstvo: 128.
Rogatica: 190, 239, 272, 273, 277, 311.
Rogoj: 301.
Romanija: 173, 211, 219, 220, 227, 248.
Rotimlje: 278.
RS: 244.
RS Krajina: 231.
Rumunija: 70, 88, 225, 241.
Rusija: 30, 67, 102, 108, 188, 198, 225, 241, 296, 327, 347.

S

SAD: 30, 68, 69, 107, 108, 122, 139, 283, 296, 327.
Samoproglašena Republika bosanskih Srba: 432.
Samoproglašena Republika Herceg-Bosna: 433.
Samoproglašena Srpska Republika Krajina: 433.
Sandžak: 91, 96, 99, 134, 169, 224, 260.
San Francisko: 30, 54.
San Hoze: 76.
Sanski Most: 134, 237, 272, 277, 310, 314.
SAO Hercegovina: 239, 277, 278.
SAO Krajina: 179, 185, 204, 246, 259, 347.
SAP Kosovo: 358.
Sarajevo: 9, 11, 12, 22, 27, 28, 29, 36, 38, 93, 98, 100, 101, 105,
109, 113, 117, 121, 128, 130, 131, 132, 134, 137, 147, 159, 162,
163, 172, 173, 178, 179, 180, 182, 183, 184, 185, 186, 187, 195,
199, 211, 212, 219, 220, 221, 223, 226, 227, 228, 229, 232, 235,
237, 238, 239, 242, 244, 269, 277, 278, 279, 284, 288, 289, 290,

292, 293, 294, 295, 297, 298, 302, 304, 305, 306, 307, 309, 310,
311, 313, 314, 315, 316, 340, 345, 378, 380, 382, 383, 384, 387,
391, 395, 397, 404, 436, 442.
Sarajevsko polje: 128, 170.
Sase: 274.
Sava: 129, 194, 274, 290, 315, 368.
Savezna Republika Jugoslavija: 11, 13, 232, 248, 263, 264, 405,
415, 416, 417, 418, 421, 429, 430.
Sedlari: 182.
Semberija: 240.
SFRJ: 17, 18, 35, 37, 40, 41, 87, 97, 127, 136, 139, 155, 177, 205,
207, 208, 217, 221, 233, 234, 240, 296, 297, 322, 326, 333, 343,
346, 350, 374, 413.
SFR Jugoslavija: 294, 334.
Sinj: 275.
Sjedinjene Američke Države: 280, 414, 420, 423.
Sjeverna Bosna: 213, 279.
Sjeverozapadna Bosna: 281.
Skender Vakuf: 396, 400.
Skoplje: 223.
Slavonija: 245.
Slavonski Brod: 245.
Slovenija: 97, 115, 120, 134, 136, 138, 177, 193, 199, 206, 215,
217, 222, 225, 266, 287, 296, 328, 332, 354, 355, 356, 434.
Socijalistička Federativna Republika Jugoslavija: 17, 109, 135,
139, 332, 415, 416, 418, 419, 421, 447, 448.
Socijalistička Jugoslavija: 363.
Socijalistička Republike Bosna i Hercegovina: 139.
Sokolac: 212, 268, 298.
Sokolović kolonija: 220, 227.
Sovjetski Savez: 69, 196.
Split: 245, 275.
Spuš: 101, 102.

SR BiH: 189, 379, 380, 398, 401.
SR Bosna i Hercegovina: 180.
SR Jugoslavija: 230, 231, 249, 262, 267, 270, 271, 280, 283, 286,
294, 421.
SR Srbija: 363, 368, 372, 373.
Srbac: 137.
Srbija: 10, 11, 12, 13, 20, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 101,
113, 114, 119, 121, 132, 133, 135, 136, 144, 146, 150, 154, 155,
156, 157, 159, 161, 163, 168, 170, 171, 173, 176, 179, 181, 182,
183, 185, 188, 193, 194, 196, 198, 202, 204, 206, 207, 208, 217,
221, 223, 224, 225, 230, 232, 233, 235, 236, 238, 239, 240, 245,
246, 247, 248, 249, 250, 251, 252, 253, 257, 258, 259, 260, 261,
262, 263, 264, 265, 266, 267, 273, 277, 279, 280, 282, 286, 287,
291, 294, 296, 303, 327, 330, 332, 333, 334, 336, 337, 338, 341,
342, 343, 346, 347, 348, 353, 354, 355, 356, 357, 358, 359, 361,
362, 363, 368, 369, 373, 374, 375, 402, 405, 406, 407, 408, 409,
410, 411, 415, 416, 417, 421, 424, 429, 430, 431, 447.
Srebrenica: 13, 242, 268, 277, 295, 298, 302, 309.
Srebrenik: 190.
Srednja Hercegovina: 287.
Srednji Istok: 52.
Srem: 96, 224, 260, 261.
Sremska Mitrovica: 247, 248.
Srpska Despotovina: 129.
Srpska Republika Bosna i Hercegovina: 11, 386, 386.
SSSR: 69, 70, 114, 325, 328.
Stari Grad (Sarajevo): 187, 209, 211, 344.
Stolac: 192, 223, 227, 248, 305, 309, 317, 395, 396, 399.
Stup: 241.
Stupska petlje: 294.
Stupsko brdo: 186, 242, 279.
Subotica: 247.

Š

- Šar planina: 91.
- Šekovići: 137, 268.
- Ševarlije: 272.
- Šibenik: 245.
- Šid: 259.
- Šipovo: 213, 214.
- Široki Brijeg: 137, 160, 223, 395, 396, 399.
- Španija: 431.
- Švajcarska: 251.

T

- Teočak: 242, 279.
- Teslić: 190, 241, 268.
- Tešanj: 190, 304.
- Tihovići: 272.
- Tikveš: 159.
- Tilava: 211, 212.
- Titov Drvar: 137, 278.
- Titove Užice: 210.
- Tjentište: 248.
- Tokio: 350.
- T. Grad: 394.
- Tomislav Grad: 137, 160, 396, 399.
- Topčić Polje: 213.
- Travnik: 160, 183, 192, 213, 218, 219, 247, 259, 273, 275, 304, 396.
- Trebević: 178, 184, 229, 242, 279, 340.
- Trebinje: 182, 183, 223, 270, 277, 277, 287, 290, 310, 396, 399, 400.
- Treskavica: 269.
- Trnovo: 290, 301.
- Trogir: 275.

Trovrh: 178, 181, 182, 185, 340.
Trst: 202.
Tumare: 218, 268.
Tumarsko brdo: 218.
Turska: 70, 89, 95, 260.
Tušnica: 185.
Tuzla: 181, 214, 218, 225, 226, 227, 233, 247, 248, 269, 289, 298,
413.

U

Ugar: 273.
Ugarska: 131.
Ugljevik: 214, 218.
Ujedinjeno kraljevstvo: 68.
Ukrajina: 241, 242, 279.
Ukrinski Lug: 218.
Ulcinj: 102.
Ulog: 235.
Una: 290, 315.
USA: 29, 313, 320.
Ustikolina: 210, 221, 247, 305, 310.
Ustiprača: 209, 344.
Užice: 224, 233, 239, 248, 270, 277.

V

Valjevo: 221, 233.
Varaždin: 275.
Varcar Vakuf: 134.
Vareš: 160, 396, 399.
Varšava: 72.

Vašington: 82.
Velešići: 184.
Velež: 178, 182, 340.
Velika Britanija: 68, 107.
Velika Kladuša: 137.
Versaj: 68.
Vijetnam: 52.
Vinac: 268.
Vinkovci: 275.
Virovitica: 202, 261.
Visoko: 209, 213, 218, 219, 220, 228, 304, 305, 310, 344.
Višegrad: 198, 209, 223, 239, 242, 248, 266, 268, 270, 272, 273,
274, 277, 292, 310, 311, 344.
Vitez: 160, 183, 219, 275, 276, 296, 396, 399.
Vitkovići: 219.
Vlakovo: 305.
Vlasenica: 228, 271, 273, 277.
Vlašić: 178, 183, 185, 273, 274, 290, 340.
Vogošća: 216, 220, 228, 272, 294.
Vojkovići: 211, 212.
Vojvodina: 97, 135, 169, 332, 354, 358, 360, 368.
Vraca: 184, 211, 238, 239, 278.
Vranduk: 128.
Vranica: 276.
Vranjak: 241.
Vrapčići: 274.
Vrbanja: 377.
Vrbanja most: 242, 279.
Vrbas: 128, 315.
Vrbska oblast: 248.
Vrpolje: 245.
Vučja Luka: 229.
Vukovar: 236, 243, 275.

Z

Zabrana: 226.

Zagreb: 22, 103, 112, 123, 136, 188, 223, 232, 233, 243, 244, 245, 250, 251, 293, 392.

Zaklopača: 274.

Zalužani: 268.

Zalužje: 268.

Zapad: 50, 172.

Zapadna Bosna: 338.

Zapadna Evropa: 332.

Zapadna Hercegovina: 243, 244.

Zapadna Slavonija: 432.

Zapadna Srbija: 224.

Zavidovići: 190, 268.

Zenica: 160, 177, 194, 213, 218, 225, 268, 275, 413.

Zetska ravnica: 102.

Zlatibor: 233.

Zvornik: 128, 239, 242, 248, 266, 274, 277, 289, 292, 310, 311.

Ž

Žabari: 214.

Žabljak: 102.

Ženeva: 34, 35, 39, 41, 42, 53, 65, 66, 68, 69, 77, 82, 94.

Žepa: 268, 299.

Žitomislići: 305.

Živinice: 137, 190.

Žuč: 242, 273.

SKRAĆENICE

A

- ABH** = Avionsko-biološko-hemijsko oružje
AIIZ = Arhiv Instituta za istraživanje zločina
AP = Automatska puška
AP = Autonomna pokrajina
AP = Autorsko pravo
AR = Autonomna regija
ARBiH = Armija Republike Bosne i Hercegovine
AVNOJ = Antifašističko vijeće narodnog oslobođenja Jugoslavije

B

- B** = Bosanski
BG = Beograd
BHD = Bosanskohercegovački dinar
BIGZ = Beogradski izdavački grafički zavod
BH = Bosanskohercegovački
BiH = Bosna i Hercegovina
BOS. = Bosanski
br. = broj

C

- cca** = cirka (oko, po prilici)
CID = Centar za izdavačku djelatnost
CKKPJ = Centralni komitet Komunističke partije Jugoslavije
CKSK = Centralni komitet Saveza komunista
CKSKBiH = Centralni komitet Saveza komunista Bosne i Hercegovine
CK SKJ = Centralni komitet Saveza komunista Jugoslavije
CKSKS = Centralni komitet Saveza komunista Srbije

Č

- čl.** = član
ČSSR = Čehoslovačka Socijalistička Republika

D

- DEM** = Deutsche Mark (Njemačka marka)
DFJ = Demokratska Federativna Jugoslavija
dj. = djelo
Dj = Djelovodnik
doc = docent
DP = Društveno preduzeće
Dr. = Doktor
dr. = drugi
drž. = državni
DSIP = Državni sekretariat za inostrane poslove
DSNO = Državni sekretariat za narodnu odbranu
DSZ = Društvena samozaštita
DTP = Dizajn i tehnička priprema

E

- EU** = Evropska unija (European Union – EU). Ranija Evropska zajednica – EZ (European community – EC)
EZ = Evropska zajednica (European Community - EC). Kasnije Evropska unija (European Union – EU)

F

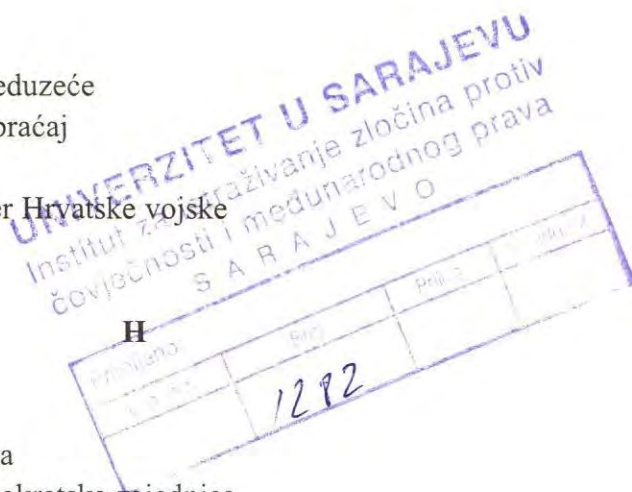
- FAMOS** = Fabrika motora Sarajevo
FBiH = Federacija Bosne i Hercegovine
FEb = Finansijski ekonomski biro
FKN = Fakultet kriminalističkih nauka
FNRJ = Federativna Narodna Republika Jugoslavija
FOD = Fond otvoreno društvo

G

- g.** = godina
gen. = general
god. = godina
GP = Građevinsko preduzeće
GRAS = Gradski saobraćaj
grč. = grčki
GSHV = Glavni stožer Hrvatske vojske

H

- ha** = hektar
H-B = Herceg – Bosna
HDZ = Hrvatska demokratska zajednica

HOS = Hrvatske obrambene snage
HR = Hrvatska Republika
HTV = Hrvatska televizija
HV = Hrvatska vojska
HVO = Hrvatsko vijeće obrane
HZ = Hrvatska zajednica
HZ H-B = Hrvatska zajednica Herceg - Bosna

I

IC = Izdavački centar
IFOR = Implementation Force – Snage za implementaciju
ing. = inženjer
inv. = inventarni
IP = Izdavačko preduzeće
IPC = International Peace Center (Međunarodni centar za mir)
IRO = Izdavačka radna organizacija
itd. = i tako dalje

J

JA = Jugoslovenska armija
JNA = Jugoslovenska narodna armija
JP = Javno preduzeće
JPR TSA = Javno preduzeće radio televizija Sarajevo
JUTEL = Jugoslovenska televizija
JŽTP = Javno željezničko transportno preduzeće

K

KEBS = Konferencija o Evropskoj bezbjednosti i saradnji,
kasnije OSCE

kg = kilogram

KHK = Koksnohemijski kombinat

km. = kilometar

kom = komada

Kominterna = Komunistička internacionala

KOS = Kontraobavještajna služba

KPD = Kazneno – popravni dom

KPJ = Komunistička partija Jugoslavije

KV = Kilovat

KZ = Krivični zakon

L

Lad = Laki artiljerijski divizion

lat. = latinski

leg. = legalno

M

M 57 = Model ručnog bacača

M- 70A = Model automatske puške

MAG = Udruženje Muslimana za antigenocidne aktivnosti

MB = Minobacač

MI – 8 = Model helikoptera

MIG = Model aviona

mm = milimetar

Mr = magistar

MUP = Ministarstvo unutrašnjih poslova

MZ = Mjesna zajednica

N

NATO = North Atlantic Treaty Organization
(Sjevernoatlantski pakt)

nav. = navedeno

NDH = Nezavisna država Hrvatska

NIP = Novinsko izdavačko preduzeće

NIPP = Novinsko izdavačko privredno preduzeće

NIŠRO = Novinska izdavačka štamparska radna organizacija

NITP = Novinsko izdavačko trgovačko preduzeće

N.N. = Nepoznat, neimenovan

NOB = Narodnooslobodilačka borba

NOLIT = Nova literatura

NOP = Narodnooslobodilački pokret

npr. = na primjer

O

OHR = Office of High Representative (Ured Visokog predstavnika)

ONO = Opštenarodna odbrana

OOUR = Osnovna organizacija udruženog rada

OS = Oružane snage

OS SFRJ = Oružane snage Socijalističke Federativne
Republike Jugoslavije

OSCE = Organization on Security and Cooperation in Europe
(Organizacija za sigurnost i saradnju u Evropi)

OŠ = Osnovna škola

OUN = Organizacija ujedinjenih nacija

P

PL = Patriotska liga
pob = pozadinsko obezbjeđenje
pov. = povjerljivo
Pr. = Protokolarni
PRETIS = Preduzeće Tito Sarajevo
prof. = profesor
PTT = Pošta, telefon i telegraf
PVO = Protivvazдушna odbrana

R

RBiH = Republika Bosna i Hercegovina
RMR = Ratne materijalne rezerve
RO = Radna organizacija
RS = Republika Srpska
RS = Relejna stanica
R SUP = Republički sekretariat unutrašnjih poslova
RTSA = Radiotelevizija Sarajevo
RTV = Radiotelevizija
RUP-3 = Model radio stanice
RUP-12 = Model radio stanice

S

SA = Sarajevo
SAD = Sjedinjene Američke Države (United States of America-
USA, United States-US)
SANU = Srpska akademija nauka i umjetnosti
SAO = Srpska autonomna oblast
SAP = Savezna autonomna pokrajina

SC = Srednjoškolski centar
SDA = Stranka demokratske akcije
SDK = Služba društvenog knjigovodstva
SDS = Srpska demokratska stranka
SER = Serija
SFRJ = Socijalistička Federativna Republika Jugoslavija
SHS = Srba, Hrvata i Slovenaca (Kraljevina SHS)
SIV = Savezno izvršno vijeće
SK = Savez komunista
SK BiH = Savez komunista Bosne i Hercegovine
SKJ = Savez komunista Jugoslavije
SK – PJ = Savez komunista – Pokret za Jugoslaviju
SKK = Srpski kulturni klub
sl. = slično
SM = Stanica milicije
SO = Skupština opštine
SPC = Srpska pravoslavna crkva
SPS = Socijalistička partija Srbije
“SPS” = Slobodan Princip Seljo (Kasarna u Lukavici)
SR = Socijalistička republika
SR = Savezna republika
SRBiH = Socijalistička Republike Bosna i Hercegovina
SRH = Socijalistička Republika Hrvatska
SRJ = Savezna Republika Jugoslavije
SSNO = Savezni sekretarijat za narodnu odbranu
SSO = Savez socijalističke omladine
SSRNH = Socijalistički savez radnog naroda Hrvatske
SSSR = Savez Sovjetskih Socijalističkih Republika
str. = strana
str = strogo
sv. = svojeručno
sv. = sveti
SUP = Sekretarijat unutrašnjih poslova

Š

ŠIPAD = Šumska industrija, papir, ambalaža, drvo

ŠTO = Štab teritorijalne odbrane

T

T-34 = Tip tenka

T-54 = Tip tenka

T-55 = Tip tenka

T-84 = Tip tenka

TANJUG = Telegrafska agencija nove Jugoslavije

TAS = Tvornica automobila Sarajevo

terit. = teritorijalni

TO = Teritorijalna odbrana

TV = Televizija

TVP = Televizijski predajnik

tzv. = takozvani

U

UNIS = Ujedinjena namjenska industrija, Sarajevo

UN = United Nations (Ujedinjene nacije)

UNPA = United Nations Peace Areas (Zaštićene zone UN)

UNPROFOR = United Nations Protection Forces (Zaštitne snage Ujedinjenih nacija na ratištu u bivšoj Jugoslaviji)

UPI = Ujedinjena poljoprivreda i industrija

USA = United State of America – Sjedinjene američke države
(vidi SAD)

US = Američki dolar

V

VBR = Višecjevni bacač raketa

vl = vlastita

VO = Vojna oblast

Z

ZAVNOBiH = Zemaljsko antifašističko vijeće narodnog
oslobođenja Bosne i Hercegovine

ZAVNOH = Zemaljsko antifašističko vijeće narodnog
oslobođenja Hrvatske

ZETRA = Zelena transverzala

Ž

ŽGP = Željezničko građevinsko preduzeće

LITERATURA

a) Knjige

1. Mirsad D. Abazović, KADROVSKI RAT ZA BiH, Savez logoraša Bosne i Hercegovine, Sarajevo, 1999.
2. Fadil Ademović, PRINC PALIKUĆA U SARAJEVU (Provala Eugena Savojskog u Bosnu 1697.), RABIC, Sarajevo, 1997.
3. Fadil Ademović, BEZNAĐE ZLA (Intervjui), Međunarodni centar za mir, Sarajevo, 1997.
4. Nusret E. Agić, ŽIVI ŠTITIVI, Biblioteka "Bosna na Drini", Sarajevo, 1995.
5. Ajre, RATNA VJEŠTINA I TEHNIKA, Vojna biblioteka, Beograd, 1958.
6. Munir Alibabić-Munja, BOSNA U KANDŽAMA KOS-a, "Behar", Sarajevo, 1996.
7. Urs Altermatt, ETNONACIONALIZAM U EVROPI, Svjetionik, JEŽ - Printing Publishing House, Sarajevo, 1997.
8. Benedict Anderson, NACIJA: ZAMIŠLJENA ZAJEDNICA, Školska knjiga, Zagreb, 1990.
9. Juraj Andrassy, MEĐUNARODNO PRAVO, Školska knjiga, Zagreb, 1978.
10. Ljubomir Antić, SRBI, OBESPRAVLJENI ILI PRIVILEGIRANI, "Papir grafika", Zagreb, 1996.
11. Zdravko Antonić, JOVAN CVIJIĆ O ANEKSIJI BOSNE I HERCEGOVINE I SRPSKOM PROBLEMU, Istorijski institut, Beograd, 1995.
12. Zdravko Antonić (priređivač), SRPSKI PISCI I NAUČNICI O BOSNI I HERCEGOVINI, Novinska izdavačka ustanova "Službeni list" SRJ, Beograd, 1995.
13. Ramo Arnautovoć, DJECA U VIHORU RATA, Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava, Sarajevo, 2000.

14. Suad Arnautović, IZBORI U BiH '90 – analiza izbornog procesa, Promucult, Sarajevo, 1996.
15. Suad Arnautović, KAKO SE BRANILA BOSNA, Promucult, Sarajevo, 1996.
16. Suad Arnautović, APORIJA IZBORNOG ZAKONODAVSTVA U BOSNI I HERCEGOVINI, Vijeće kongresa bošnjačkih intelektualaca, Sarajevo, 1999.
17. Nikola Babić, ZAVNOBiH I IZGRADNJA BOSANSKO-HERCEGOVAČKE DRŽAVNOSTI, Muzej revolucije Bosne i Hercegovine, Sarajevo, 1970.
18. Zlatko Badrov, DRŽAVNOPRAVNI KONTINUITET BOSNE I HERCEGOVINE DO PRISAJEDINJENJA KRALJEVINI SHS, Vijeće kongresa bošnjačkih intelektualaca, Sarajevo, 1996.
19. Ibrahim Bakić, NACIJA I RELIGIJA, Bosna public, Sarajevo, 1994.
20. Ivo Banac, NACIONALNO PITANJE U JUGOSLAVIJI, "Globus", Zagreb, 1988.
21. Ivo Banac, CIJENA BOSNE, članci, izjave i javni nastupi 1992.-1993., Vijeće kongresa bošnjačkih intelektualaca i Bosanski kulturni centar, Sarajevo, 1996.
22. Safet Bandžović, RATNE TRAGEDIJE MUSLIMANA, Sandžački odbor za zaštitu ljudskih prava i sloboda, Udruženje pisaca Sandžaka, Novi Pazar, 1993.
23. Kasim Begić, BOSNA I HERCEGOVINA OD VANCEOVE MISIJE DO DAYTONSKOG SPORAZUMA, Bosanska knjiga, Sarajevo, 1997.
24. Ljubomir Berberović, NAUKA I SVIJET, Društvo pisaca Bosne i Hercegovine, Sarajevo, 1997.
25. Dušan Bilandžić, TRIDESET GODINA SOCIJALISTIČKE JUGOSLAVIJE, "Monos", Beograd, 1975.
26. Dušan Bilandžić, HISTORIJA SFRJ, Školska knjiga, Zagreb, 1978.
27. Dušan Bilandžić, JUGOSLAVIJA POSLIJE TITA 1980.-1985, "Globus", Zagreb, 1986.

28. Mustafa Bisić, Senad Kreho, OBUKA ZA GENOCID, Khalid Al-Ageely (Haled Akili), Sarajevo, 1995.
29. Mustafa Bisić, RATNI ZLOČIN I GENOCID, Zbirka pravnih dokumenata sa sudskom praksom, Ministarstvo pravde i Uprave kantona, Sarajevo, 1998.
30. Hasan Bišćević, ABDIĆEV PUT U IZDAJU, NIPP "Ljiljan", 1993.
31. Ljubo Boban, SPORAZUM CVETKOVIĆ-MAČEK, Institut društvenih nauka, Beograd 1965.
32. Frensis Entoni Bojl, BOSANSKI NAROD OPTUŽUJE ZA GENOCID, Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava, Sarajevo, 2000.
33. Drago Borovčanin, IZGRADNJA BOSANSKO-HERCEGOVAČKE DRŽAVNOSTI U USLOVIMA NOR-a, IGKRO "Svjetlost", Sarajevo, 1979.
34. Mustafa Borović i Fuad Kovač, GODINE OPSTANKA, Ratni zapisi od Drine do Une, Sarajevo, 2000.
35. Thomas C. Buergenthal, MEĐUNARODNA LJUDSKA PRAVA U SAŽETOM OBLIKU, Magistrat, Sarajevo, 1998.
36. Norman Cigar, GENOCID U BOSNI – POLITIKA "ETNIČKOG ČIŠĆENJA" (Prevod sa engleskog), Bosanski kulturni centar i Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava, Sarajevo, 1998.
37. Norman Cigar, ULOGA SRPSKIH ORIJENTALISTA U OPRAVDANJU GENOCIDA NAD MUSLIMANIMA BALKANA, Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Sarajevo, 2001.
38. J. Philip Cohen, SRPSKI TAJNI RAT, "Ljiljan", Sarajevo, 1996.
39. Miloš Crnjanski, POLITIČKI PORTRETI, Beletra, Beograd, 1990.
40. Jovan Cvijić, BALKANSKO POLUOSTRVO I JUŽNOSLOVENSKE ZEMLJE, II, Zavod za izdavanje udžbenika, Beograd, 1966.

41. Halid Čaušević, PRAVNI OSNOVI NESTANKA JUGOSLAVIJE, Vijeće kongresa bošnjačkih intelektualaca, Sarajevo, 1995.
42. Kosta Čavoški, O NEPRIJATELJU, "Prosveta", Beograd, 1989.
43. Smail Čekić, AGRESIJA NA BOSNU I GENOCID NAD BOŠNJACIMA 1991.-1993, NIPP "Ljiljan", Sarajevo, 1994.
44. Smail Čekić, UZROCI, CILJEVI I RAZMJERE AGRESIJE NA BOSNU I HERCEGOVINU 1991.-1995, Vijeće kongresa bosanskomuslimanskih intelektualaca, Sarajevo, 1995.
45. Smail Čekić, HAŠKI TRIBUNAL – HAGUE TRIBUNAL, Vijeće kongresa bosanskomuslimanskih intelektualaca, Sarajevo, 1996.
46. Smail Čekić, GENOCID NAD BOŠNJACIMA U DRUGOM SVJETSKOM RATU - DOKUMENTI, MAG, Sarajevo, 1996.
47. Smail Čekić, GENOCID NAD BOŠNJACIMA U SREBRENICI "SIGURNOJ ZONI" UJEDINJENIH NACIJA, JULA 1995, Vijeće kongresa bošnjačkih intelektualaca, Sarajevo, 2000.
48. Smail Čekić - Muharem Kreso - Bećir Macić, GENOCID U SREBRENICI, "SIGURNOJ ZONI" UJEDINJENIH NACIJA, JULA 1995, Institut za iztraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava, Sarajevo, 2000.
49. Vasa Čubrilović, ISTORIJA POLITIČKE MISLI U SRBIJI XIX VEKA, "Prosveta", Beograd, 1958.
50. Emin Čustović, PUTEVI PAKLA – Genocid nad Bošnjacima (1683.-1995.), Savez novinara Bosne i Hercegovine-društvo novinara penzionera BiH, Sarajevo, 1995.
51. Sima Ćirković, ISTORIJA SREDNJOVJEKOVNE BOSANSKE DRŽAVE, Srpska književna zadruga, Beograd, 1964.

52. Vladimir Ćorović, BOSNA I HERCEGOVINA, Srpska književna zadruga, Beograd, 1925.
53. Vladimir Ćorović, ISTORIJA JUGOSLAVIJE, Srpska književna zadruga, Beograd, 1933.
54. Vladimir Dedijer, Antun Miletić, GENOCID NAD MUSLIMANIMA, "Svjetlost", Sarajevo, 1990.
55. Vladimir Đuro Degan, MEĐUNARODNO PRAVO, Pravni fakultet Sveučilišta u Rijeci, Rijeka, 2000.
56. Mujo Demirović, BOSNA I BOŠNJACI U SRPSKOJ POLITICI, Ekonomski fakultet Bihać i Pravni fakultet Bihać, Bihać, 1999.
57. Jovan Deretić, KRATKA ISTORIJA SRPSKE KNJIŽEVNOSTI, BIGZ, Beograd, 1987.
58. Silvije Devetak, MANJINE, LJUDSKA PRAVA, DEMOKRATIJA, "Oslobođenje", Sarajevo, 1989.
59. Vojin Dimitrijević, TERORIZAM, Radnička štampa, Beograd, 1982.
60. Vojin Dimitrijević, LJUDSKA PRAVA, Beogradski centar za ljudska prava, Beograd, 1997.
61. Moris Diverže, DEMOKRATIJA BEZ NARODA, "Rad", Beograd, 1968.
62. Ismet Dizdarević, PSIHOLOŠKE POSLJEDICE AGRESIJE NA BOSNU I HERCEGOVINU, Vijeće kongresa bošnjačkih intelektualaca, Sarajevo, 1997.
63. Ismet Dizdarević, BARBARI SU BILI BOLJI, Compact, Sarajevo, 1998.
64. Raif Dizdarević, OD SMRTI TITA DO SMRTI JUGOSLAVIJE, OKO, Sarajevo, 1999.
65. Muba Dizdarević-Peleš, PRAVO, DRŽAVA I POLITIKA, Novinsko izdavačka organizacija "Službeni list", Sarajevo, 1987.
66. Dušan Dragosavac, NACIONALNO I INTERNACIONALNO, Centar za kulturnu djelatnost SSO Hrvatske, Zagreb, 1978.
67. Slobodan M. Drašković, KOJIM PUTEM, SKK "Sveti Sava", Čikago, 1974.

68. Slobodan M. Drašković, SRPSKI NAROD I SRPSKA POLITIKA, SKK "Sveti Sava", Čikago, 1974.
69. Nijaz Duraković, KONTROVERZE O NACIONALNOM I NACIONALISTIČKOM, Centar za idejni rad SSO BiH, Sarajevo, 1987.
70. Nijaz Duraković, PROKLETSTVO MUSLIMANA, FEB, Sarajevo, 1993.
71. Srećko M. Džaja, KONFESIONALNOST I NACIONALNOST BOSNE I HERCEGOVINE – Predemancipacijski period 1463-1804, Svjetlost, Sarajevo, 1992.
72. Jovan Đorđević, FEDERALIZAM, NACIJA, SOCIJALIZAM, "Privredni pogled", Beograd, 1971.
73. Luka Đaković, POLITIČKE ORGANIZACIJE BOSANSKO-HERCEGOVAČKIH KATOLIKA HRVATA, (I dio: Do otvaranja Sabora 1910.), ČGP Delo, OOUR "Globus", Zagreb, 1985.
74. Aleksa Đilas, OSPORAVANA ZEMLJA, Književne novine, Beograd, 1990.
75. Sakib Đulabić, KORIJENI I BUDUĆNOST SAVREMENIH MUSLIMANA, OD SPAHE DO ALIJE, Izdanje autora, Zenica, 1984.
76. Branislav Đurđev, ULOGA CRKVE U STAROJ ISTORIJ SRPSKOG NARODA, Svjetlost, Sarajevo, 1964.
77. Hasan Efendić, KO JE BRANIO BOSNU, Udruženje građana plemićkog porijekla, Sarajevo, 1999.
78. Šaćir Filandra, BOŠNJAČKA POLITIKA U 20. STOLJEĆU, I.P. "Sejtarija", Sarajevo, 1998.
79. Muhamed Filipović, BOŠNJAČKA POLITIKA, Svjetlost, Sarajevo, 1996.
80. Muhamed Filipović, BOSNA I HERCEGOVINA, NAJVAŽNIJE GEOGRAFSKE, DEMOGRAFSKE, HISTORIJSKE, KULTURNE I POLITIČKE ČINJENICE, Compact, Publishing House, Sarajevo, 1997.

81. Erich Fromm, ANATOMIJA LJUDSKE DESTRUKTIVNOSTI, Naprijed, Zagreb, 1975.
82. Mirko Galić, POLITIKA U EMIGRACIJI, "Globus", Zagreb, 1990.
83. Paul Garde, ŽIVOT I SMRT JUGOSLAVIJE, Cerel-Ziral, Zagreb-Mostar, 1996.
84. Vladimir Goati, POLITIČKA ANATOMIJA JUGOSLOVENSKE DRUŠTVA, "Naprijed", Zagreb, 1989.
85. Vladimir Grecić, Marko Lapušina, SVI SRBI SVETA, Izdavačko preduzeće "Princip", Beograd, 1994.
86. Mirko Grmek, Marc Gjidara i Neven Šimac, ETNIČKO ČIŠĆENJE, "Globus", Zagreb, 1993.
87. Roy Gutman, SVJEDOK GENOCIDA, Vijeće kongresa bošnjačkih intelektualaca, Sarajevo, 1995.
88. Ilijas Hadžibegović, BOSANSKO-HERCEGOVAČKI GRADOVI NA RAZMEĐU 19. I 20. STOLJEĆA, "Oslobođenje publik", Sarajevo, 1991.
89. Muhamed Hadžijahić, OD TRADICIJE DO IDENTITETA (GENEZA NACIONALNOG PITANJA BOSANSKIH MUSLIMANA), "Svjetlost", Sarajevo, 1974.
90. Jasminka Halilagić, KRIK SREBRENICE, Općina Srebrenica, Tuzla, 1998.
91. Alaster Hamilton, FAŠIZAM I INTELEKTUALCI 1919.-1945, "Vuk Karadžić", Beograd, 1978.
92. Sead Hodžić, ZLOČINCI PRED HAŠKIM SUDOM, Vijeće kongresa bosanskomuslimanskih intelektualaca, Sarajevo, 1995.
93. Mehmed Handžić, ISLAMIZACIJA BOSNE I HERCEGOVINE, PORIJEKLO BOSANSKO-HERCEGOVAČKIH MUSLIMANA, Islamska dionička štamparija, Sarajevo, 1940.
94. Emin Huskić, SVI ZLOČINI FIKRETA ABDIĆA, NITP "Bošnjak", Bihać, 1997.

95. Mustafa Imamović - Kemal Hrelja - Atif Purivatra, EKONOMSKI GENOCID NAD BOSANSKIM MUSLIMANIMA, MAG, Sarajavo, 1993.
96. Mustafa Imamović, HISTORIJA BOŠNJAKA, "Preporod", Sarajevo, 1996.
97. Mustafa Imamović, BOŠNJACI U EMIGRACIJI, MONOGRAFIJA "BOSANSKI POGLEDI" 1955.-1967, Bošnjački institut Zürich, Odjel Sarajevo, 1996.
98. Mustafa Imamović, PRAVNI POLOŽAJ I UNUTRAŠNJO-POLITIČKI RAZVITAK BiH OD 1878.-1914, Bosanski kulturni centar, Sarajevo, 1996.
99. Alija Isaković, ANTOLOGIJA ZLA, NIPP "Ljiljan", Sarajevo, 1994.
100. Tomislav Išek, HRVATSKA SELJAČKA STRANKA U BOSNI I HERCEGOVINI 1929.-1941, Institut za istoriju, Sarajevo, 1991.
101. Pavle Ivić, SRPSKI NAROD I NJEGOV JEZIK, Srpska književna zadruga, Beograd, 1971.
102. Ivan Jakovljević, KRATKA ISTORIJA SRPSKOG NARODA, SSK "Sveti Sava" Čikago, 1974.
103. Salih Jalimam, STUDIJA O BOSANSKIM BOGUMILIMA, Opština Kalesija, Tuzla, 1996.
104. Dragoslav Janković, SRBIJA I JUGOSLOVENSKO PITANJE 1914-1915, Institut za savremenu historiju, Beograd, 1973.
105. Dušan Janjić, DRŽAVA I NACIJA, Informator, Zagreb, 1987.
106. Senudin Jašarević, TREĆI RAT, Bihać, NIPP "Unsko-sanske novine", 1997.
107. Čarls Jelavič, JUGOSLOVENSKI NACIONALIZMI, "Globus", Zagreb, 1992.
108. Miroljub Jevtić, SAVREMENI DŽIHAD KAO RAT, "Narodna biblioteka Srbije", Beograd, 1989.
109. Borisav Jović, POSLEDNJI DANI SFRJ, Politika, Beograd, 1996.

110. Veljko Kadrijević, MOJE VIĐENJE RASPADA, Politika, Beograd, 1993.
111. Jusuf Kadrić, BRČKO: GENOCID I SVJEDOČENJA (Na bosanskom i engleskom jeziku), Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava, Sarajevo, 1998.
112. Ševko Kadrić, BOŠNJAŠTVO NA VJETROMETINI, Kulturno-informativni centar BiH, Helsingborg, 1977.
113. Edvard Kardelj, NACIJA I MEĐUNACIONALNI ODNOSI, Izdavački centar "Komunist", Beograd, 1979.
114. Edvard Kardelj, PROBLEMI NAŠE SOCIJALISTIČKE IZGRADNJE, "Kultura", Beograd, 1960.
115. Dr Dragoljub Kavran-Dr Slobodan Ćamilović, SISTEMI PRAĆENJA I RAZVOJA KADROVA, Jugoslovenski zavod za produktivnost rada, Beograd, 1986.
116. Nada Klaić, SREDNJOVJEKOVNA BOSNA, Eminex, Zagreb, 1994.
117. Ibrahim Kljun, VIŠEGRAD-HRONIKA GENOCIDA NAD BOŠNJACIMA, Centar za istraživanje ratnih zločina i zločina nad Bošnjacima, Zenica, 1996.
118. Bogoljub Kočović, ŽRTVE II SVJETSKOG RATA U JUGOSLAVIJI, "Naše delo" London.
119. Nikola Koljević, OTADŽBINSKE TEME, Export public Itaka, Beograd, 1995.
120. Radomir Konstantinović, FILOZOFIJA PALANKE, "NOLIT", Beograd, 1981.
121. Mirko Kovač, CVJETANJE MASE, "Bosanska knjiga", Sarajevo, 1997.
122. Miroslav Krleža, MOJ OBRAČUN S NJIMA, "Oslobođenje", Sarajevo, 1989.
123. Muharem Krzić, ZLOČINI NAD BANJALUČKOM KRAJINOM '92-'94, BEMUST, Zenica, 1993.
124. Vera Kržišnik-Bukić, CAZINSKA BUNA 1950, "Svjetlost", Sarajevo, 1991.

125. Vera Kržišnik-Bukić, BOSANSKI IDENTITET, Bosanska knjiga, Sarajevo, 1997.
126. Bartol Letica, Slaven Letica, POSTMODERNA I GENOCID U BOSNI, Naklada Jesenski i Turk, Hrvatsko sociološko društvo, Zagreb, 1998.
127. Svetozar Livada, ETNIČKO ČIŠĆENJE – ZLOČIN STOLJEĆA, Prosvjeta, Zagreb, 1997.
128. Radoslav Lopašić, BIHAĆ I BIHAĆKA KRAJINA, "GIK-DINA", reprint Bihać 1991.
129. Olga Luković-Pejanović, SRBI... NAROD NAJSTARIJI, AIZ DOSIJE, Beograd, 1990.
130. Irfan Ljubijankić, NOVI SVJETSKI POREDAK I BOSNA I HERCEGOVINA, Vijeće kongresa bosanskomuslimanskih intelektualaca, Sarajevo, 1995.
131. Rusmir Mahmutćehajić, DOBRA BOSNA, DURIEUX, Sarajevo, 1995.
132. Noel Malcolm, POVIJEST BOSNE, Erasmus Gilda, Zagreb, Novi Liber, Zagreb, DANI, Sarajevo, 1995.
133. Karl Majnhajm, IDEOLOGIJA I UTOPIJA, Nolit, Beograd, 1968.
134. Branko Mamula, SLUČAJ JUGOSLAVIJA, CID, Podgorica, 2000.
135. P. Đoko Marić, ĐENERAL DRAŽA MIHAILOVIĆ 1946.-1971., Viskonsin, USA, 1971.
136. Rudolf Martinus, ODNOS SREDNJOVJEKOVNE BOSNE PREMA EUROPI I ODRAZI KASNE ANTIKE U HRIŠĆANSTVU SREDNJOVJEKOVNE BOSNE, Vrhbosanska teološka škola, Sarajevo, 1991.
137. Nijaz Mašić, ISTINA O BRATUNCU – AGRESIJA, GENOCID I OSLOBODILAČKA BORBA 1992.-1995, Općina Bratunac sa privremenim sjedištem u Tuzli, Tuzla, 1996.
138. Nijaz Mašić, SREBRENICA – AGRESIJA, IZDAJA, GENOCID, Općina Srebrenica, Tuzla, 1999.

139. Amor Mašović, MEĐUNARODNA ZAJEDNICA I NESTALE OSOBE, Vijeće kongresa bošnjačkih intelektualaca, Sarajevo, 1998.
140. Predrag Matvejević, JUGOSLOVENSTVO DANAS, BIGZ, Beograd, 1984.
141. Stipe Mesić, KAKO JE SRUŠENA JUGOSLAVIJA, Mislavpres, Zagreb, 1994.
142. Ivan Meštrović, USPOMENE NA POLITIČKE LJUDE I DOGAĐAJE, Knjižnica hrvatske revije, Zagreb, 1969.
143. Kosta Mihailović, Vasilije Krestić, MEMORANDUM SANU – ODGOVOR NA KRITIKE, SANU, Beograd, 1995.
144. Živko Milićević, ZAPISI O SRPSKOJ ZEMLJI, Državna štamparija, Beograd, 1940.
145. Slobodan Milošević, GODINE RASPLETA, BIGZ, Beograd, 1989.
146. Jamila Milović, MEĐUNARODNA ZAJEDNICA I RATNI ZLOČINI SA POSEBNIM OSVRTOM NA HAŠKI TRIBUNAL, Pravni fakultet, Sarajevo, 1997.
147. Miloš Minić, ČETNICI I NJIHOVA ULOGA U VRIJEME NOR-A 1941.-1945., "Komunist", Beograd, 1982.
148. Miloš Minić, RAZGOVORI U KARAOĐORĐEVU O PODJELI BOSNE I HERCEGOVINE, RABIC, Sarajevo, 1999.
149. Aleksandar Molnar, NAROD, NACIJA I RASA, "Beogradski krug", "Akapit", Beograd, 1997.
150. Fuad Muhić, TEORIJA PRAVA, II izdanje, FKN, Sarajevo, 1997.
151. Rasim Muminović, SRBIZAM I STRADALNIŠTVO BOŠNJAKA, "Compact", Sarajevo, 1996.
152. Matija Murko, PREDHODNICA ILIRIMA, "Nova Europa", Zagreb, II/3, 1920.
153. Fikret Muslimović, KAKO SU NAS LAGALI, Ljiljan, Zenica, 1993.
154. Fikret Muslimović, ODBRANA REPUBLIKE, Ljiljan, Sarajevo, 1995.

155. Fikret Muslimović, RAT I POLITIKA, Bosančicaprint, Sarajevo, 2000.
156. Mula Mustafa Bašeskija, LJETOPIS, Publishing, Sarajevo, 1997.
157. Boris Nilević, PROCES AFIRMACIJE SREDNJO-VJEKOVNE DRŽAVE, Generalštab Armije Republike BiH, Sarajevo, 1995.
158. Muhamed Nuhčić, RIJEČ - SLIKA I ZLOČIN, Press centar Armije BiH, Sarajevo, 1994.
159. Vuk J. Obradović, DRUŠTVO, NACIONALIZAM, ODBRANA, IRO "Privreda-publik", Zemun, 1989.
160. Marinko, Ogorec, HRVATSKI DOMOVINSKI RAT 1991.-1993, Otokar Keršovani, Opatija, 1994.
161. Sejo Omeragić, DOGOVORENI RAT, Proton, Sarajevo, 2000.
162. Žarko Papić, SAMOUPRAVLJANJE I NACIJA, NIRO "Srbija", Beograd, 1984.
163. Enes Pašalić, GENOCID NAŠEG DOBA, NGL Bosna est esperia d.o.o., Ljubljana, 1995.
164. Hilmo Pašić, DRŽAVA BOSNA I HERCEGOVINA: NASTANAK I RAZVOJ AKTUALNIH ZBIVANJA, Visoko, 1995.
165. Ibrahim Pašić, ZLOČINI U AHATOVIĆIMA, Veselin Masleša, Sarajevo, 1993.
166. Ibrahim Pašić, OD HAJDUKA DO ČETNIKA, "Ljiljan", Sarajevo, 2000.
167. Najdan Pašić, NACIONALNO PITANJE U SAVREMENOJ EPOHI, "Radnička štampa", Beograd, 1976.
168. Vuko Pavićević, KULTURA ODNOSA UOPŠTE I MEĐUNACIONALNIH ODNOSA UOPŠTE, I.C. "Komunist", Beograd, 1972.
169. Mirko Pejanović, SADAŠNJOST I POLITIČKA BUDUĆNOST BOSNE I HERCEGOVINE, Vijeće kongresa bošnjačkih intelektualaca, Sarajevo, 1997.

170. Muhidin Pelesić, BOŠNJACI NA SVJETSKIM RATIŠTIMA, Generalštab Armije RBiH i Uprava za politička pitanja, Sarajevo, 1996.
171. Gavro D. Perazić, MEĐUNARODNO RATNO PRAVO, BIGZ, Beograd, 1986.
172. Latinka Perović, OD CENTRALIZMA DO FEDERALIZMA, "Globus", Zagreb, 1984.
173. Branko Petranović, ISTORIJA JUGOSLAVIJE 1918-1978, Nolit, Beograd, 1981.
174. Branko Petranović - Momčilo Zečević, JUGOSLOVENSKI FEDERALIZAM – IDEJE I STVARNOST, Knjiga I i II, "Prosveta", Beograd, 1987.
175. Leon Petrović, KRŠĆANI BOSANSKE CRKVE, "Svjetlo riječi", Sarajevo, "Ziral", Mostar, 1999.
176. Moša Pijade, IZABRANI GOVORI I ČLANCI, "Kultura", Beograd, 1950.
177. Danko Plevnik, SMISAO BOSNE, Naklada Jesenski i Turk, Zagreb, 1997.
178. Sabina Popović, TORTURA, POSLJEDICE I REHABILITACIJA – BOSNA I HERCEGOVINA (Priručnik), Centar za žrtve torture, Sarajevo, 1999.
179. Sp. Justin Popović, SVETOSAVLJE KAO FILOSOFIJA ŽIVOTA, "Biblioteka Svečanik", Minhen, 1953.
180. Hamdija Pozderac, NACIONALNI ODNOSI I SOCIJALISTIČKO ZAJEDNIŠTVO, "Svjetlost", Sarajevo, 1976.
181. Atif Purivatra, JUGOSLOVENSKA MUSLIMANSKA ORGANIZACIJA U POLITIČKOM ŽIVOTU KRALJEVINE SHS, Svjetlost, Sarajevo, 1977.
182. Ilija T. Radaković, BESMISLENA YU RATOVANJA, Društvo za istinu o antifašističkoj narodnooslobodilačkoj borbi u Jugoslaviji (1941.-1945.), Beograd, 1998.
183. Aleksander Aco Ravlić, BANJALUČKA FERHADIJA – LJEPOTICA KOJU SU UBILI, AARiS, Rijeka, 1996.

184. Enver Redžić, PRILOZI O NACIONALNOM PITANJU, Svjetlost, Sarajevo, 1963.
185. Enver Redžić, TOKOVI I OTPORI, Svjetlost, Sarajevo, 1970.
186. Enver Redžić, STO GODINA MUSLIMANSKE POLITIKE, Akademija nauka i umjetnosti BiH, Institut za istoriju, Sarajevo, 2000.
187. Ciril Ribičić, GENEZA JEDNE ZABLUDE: USTAVNO-PРАВNA ANALIZA NASTANKA I DJELOVANJA HRVATSKE ZAJEDNICE HERCEG BOSNE, Naklada Jesenski i Turk, Sejtarija Sarajevo, Zadužba Bogataj, Zagreb – Sarajevo, 2000.
188. Muhsin Rizvić, BOSANSKI MUSLIMANI U ANDRIĆEVU SVIJETU, "Ljiljan", Sarajevo, 1986.
189. Petar Rudić, ISAKOVCI – NOVO NACIONALNO IME JUGOSLOVENSKIH MUSLIMANA, Autorsko izdanje, "Pobjednik", Bijelo Polje, 1983.
190. Ćazim Sadiković, АGRESIЈА I GENOCID – FALSIFIKAT I REVIZIЈА, Vijeće kongresa bosansko-muslimanskih intelektualaca, Sarajevo, 1994.
191. Ćazim Sadiković, SUMRAK UЈEDINJENIH NACIЈА, IPC, Sarajevo, 1995.
192. Ćazim Sadiković, POLITIČKI SISTEM, Univerzitetska knjiga, Sarajevo, 1998.
193. Ćazim Sadiković, LJUDSKA PRAVA BEZ ZAŠTITE, Bosanska knjiga i Pravni centar FOD, Sarajevo, 1998.
194. Radovan Samardžić, MEHMED SOKOLOVIĆ, "Srpska književna zadruga", Beograd, 1975.
195. Sevima Sali – Zlatan Terzić, MEĐUNARODNI DOKUMENTI O LJUDSKIM PRAVIMA – INSTRUMENTI USTAVA FEDERACIЈE BOSNE I HERCEGOVINE, Pravni centar - Fond otvoreno društvo, Sarajevo, 1996.
196. Fuad Saltaga, ANATOMIЈА SRPSKE DESTRUKTIVNOSTI, SALFU, Sarajevo, 1995.

197. Fuad Saltaga, DA LI JE GENOCID SUDBINA BOŠNJAKA, Sarajevo, SALFU, 1996.
198. Fuad Saltaga, BOSNA I BOŠNJACI U SRPSKOJ NACIONALNOJ IDEOLOGIJI, SALFU, Sarajevo, 1997.
199. Fuad Saltaga, ISLAM U ISKRIVLJENOM OGLEDALU, EVROCENTRIZAM SPRAM ISLAMA, SALFU, Sarajevo, 1998.
200. Fuad Saltaga, BOSNA I BOŠNJACI U HRVATSKOJ NACIONALNOJ IDEOLOGIJI, Sarajevo, SALFU, 1999.
201. Mensur Seferović, VOJSKA ZA JEDNO LJETO, Bosanski kulturni centar, Sarajevo, 1999.
202. Fuad Slipčević, BOSNA I HERCEGOVINA OD BERLINSKOG KONGRESA DO KRAJA PRVOG SVJETSKOG RATA (1878.-1918.), Školska knjiga, Zagreb, 1984.
203. Sakib Softić, PRAVNA PRIRODA RATA U BOSNI I HERCEGOVINI, Vijeće kongresa bošnjačkih intelektualaca, Sarajevo, 2000.
204. Smail Sokolović, KRIVIČNI ZAKON SOCIJALISTIČKE REPUBLIKE BOSNE I HERCEGOVINE SA PREGLEDOM SUDSKE PRAKSE, Službeni list SR BiH, Sarajevo, 1988.
205. Aleksandar Stajić, Milanka Vešović, KRIVIČNO PRAVO: POSEBNI DIO, "Svjetlost", Sarajevo, 1987.
206. Avdo Sućeska, BOŠNJACI U OSMANSKOJ DRŽAVI, Vijeće kongresa bosankomuslimanskih intelektualaca, Sarajevo, 1985.
207. Avdo Sućeska, ISTORIJA DRŽAVE I PRAVA NARODA JUGOSLAVIJE, Svjetlost, Sarajevo, 1991.
208. Kasim Suljević, NACIONALNOST MUSLIMANA IZMEĐU TEORIJE I POLITIKE, "Otokar Keršovani", Rijeka, 1981.
209. Žarko Surčulija, DRUŠTVENA ANATOMIJA NACIONALIZMA, NIP "Mladost", Beograd, 1970.

210. Nedim Šarac, USPOSTAVLJANJE ŠESTOJANUARSKOG REŽIMA 1929. GODINE SA POSEBNIM OSVRTOM NA BOSNU I HERCEGOVINU, "Svjetlost", Sarajevo, 1975.
211. Edin Šarčević, USTAV I POLITIKA, KULT B i Vijeće kongresa bošnjačkih intelektualaca, Sarajevo, 1997.
212. Hamdija Šarkinović, BOŠNJACI OD NAČERTANIJA DO MEMORANDUMA, Muslimansko nacionalno vijeće Sandžaka, Podgorica, 1997.
213. Sreten Šćepanović, KVADRATURA JUGOSLOVENSKEG KRUGA, Globus, Zagreb, 1989.
214. Nusret Šehić, ČETNIŠTVO U BOSNI I HERCEGOVINI (1918-1941), Akademija nauka i umjetnosti BiH, Sarajevo, 1974.
215. Muhamed Šestanović, ZLOČINI NAD PSIHIČKIM INTEGRITETOM DJECE, Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava, Sarajevo, 2000.
216. Vojislav Šešelj, SUMRAK ILUZIJA, SIVŠ, Beograd, 1986.
217. Vojislav Šešelj, ŠTA DA SE RADI, "Naša reč", London, 1985.
218. Stjepan Šiber, PREVARE I ZABLUDE (RATNI DNEVNIK 1993.), Rabić, Sarajevo, 2001.
219. Dušan Šijački, NAŠ NAJVEĆI KRALJ, "Biblioteka Vidovdan", Beograd, 1935.
220. Stipe Šošić, OD PAKLA I NATRAG, UPT, Đakovo, 1994.
221. Stipe Šuvar, NACIONALNO I NACIONALISTIČKO, Markistički centar, Split, 1974.
222. Stipe Šuvar, SVI NAŠI NACIONALIZMI, Biblioteka "Posebna izdanja", Valjevo, 1986.
223. Arif Tanović, EGZISTENCIJA U OPSADI – etički pogledi i dileme, DID, Sarajevo, 2000.
224. Bakir Tanović, KO JE VLASNIK BOSNE I HERCEGOVINE, EMINEX, Zagreb, 1995.
225. Boško Todorović i Dušan Vilić, IZDAJA I ODBRANA JUGOSLAVIJE, "Privreda public", Beograd, 1990.

226. Živka Topalović, JUGOSLAVIJA, ŽRTVOVANI SAVEZNIK, "Budućnost", London, 1970.
227. Zdravko Tomac, TKO JE UBIO BOSNU, Školska knjiga, Zagreb, 1999.
228. Katarina Tomašević, IZAZOV TERORIZMA, "Mladost", Beograd, 1983.
229. Kasim Trnka, KONSTITUTIVNOST NARODA, Vijeće kongresa bošnjačkih intelektualaca, Sarajevo, 2000.
230. Šemso Tucaković, SRPSKI ZLOČINI NAD BOŠNJACIMA – MUSLIMANIMA 1941-1945, EL KALEM, Sarajevo, 1995.
231. Šemso Tucaković, ALADŽA DŽAMIJA – UBIJENI MONUMENT, Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava, Sarajevo, 1998.
232. Franjo Tuđman, NACIONALNO PITANJE U SAVREMENOJ EVROPI, Nakladni zavod matice Hrvatske, Zagreb, 1990.
233. Gordana Vljčić, REVOLUCIJA I NACIJE, Centar za kulturnu djelatnost SSO, Zagreb, 1978.
234. Milenko M. Vukičević, ZNAMENITI SRBI MUSLOMANI, "Srpska književna zadruga", Beograd, 1906.
235. Birčanin Vuković, KRALJ ALEKSANDAR PRVI KARADORĐEVIĆ, Autorovo vlastito izdanje, Minhen, 1974.
236. Zdravko Vuković, OD DEFORMACIJE SAB DO MASPOKA I LIBERALIZMA, Narodna knjiga, Beograd, 1989.
237. Esad Zgodić, FENOMEN IZVANREDNOG, Međunarodni centar za mir, Sarajevo, 1995.
238. Esad Zgodić, KULT SUVERENITETA, FEB, Sarajevo, 1997.
239. Esad Zgodić, DEMOKRATIJA I NACIONALNI ODNOSI U BiH, Vijeće kongresa bošnjačkih intelektualaca, Sarajevo, 1997.
240. Esad Zgodić, DRŽAVA, NACIJA DEMOKRATIJA, Kantonalni odbor SDP, Sarajevo, 1998.

241. Esad Zgodić, IDEOLOGIJA NACIONALNOG MESIJANSTVA, Vijeće kongresa bošnjačkih intelektualaca, Sarajevo, 1999.
242. Vladimir Žerjavić, GUBICI STANOVNIŠTVA JUGOSLAVIJE U DRUGOM SVJETSKOM RATU, Zagreb, 1989.
243. Jusuf Žiga, BOSANSKA KRVAVA ZBILJA, Vijeće kongresa bosanskomuslimanskih intelektualaca, Sarajevo, 1994.
244. Jusuf Žiga, ZEMLJORADNICI VREMENA, Sarajevo, 1998.
245. Paul Williams i Norman Cigar, DOVOLJNO DOKAZA ZA PODIZANJE OPTUŽNICE PROTIV SLOBODANA MILOŠEVIĆA, Sarajevo, 1998.

b) Zbornici, edicije, dokumenti

1. ABC Muslimana (Priredili Atif Purivatra i Muhamed Hadžijahić), Bosna, Sarajevo, 1990.
2. AGRESIJA NA REPUBLIKU BOSNU I HERCEGOVINU - činjenice o posljedicama, Skupština Republike Bosne i Hercegovine – Komisija za zaštitu ljudskih prava, Sarajevo, 1993.
3. AGRESIJA NA REPUBLIKU BOSNU I HERCEGOVINU IZ DANA U DAN, Dokumenti o agresiji na Republiku Bosnu i Hercegovinu, Ured za informisanje Vlade RBiH, 1992.
4. AGRESIJA NA BOSNU I HERCEGOVINU I BORBA ZA NJEN OPSTANAK 1992-1995. (Zbornik radova), Pravni fakultet, Sarajevo, 1997.
5. ARHIV INSTITUTA ZA ISTRAŽIVANJE ZLOČINA PROTIV ČOVJEČNOSTI I MEĐUNARODNOG PRAVA U SARAJEVU (AZII).
6. AVNOJ I NARODNOOSLOBODILAČKA BORBA U BOSNI I HERCEGOVINI (1942-1943) (Materijali sa naučnog skupa održanog u Sarajevu 22. i 23. novembra 1973.), Institut za istoriju Sarajevo i Izdavačko preduzeće "Rad", Beograd, Sarajevo – Beograd, 1974.

7. BIBLIOGRAFIJA RADOVA SARADNIKA INSTITUTA ZA ISTORIJU U SARAJEVU 1959-1999 (Priredio Budimir Miličić), Institut za istoriju u Sarajevu, Sarajevo, 2000.
8. BIHAĆ U NOVIJOJ ISTORIJI (1918-1945), (Zbornik radova), Institut za istoriju u Banjaluci, Tom I, II, Banjaluka, 1987.
9. BILTEN DRŽAVNE KOMISIJE ZA PRIKUPLJANJE ČINJENICA O ZLOČINIMA U BOSNI I HERCEGOVINI, br. 1-7, 1993-1994.
10. BOSANSKA POSAVINA - DIO CJELOVITE BOSNE I HERCEGOVINE (Zbornik radova), Sabor Bosanske Posavine i Institut za istoriju-Sarajevo, Sarajevo, 1997.
11. BOSNA I HERCEGOVINA I SVIJET (Zbornik radova), Sarajevo, 1996.
12. BOSNA I HERCEGOVINA OD NAJSTARIJIH VREMENA DO KRAJA DRUGOG SVJETSKOG RATA, Generalštab A RBiH, Sarajevo, 1995.
13. BOSANSKA SREDNJOVJEKOVNA DRŽAVA I SAVREMENOST, (Zbornik radova), Fakultet političkih nauka, Sarajevo, 1996.
14. BOSNA I HERCEGOVINA OD SREDNJEG VIJEKA DO NOVIJEG VREMENA, (Zbornik radova), Istorijski institut SANU, Beograd, 1995.
15. BUSINESS, Specijalno izdanje, Oko, Sarajevo, 1993.
16. DEJTONSKI MIROVNI SPORAZUM, Dayton, Ohio, 1-21. novembar 1995.
17. DNEVNI IZVJEŠTAJ O AGRESIJI I TERORIZMU PROTIV REPUBLIKE BOSNE I HERCEGOVINE, Ured za informisanje Vlade Republike Bosne i Hercegovine, Sarajevo, 1992.
18. "ETNIČKO ČIŠĆENJE - GENOCID ZA VELIKU SRBIJU" - Dokumentacija Društva za ugrožene narode (Zbornik radova - Priredio Tilman Zülch), Vijeće Kongresa

bošnjačkih intelektualaca, Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava, Bosanski kulturni centar, Sarajevo, 1996.

19. LJUDSKA PRAVA - OSNOVNI MEĐUNARODNI DOKUMENTI, (Priredio Dobriša Skok), Školske novine, Zagreb, 1991.
20. MIGRACIJA I BOSNA I HERCEGOVINA (Zbornik radova), Institut za istoriju-Sarajevo i Institut za proučavanje nacionalnih odnosa-Sarajevo, Sarajevo, 1990.
21. NEDOVRŠENI MIR - IZVJEŠTAJ MEĐUNARODNE KOMISIJE ZA BALKAN, Hrvatski Helsinški odbor Zagreb, Pravni centar FOD BiH Sarajevo, 1997.
22. OKRUGLI STO: "PROBLEMI DRŽAVNO-PRAVNOG POLOŽAJA I UREĐENJA BOSNE I HERCEGOVINE 1878-1945" (Sarajevo, 17. novembar 1993.), Akademija nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine, Sarajevo, 1994.
23. OKRUGLI STO: "TRAGOM BOSANSKO-HERCEGOVAČKE PROŠLOSTI - O URBANOM BIĆU BiH", održan u Sarajevu 15. i 16. marta 1995., Međunarodni centar za mir i Institut za istoriju-Sarajevo, Sarajevo, 1996.
24. PARLAMENTARNA DEMOKRATIJA I JAVNO MNIJENJE (Zbornik radova), Organizacioni odbor parlamentarnih stranaka R BiH, Sarajevo, 1995.
25. POLITIČKI ŽIVOT JUGOSLAVIJE 1914-1945 (Zbornik radova), Radio Beograd, III Program, Beograd. 1973.
26. POSEBNO IZDANJE O AGRESIJI I TERORIZMU PROTIV REPUBLIKE BOSNE I HERCEGOVINE, Ured za informisanje Vlade republike Bosne i Hercegovine, Sarajevo, 1992.
27. PROGRAM SAVEZA KOMUNISTA JUGOSLAVIJE, "Oslobođenje", Sarajevo, 1981.
28. PROPIS O PRIMENI PRAVILA MEĐUNARODNOG RATNOG PRAVA U ORUŽANIM SNAGAMA SFRJ, Savezni sekretarijat za narodnu odbranu, Beograd, 1998.

29. PSIHOSOCIJALNI ASPEKTI RATA U REPUBLICI BOSNI I HERCEGOVINI, (Zbornik radova), Akademija nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine, Sarajevo, 1995.
30. RAT U HRVATSKOJ I BOSNI I HERCEGOVINI 1991.-1995. Naklada Jesenski i Turk, DANI, Uredili Branka Magaš i Ivo Žanić, Zagreb-Sarajevo, 1999.
31. RATNI ZLOČINI U BOSNI I HERCEGOVINI, II dio, Fond Otvoreno društvo Bosne i Hercegovine, Sarajevo, 1993.
32. RATNI ZLOČINI U BOSNI I HERCEGOVINI, Antiratna kampanja-Hrvatska i Centar za mir, nenasilje i ljudska prava Zagreb, Zagreb, 1993.
33. RAZARANJE IDENTITETA BOSANSKIH MUSLIMANA (Zbornik radova), Centar za proučavanje genocida nad Muslimanima, Zenica, 1993.
34. REZOLUCIJE VIJEĆA SIGURNOSTI UN O BIH, Press Centar A RBiH, Priredio Fahrudin Avdić, Sarajevo, 1995.
35. "SEFARD 92", (Zbornik radova), Institut za istoriju Sarajevo i Jevrejska zajednica Bosne i Hercegovine, Sarajevo, 1995.
36. STATUT MEĐUNARODNOG SUDA U HAGU, u knjizi: Mustafa Bisić, RATNI ZLOČINI I GENOCID, Ministarstvo pravde i Uprava kantona, Sarajevo, 1998.
37. TERORIZAM, (Zbornik radova), Univerzitet u Sarajevu - Fakultet kriminalističkih nauka Sarajevo, Sarajevo, 1999.
38. USTAV FEDERACIJE BOSNE I HERCEGOVINE, Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine, Sarajevo, br. 1/94.
39. USTAV REPUBLIKE BOSNE I HERCEGOVINE, Službeni list RBiH, Sarajevo, br. 5/95.
40. VRIJEME BEŠČAŠĆA (Zbornik radova), Centar za proučavanje genocida nad Muslimanima, Zenica, 1994.
41. ZAVNOBIH-DEKLARACIJA O PRAVIMA GRAĐANA BOSNE I HERCEGOVINE (Zbornik radova), Glavni odbor Saveza udruženja boraca antifašističkog rata Bosne

- i Hercegovine, Akademija nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine i Skupština opštine Sanski Most, Sarajevo, 2000.
42. ZBORNIK ODABRANIH MATERIJALA I TEKSTOVA, I, II, III, IV i V, Komisije za kodifikaciju međunarodnog ratnog prava DSNO i DSIP, Beograd, 1960.
  43. ZEMALJSKO ANTIFAŠISTIČKO VIJEĆE NARODNOG OSLOBOĐENJA BOSNE I HERCEGOVINE, Dokumenti 1943-1944, Knjiga I, Institut za historiju radničkog pokreta-Sarajevo i Izdavačko preduzeće "Veselin Masleša"-Sarajevo, Sarajevo, 1968.
  44. ZEMALJSKO ANTIFAŠISTIČKO VIJEĆE NARODNOG OSLOBOĐENJA BOSNE I HERCEGOVINE, Dokumenti 1945, Knjiga II, Institut za historiju radničkog pokreta-Sarajevo i Izdavačko preduzeće "Veselin Masleša" - Sarajevo, Sarajevo, 1968.
  45. ZLOČIN, Glasilo Državne komisije za prikupljanje činjenica o ratnim zločinima na području Republike Bosne i Hercegovine, Sarajevo 1995., br. 1-4.
  46. ZLOČINI NAD BOŠNJACIMA U SREBRENICI ZA VRIJEME AGRESIJE NA REPUBLIKU BOSNU I HERCEGOVINU (Zbornik radova), knj. I, Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava-Sarajevo, Sarajevo, 1998.
  47. ZLOČINI NAD BOŠNJACIMA U SREBRENICI ZA VRIJEME AGRESIJE NA REPUBLIKU BOSNU I HERCEGOVINU 1991-1995, DOKUMENTI I SVJEDOČENJA I, Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava-Sarajevo, Sarajevo, 1999.

c) Rječnici, enciklopedije, leksikoni

1. Alija Isaković, RJEČNIK BŌSANSKOG JEZIKA, Bosanska knjiga, Sarajevo, 1995.
2. LEKSIKON TEMELJNIH POJMOVA POLITIKE, "Školska knjiga", Zagreb, 1990.
3. POLITIČKA ENCIKLOPEDIJA, "Savremena administracija", Beograd, 1975.
4. POLITIČKI LEKSIKON, Udruženje pravnika Srbije, Beograd, 1980.
5. PRAVNA ENCIKLOPEDIJA, "Savremena administracija", Beograd, 1975.
6. SOCIOLOŠKI LEKSIKON, "Savremena administracija", Beograd, 1982.
7. VOJNA ENCIKLOPEDIJA, Beograd, tom 1/10, 1970-1975.

d) Štampa

1. DNEVNI AVAZ, bosanskohercegovački politički dnevnik, Sarajevo.
2. "JUTARNE NOVINE", Nezavisni dnevni list, Sarajevo.
3. "LJILJAN", bosanskohercegovački politički magazin, Sarajevo.
4. OSLOBODENJE, bosanskohercegovački nezavisni dnevnik, Sarajevo.
5. PRVA LINIJA, List federalnog ministarstva odbrane/obrane i vojske FBiH, Sarajevo.

umjetnosti Bosne i
anski Most, Sarajevo,
JATALA I TEKSTOVA,
kaciju međunarodnog
1960.
VIJEĆE NARODNOG
GOVINE, Dokumenti
historiju radničkog
preduzeće "Veselin
VIJEĆE NARODNOG
GOVINE, Dokumenti
radničkog pokreta -
"Veselin Masleša" -
isije za prikupljanje
ručju Republike Bosne
-4.
U SRBRENICI ZA
UBLIKU BOSNU I
(a), knj. I, Institut za
nosti i međunarodnog
U SRBRENICI ZA
UBLIKU BOSNU I
DOKUMENTI I
azivanje zločina protiv
Sarajevo, Sarajevo, 1999.

SADRŽAJ

PREDGOVOR	9
PRISTUP ISTRAŽIVANJU	16
a) Opravdanost istraživanja	16
b) Predmet istraživanja	18
c) Cilj istraživanja	19
d) Sistem hipoteza	20
e) Metodološki postupci	21
f) Operacionalizacija pojmova	22
g) Teškoće, ograničenosti i dometi istraživanja	24
U V O D	27

PRVI DIO

OPĆE ODREĐENJE POJMA "AGRESIJA"	49
1. Pojam "rata"	49
2. Primjena oružane sile u međunarodnom pravu	56
3. Pojam "ratnog stanja"	63
4. Geneza određenja pojma agresije	67

5. Definicija agresije od strane Ujedinjenih nacija	71
6. Akti agresije	76
7. Pojam oružanih snaga	79
8. Način – oblici i određenje agresije	81

DRUGI DIO

KORIJENI, UZROCI I USLOVI AGRESIJE	87
1. Velikodržavni projekti	87
a) Velikosrpski državni projekat	88
b) Velikohrvatski državni projekat	98
c) Velikodržavni projekat Crne Gore	100
2. Kriza jugoslovenskog društva u kontekstu opšte krize socijalizma	103
a) Opšta kriza socijalizma	103
b) Kriza jugoslovenskog društva	108
3. Stvaranje nacionalnih država na tlu bivše Jugoslavije	115
4. Pojavni oblici nacionalizma i drugih retrogradnih ideologija	118
5. Pojavni oblici neofašizma	122
6. Položaj Bosne i Hercegovine u disoluciji SFRJ	127

TREĆI DIO

PODSTICANJE NA AGRESIJU	143
1. Subjekti podsticanja	143
2. Metode i pojavni oblici podsticanja	145

ČETVRTI DIO

PLANIRANJE AGRESIJE	153
1. Subjekti planiranja	153
2. Metode i pojavnici oblici planiranja	156
3. Planovi agresije i agresivnih postupaka	158

PETI DIO

PRIPREMANJE AGRESIJE	167
1. Ideološke pripreme	167
2. Političke pripreme	175
3. Informativno-propagandne pripreme	177
4. Pravne pripreme	188
5. Ekonomske pripreme	192
6. Vojne pripreme	201
a) Transformacija JNA u jednonacionalnu armiju	201
b) Naoružavanje srpskog stanovništva	207
c) Dislociranje JNA	217
d) Pripreme JNA za agresiju	226
e) Vojne i druge oružane formacije i grupe	230
f) Hrvatske snage	242
g) Logistička podrška agresoru	246
h) Subjekti pripreme agresije	249

ŠESTI DIO

IZVRŠENJE AGRESIJE	257
1. Planovi za izvršenje	257
2. Subjekti izvršenja	262
3. Instrumenti izvršenja	267

4. Pomagači - saučesnici izvršenja agresije	280
5. Započinjanje agresije	286
6. Nedozvoljena sredstva i načini borbe	301
7. Objekti agresije	303
 ZAKLJUČCI	 319

PRILOZI

PRILOG 1. MEMORANDUM SANU	353
 PRILOG 2. STATUS NESRPSKOG STANOVNIŠTVA U ČELINCU ...	 376
 PRILOG 3. FORMIRANJE SKUPŠTINE SRPSKOG NARODA U BOSNI I HERCEGOVINI	 379
 PRILOG 4. NAREDBA SRPSKE DEMOKRATSKE STRANKE BOSNE I HERCEGOVINE (26. OKTOBRA 1991.)	 381
 PRILOG 5. PRIPREME ZA FORMIRANJE TAKOZVANE “REPUBLIKE SRPSKE BOSNE I HERCEGOVINE”	 383
 PRILOG 6. SAOPŠTENJE ZA JAVNOST IZVRŠNOG ODBORA SRPSKE DEMOKRATSKE STRANKE BOSNE I HERCEGOVINE (3. APRIL 1992.)	 384

PRILOG 7. IZDAVANJE ORUŽJA ŠTO NOVO SARAJEVO	385
PRILOG 8. ODLUKA USTAVNOG SUDA BOSNE I HERCEGOVINE O NEUSTAVNOSTI SRPSKE REPUBLIKE BOSNE I HERCEGOVINE	386
PRILOG 9. OBAVJEŠTENJE USTAVNOG SUDA BOSNE I HERCEGOVINE O SRPSKO-CRNOGORSKOJ AGRESIJI NA BOSNU I HERCEGOVINU	389
PRILOG 10. ODLUKA O FORMIRANJU "ZAJEDNIČKE HRVATSKE DRŽAVE" (12. NOVEMBAR 1991.)	392
PRILOG 11. ODLUKA O USPOSTAVI HRVATSKE ZAJEDNICE HERCEG-BOSNA (18. NOVEMBRA 1991.)	396
PRILOG 12. ODLUKA USTAVNOG SUDA BOSNE I HERCEGOVINE O NEUSTAVNOSTI HRVATSKE ZAJEDNICE HERCEG-BOSNA	398
PRILOG 13. ZAHTJEV MEĐUNARODNOG SUDA PRAVDE ZA DONOŠENJE PRIVREMENIH MJERA (8. APRIL 1993.)	405
PRILOG 14. PRESUDA STALNOG TRIBUNALA NARODA (11. DECEMBAR 1995.)	431

PRILOG 15.	
NIRNBERŠKI PRINCIPI	437
PRILOG 16.	
DEFINICIJA AGRESIJE	439
PRILOG 17.	
KONVENCIJA O SPREČAVANJU I KAŽNJAVANJU ZLOČINA GENOCIDA	443
PRILOG 18.	
REZOLUCIJA 752 (1992.)	447

REGISTRI

- REGISTAR LIČNIH IMENA	453
- REGISTAR GEOGRAFSKIH POJMOVA	467
- SKRAĆENICE	491
LITERATURA	501